

**SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA VE SİYASAL
KATILIM BAĞLAMINDA EV KADINLARI:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Hüsne YÜKSEL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM
Eylül, 2021
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA VE SİYASAL KATILIM
BAĞLAMINDA EV KADINLARI: AFYONKARAHİSAR
ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Hüsne YÜKSEL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Siyasal Katılım ve Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Ev Kadınları: Afyonkarahisar Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/09/2021

İmza

Hüsne YÜKSEL

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Hüsne YÜKSEL
	Numarası	190642102
	Anabilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı
	Programı	Sosyoloji Yüksek Lisans Programı
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Siyasal Katılım ve Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Ev Kadınları: Afyonkarahisar Örneği	
Tez Savunma Sınav Tarihi	20.09.2021	
Tez Savunma Sınav Saati	14.00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA VE SİYASAL KATILIM BAĞLAMINDA EV KADINLARI: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Hüsne YÜKSEL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Eylül, 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM

Çağdaş dünyanın demokrasi ile yönetilen toplumlarında, alınan siyasal kararların meşruluğu, halkın siyasal işleyişi yakından takip etmesiyle daha da güçlenmektedir. Bu sebeple bütün vatandaşların seçme hakkına ek olarak siyasal katılım ve siyasal toplumsallaşmanın her türüsünden yararlanarak, bireylerin ve toplumun siyasal işleyiş dengeli bir biçimde katılması oldukça önemlidir. Bu açıdan, dünyada nüfusun ve her bir ülkenin yarısını meydana getiren kadınların, elde ettikleri yetkiler ve karar alma mekanizmalarına katılımları da büyük önem taşımaktadır. Kadının her boyutta yönetime etkili bir şekilde katılımını sağlamadan, karar alma süreçlerinde toplumsal cinsiyet rollerinde siyasal katılım ruhuna uygun bir vasata erişmeden, modernlik ve kalkınma hedeflerine ulaşamayacağı ortadadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kadın nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan ev kadınlarının içinde buldukları toplumsal yaşamda siyasal süreçlerle ne kadar içselleştirip içselleştiremediklerini, siyasal katılım ve siyasal toplumsallaşma düzeylerinin hangi düzeyde olduğunu çözümlenmektedir. Araştırmada ilk olarak siyaset bilimi ve siyaset sosyolojisinde yer alan temel kavramlar tanımlanmış ve geleneksel dönemden başlayarak kadının siyasal katılım mücadelesine yer verilmiştir. Afyonkarahisar kent merkezinde yapılan alan araştırmasında tabakalı amaçlı örneklem tekniği ile belirlenen 24 katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılmış, elde edilen bulgular söylem analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak ev kadınlarının önemli bir kısmının siyasal yaşamdan oldukça uzak oldukları görülmüş, bu durumun nedeni olarak ev kadınlığının sosyokültürel şartları ve toplum tarafından ev kadınlarına biçilen rol ve görevler olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, siyasal katılım, siyasal toplumsallaşma, ev kadını.

ABSTRACT

HOUSEWIVES IN THE CONTEXT OF POLITICAL SOCIALIZATION AND POLITICAL PARTICIPATION: THE CASE OF AFYONKARAHISAR

Hüsne YUKSEL

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

September, 2021

Advisor: Assist. Prof. Dr. İteriş YILDIRIM

In the societies of the contemporary world governed by Democracy, the legitimacy of political decisions is strengthened by the close follow-up of the people's political processes. Therefore, it is very important for individuals and society to participate in the political process in a balanced way benefitting all kinds of political participation and political socialization in addition to the right of all citizens to vote. In this respect, the authorities of women and their participation in decision-making mechanisms, who make up half of the world's and each country's population, is of great importance. It is obvious that the goals of modernity and development cannot be achieved without ensuring the effective participation of women in all aspects of the governance and without reaching a mediocre suitable for the spirit of political participation in social gender roles in the decision-making processes. In this direction, the aim of this study is to analyze to what extent housewives, who make up a significant part of the women population in Turkey are internalized and uninternalized with political processes in the social life they live in, and at what level their political participation and political socialization levels are. In the research, firstly, the basic concepts in political science and political sociology are defined and starting from the conventional period, women's struggle for political participation is included. In the field research conducted in Afyonkarahisar city center, in-depth interviews are conducted with 24 participants determined by the stratified purposeful sampling technique, and the findings are analyzed with the discourse analysis technique. As a result, it is seen that a significant part of housewives are far from political life, and it is evaluated that the reason for this situation is the socio-cultural conditions of housewives and the roles and duties assigned to housewives by the society.

Keywords: Politics, political participation, political socialization, housewife.

ÖNSÖZ

Siyasal toplumsallaşma ve siyasal katılım bağlamında ev kadınları: Afyonkarahisar örneği adlı bu çalışma uzun ve yorucu bir zaman diliminin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu süreçte elbette birçok kişi ile bağlantıya geçilmiş ve bu çalışma için bu kişilerin her birinin ayrı ayrı katkısı olmuştur.

Bu süreçte öncelikle araştırmam boyunca bana danışmanlık yapan, sabırla bana destek olan, zamanını ayıran ve akademik tecrübelerini ilgiyle benimle paylaşan çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM'a, teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen, Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK, Dr. Öğr. Üyesi Gökhan GÖKTÜRK ve Dr. Öğr. Üyesi Bedir SALA hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ederim. Yine hem yüksek lisans eğitimim boyunca hem de bu çalışmam sürecinde yanımda bulunan arkadaşlarıma teşekkür ederim. İçinde bulunduğumuz pandemi şartlarına rağmen beni geri çevirmeyen ve bana yardımcı olmaya çalışan, isimlerini gizli tuttuğum 24 kahraman ev kadınına yürekten teşekkür ederim. Doğduğum günden itibaren her kahrımı çeken canım ağabeylerim Cebail YÜKSEL'e ve Mikail YÜKSEL'e ayrıca teşekkür ederim. Son olarak eğitim hayatım boyunca hem maddi hem de manevi desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen, her zaman arkamda dimdik duran canım babam Orhan YÜKSEL'e ve annem Nuriye YÜKSEL'e teşekkür ederim.

Hüsne YÜKSEL
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASET KURUMU, TOPLUMSALLAŞMA VE KATILIM

1. SİYASET-İKTİDAR VE OTORİTE-DEVLET-SİYASAL KÜLTÜR VE SİSTEM	6
1.1. SİYASET, İKTİDAR VE OTORİTE	6
1.2. DEVLET.....	16
1.3. DEMOKRASİ	21
1.4. SİYASAL KÜLTÜR VE SİYASAL SİSTEM.....	23
2. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA	29
2.1. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA TEORİLERİ.....	32
2.2. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMANIN ARAÇLARI.....	35
3. SİYASAL KATILIM.....	38
3.1. SİYASAL KATILIM TÜRLERİ	41
3.2. SİYASAL KATILIM DÜZEYLERİ	42

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMALAR VE SİYASAL KATILIMLARI

1. DÜNYADA KADININ SİYASAL KATILIM SÜRECİ	46
1.1. GELENEKSEL DÖNEM	46
1.2. MODERN DÖNEM	50
2. TÜRKİYE'DE KADININ SİYASAL KATILIM SÜRECİ	56
2.1. OSMANLI DÖNEMİNDE KADIN	58
2.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADIN	64
2.3. ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE KADIN.....	73
3. GENİŞ BİR TOPLUMSAL KATEGORİ OLARAK EV KADINLARI VE SİYASET	77
3.1. EV KADINLARININ TOPLUMSALLAŞMASI	77
3.2. EV KADINLARININ SİYASAL KATILIM EĞİLİMLERİ.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ HAKKINDA	82
2. BULGULAR	83
2.1. KATILIMCILARIN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARINA YÖNELİK BULGULAR.....	83
2.2. SİYASETİN NELİĞİ	86
2.3. KADININ SİYASAL KATILIMINA İLİŞKİN DURUMU	88
2.4. KADININ SİYASETE KATILIM ENGELLERİ	95
2.5. SİYASAL PARTİ ALGISI.....	98
2.6. ÜLKE GÜNDEMİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	103
SONUÇ	110
KAYNAKÇA.....	117
ÖZGEÇMİŞ	124
EKLER	125

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Weberin Otorite Tipleri	14
Tablo 2. Devletlerin Kapasite Sınırlandırması	19
Tablo 3. Kadınların Bazı Ükelere Göre Oy Hakkını Elde Ettiği Tarihler	51
Tablo 4. Dünya Parlamentosunda Kadın Milletvekili Oranları	52
Tablo 5. Dünya’da ve Avrupa’da Yerel Siyasette Kadın Oranı	53
Tablo 6. Dünya’da Kadın Belediye Başkanları	53
Tablo 7. V. Dönem Kadın Milletvekilleri.....	69
Tablo 8. V. Dönem Kadın Milletvekillerinin Görevleri	70
Tablo 9. 2018 Yılı Genel Seçimleri Cinsiyete Göre Dağılım.....	73
Tablo 10. Çeşitli Dönemlerde Bakanlık Yapmış Kadınlar	75
Tablo 11. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	83
Tablo 12. Siyaset İle İlgili Sorular	86
Tablo 13. Kadınların Siyasete Katılımı İle İlgili Sorular.....	88
Tablo 14. Siyasette Kadının Engeline İlişkin Sorular.....	95
Tablo 15. Kadınların Parti Algısına İlişkin Sorular	98
Tablo 16. Ülke Gündemine İlişkin Yöneltilen Sorular	103

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- AKP:** Adalet Ve Kalkınma Partisi
BDP: Barış Ve Demokrasi Partisi
Bkz.: Bakınız
BM: Birleşmiş Milletler
Bs.: Bilinmeyen Sayfa
Bt.: Bilinmeyen Tarih
CEDAW: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Beyannamesi
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
DP: Demokrat Parti
HDP: Halkların Demokratik Partisi
KHK: Kanun Hükmünde Kararname
M.ö.: Milattan Önce
MDP: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP: Milliyetçi Hareket Partisi
PODEM: Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UCLG: Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Kuruluşu
Vb.: Ve Benzeri
Vs.: Vesaire
Yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

İnsanların, dünyaya gelişleriyle beraber mutluluk, huzur ve refah içerisinde yaşama isteği, onları diğer insanlarla bir araya getirerek, toplum içerisinde dayanışma ile yaşamaya itmiştir. Toplumsal yaşama dahil olan insan, oluşan bu süreçle beraber diğer insanlarla etkileşime girmiştir. Bu etkileşim sonucunda topluluk halinde yaşamak söz konusu olmuş, iş bölümü gerçekleşmiş ve bununla birlikte birçok sorun ile karşı karşıya kalmıştır. Bütün toplumlar, sayısız insan gereksinimleriyle karşılaşmış, kaynak ve değerlerin bütün bireylere makul bir şekilde paylaştırılma isteğiyle birlikte ortak ihtiyaçlara sahip olan kişilerin az olan kaynaklardan fazla ürün elde etme isteği amacıyla mücadeleler vermeye başlamışlardır. Bu durum sonucunda da siyaset olgusu ortaya çıkmıştır.

Toplumların içinde yaşadıkları bu durum, değişim ve dönüşümler siyaset kurumu tarafından kapsamaktadır. Çünkü siyasal alan ve toplumsal yaşam arasında kopmaz bir bağ olduğu görüşü kabul edilmiştir. Bu iki yapıdan herhangi birinde meydana gelen değişim zamanla diğerinde de ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte tüm siyasal kurumlar toplumlar tarafından inşa edilmekte ve şekillendirilmektedir. Siyasa bir iktidar, bu anlamda toplumsal yapının bir ürünüdür. Bununla beraber iktidarın da toplum üzerinde bir etkisi söz konusudur. Bir toplumun kendi örgütlenmesini ifade eden devlet mekanizması, yine halkın yaşamış olduğu sosyal hayatı düzenlemeye, onarmaya çalışmaktadır. Bir toplumda yaşayan insanların o toplumun sürekliliğini koruması için belirli etkinlikleri yinelemesi, ilişkilerini yeniden üretmesi ve belli başlı davranışların ve kuralların kuşaktan kuşağa doğru aktarılması gerekir. Toplumların devamlılığı için söz konusu olan bu durum aynı zamanda siyasal bir gereklilik olarak belirlemektedir. Bütün siyasal kurumlar sürekliliğini korumak ve devam ettirmek için kendi değer yapılarını, tutumlarını ve kuralları yaymak ve benimsetmek zorundadır (Türkmenoğlu, 2017).

Yukarıdaki tasvirlerde de görüldüğü gibi siyaset, ortak toplumsal yaşamın karmaşık varlığını her yönüyle düzenleme çabasını ifade etmektedir. Düzenleyici bir iradeye muhtaç olan toplumsal yaşam, ancak düzenlenmiş olduğunda kendisini meydana getiren fertlerin mutluluğunu ve huzurunu sağlayabilir. Siyasetin düzenleyici etkinliğinden mahrum kalan toplumlar için toplumsal yaşam bir kaosa dönüşürken, söz konusu kaos içinde fertlerin yaşamı da problemlili yaşamalara dönüşmekten kurtulamayacaktır.

Bu çerçeveden bakıldığında siyasetin toplumsal yaşamın her boyutunda mevcut bir etkinlik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İnsan ve toplum yaşamını bu denli ilgilendiren siyaset kurumu modern toplumda katılım kavramıyla da gündeme gelmiştir. Siyasal katılım özellikle doğrudan siyasal görevleri bulunmayan sivil toplumun siyasal süreçleri yakından takip etmesini vurgulaması bakımından çağdaş demokrasilerin en önemli kavramlarından biridir.

Siyasal katılım, gerek toplum gerekse bireylerin çeşitli gruplarınca ortaya atılan, fikir, durum, tutum ve karşılıklı hareketlerin tamamını kapsamaktadır. Siyasal katılımın gerçek anlamda var olabilmesi için iktidarın kaynağının toplum olması ve iktidarın belli kurallar ve toplum tarafından belirlenebilmesi gerekir.

Siyasal katılım oy vermekten parti üyeliğine, aday olmaya, siyasal işleyişi sade vatandaş olarak denetlemeye girişmeye kadar birçok şekilde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan, demokrasinin ve insan haklarının bir gereği olduğu düşüncesinden hareketle, her bir kişinin istediği şekilde ve istediği düzeyde siyasal katılımını gerçekleştirmesi mümkündür. Ancak siyasal katılım yaş, yerleşim yeri, meslek ve cinsiyet gibi çok çeşitli sosyo-ekonomik düzeylere bağlıdır. Cinsiyet bu faktörlerin arasında en önemlisidir. Kadınların siyasal katılım düzeyleri ve faaliyetleri erkeklere göre alt seviyelerde kalmış olup, belirli bir düzeyi geçememiş ve kadınların yeteri kadar temsil edilemediği gözlemlenmiştir. Kadınların karar alma mekanizmalarında yer almaları ve siyasal katılımlarını yeterince sağlamaları işlev ve nicelik bakımından siyaseti daha olumlu olarak etkilemektedir. Çünkü zaten sert ve çetin bir şekilde sürdürülen siyasal alan, kadını içine almasıyla birlikte bir yumuşama sağlamaktadır (Şahin, 2011). Kadınların erkeklere oranla daha fazla özel alanda tanımlanması ve kadına ait olan bu alanın daha kapalı olması, kadınların hem alana ilişkin sorunlarını yansıtmada hem az buldukları kamusal alana ilişkin sorunlarını yansıtmada hususunda, hem de genel toplumsal sorunlara ilişkin fikir üretme ve beyan etme noktasında daha çekimser olmalarına sebep olmaktadır.

Doğduğu andan itibaren, hangi coğrafyada yaşadığından ya da hangi millete ait olduğundan bağımsız bir şekilde benzer niteliklere sahip olan insan, doğduğu andan itibaren ve sonrasında içinde bulunduğu milletin bir bireyi olmanın yanı sıra dünyaya geldiği ülkenin vatandaşı konumuna gelmektedir.

Biyolojik olarak aynı özellikleri taşıyan insanın, toplumsal bir varlık olarak farklılıklarıyla beraber içinde bulunduğu toplumun diğer bireyleriyle ortak noktaları olan bir insana dönüşme süreci, genel olarak toplumsallaşma olarak tanımlanmaktadır. Toplumsallaşma, biyolojik olarak dünyaya gelen insanın, toplumsal kuralları ve değerleri öğrenerek ardından bunları benimseyerek sosyal bir nitelik kazanarak, topluma uyumlu olan bunun yanında yaşamının da sürdürebilen bireyler haline gelmesini ifade eden sosyolojik bir kavramdır. Toplumsallaşma süreciyle birlikte insan, içinde yaşadığı topluma ait bir birey haline gelir.

Aile ile birlikte başlayan toplumsallaşma süreci, akran grupları, okul, kitle iletişim araçları gibi faktörlerinde dâhil olmasıyla birlikte farklı bir nitelik kazanır. Anne, baba, gazete, televizyon, sosyal medya, öğretmen, kitap gibi farklı birçok grubun etkisiyle bireye bir kimlik inşası gerçekleştirilir ve birey, toplumsal hayatın bir aktörü haline gelir.

Toplumsallaşma süreci bireyin üzerindeki etkisinden dolayı toplumsal kuralların ve rollerin benimsenmesi olarak tanımlanırken, toplum açısından ele alındığında toplumun devamlılığını sağlama ve kabul gören değerleri gelecek kuşaklara aktarma konusunda önemli bir süreçtir.

Toplumsallaşma sürecinin önemli bir bileşeni de siyasal toplumsallaşmadır. Fertler nasıl ki bir kültür içinde toplumsallaşıyor ise aynı şekilde içinde buldukları kültürün siyaset kurumunu da yansıyan siyasal kültürü ile toplumsallaşmaktadır. Söz gelimi kültürdeki erkek egemen kodlar, kolaylıkla kadınların siyasete katılımına ket vuran siyasal kültürel kodlara da dönüşebilir. Böylelikle kültür içindeki kadın depolitize bir biçimde siyasal toplumsallaşır.

Zaten siyasal katılım sürecinde olduğu gibi siyasal toplumsallaşma sürecinde de erkek ve kadın bireyler arasında eşitlik söz konusu değildir. Erkek egemen yapı, kadınları siyasete katılım için davette bulunur, hatta bu alanda eşit olduklarını ifade ederler. Ancak, kadınlar tarih boyunca siyasal alanda hiçbir zaman erkeklerle eşit olmamıştır.

Bu çalışmada kadınların siyasal katılım ve siyasal toplumsallaşma bağlamında erkeklerle eşit derecede olmadıklarına, aynı haklara sahip olmadıklarına ve kadınların siyasal alanda yeteri kadar temsil edilmediklerine yönelik genel bir yargıya ilişkin olgusal gerçeği tespit etmek ve tartışmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın temel problemi, kadının siyasal katılımı bağlamında siyasal toplumsallaşmanın etkisidir. Her toplumda, büyük veya küçük gruplarda var olan kültür ve onun siyasal yansımaları, siyasal sosyalizasyon ya da toplumsallaşma olarak ifade edilen süreci etkilemekte ve kadının siyasal katılımı da bu toplumsallaşma biçiminin etkisiyle müspet ya da menfi biçimde ortaya çıkmaktadır. Özellikle önemli bir toplumsal kategori olan ev kadınlarını da bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Bu çalışma siyasal toplumsallaşma ile katılımın ilişkisini konu almaktadır.

Her toplum gibi geleneksel toplumsal kodları bulunan Türk toplumunda da ev kadınları önemli ve geniş bir toplumsal kategoriyi oluşturmaktadır. Siyasetin yukarıda dile getirilen işlevleri bakımından bütün fertlerin siyasete katılımı önem arz ederken, kadınlar da bu gerçeğin dışında değerlendirilemez. Kadınların siyasete katılımı, kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi açısından yadsınamaz bir öneme sahiptir. Hele ki ev kadınlarının kadın nüfus içindeki oransal genişliği düşünüldüğünde, ev kadınlarının sosyoekonomik ve kültürel açıdan içinde buldukları durum ve siyasetle alakaları da aynı şekilde önemlidir. Ev kadını olmanın muhtelif yönlerinin siyasal katılıma engel teşkil edebilecek özelliklerini aydınlatmak gerekir ki kadının sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan statüsünü yükseltmeye çalışan politikaların değeri anlaşılsın.

Bu çalışma, genel olarak siyasal katılım ve siyasal toplumsallaşma olgularına odaklanmış ve bu süreçleri anlamayı merkeze almıştır. Aynı zamanda saha araştırmasının gerçekleştirdiği örneklem bağlamında genel olarak ev kadınlarının özel olarak da Afyonkarahisar'da yaşayan ev kadınlarının içinde buldukları siyasal sürece ne denli katıldıkları ve bu süreci ne denli benimsediklerini anlamak açısından önemlidir. Yine bu çalışma, ortak toplumsal yaşamı düzenlemek şeklinde ifade edilebilecek olan siyaset kurumunun işleyişinde kadının katılımını ve onun katılımını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen toplumsal ve kültürel faktörleri çözümlenmek açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu araştırma ile toplumda büyük bir orana sahip olan ev kadınlarının siyasete katılımını engelleyen faktörler araştırılarak literatüre bir katkı sağlanmak amaçlanmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde kavramlar ve tanımlar incelenmiştir. Siyaset, iktidar, otorite, devlet, demokrasi, siyasal kültür ve siyasal sistem, siyasal katılım ve siyasal toplumsallaşma kavramları tek tek ele alınmıştır. Aynı zamanda siyasal katılım ve siyasal toplumsallaşmayı etkileyen belli başlı faktörlere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ilk olarak geleneksel ve modern toplumda bazı uygarlıkların ve toplumların kadına bakış açıları ele alınmış, ardından ise dünyada ve Türkiye'de kadının siyasal katılım mücadelesi konu edilmiştir. Türkiye'de kadının siyasal katılım mücadelesi incelenirken bu başlık üç alt başlıkla birlikte desteklenmiştir. Bunlar ise, ilk olarak Osmanlı Dönemi sonra Cumhuriyet dönemi, en son olarak ise bu gününün Türkiye'sidir. İkinci bölümün son başlığında ise ev kadınlarının toplumsallaşması ve siyasal katılım eğilimlerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde etnografik bir alan araştırmasını da içeren bu araştırma kapsamında amaçlı tabakalı örneklem tekniği çerçevesinde Afyonkarahisar'da yaşayan 24 ev kadını ile yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtası ile derinlemesine görüşme yapılmış ve elde edilen veriler söylem analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Saha araştırması 3 Mart 2021- 14 Nisan 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca teorik bölümde tartışılan ve ele alınan belli başlı konular, uygulama bölümünde elde edilen bulguları ile ilişki kurularak yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASET KURUMU, TOPLUMSALLAŞMA VE KATILIM

1. SİYASET-İKTİDAR VE OTORİTE-DEVLET-SİYASAL KÜLTÜR VE SİSTEM

1.1. SİYASET, İKTİDAR VE OTORİTE

Siyaset Arapça kökenli bir kelime olup, anlamını at eğitimi veren seyisten almaktadır. Siyasetin kelime anlamına baktığımızda eğitmek, yönetmek ve düzenlemek anlamlarında kullanılmaktadır. Bu sözcüğün Batı'daki karşılığı ise Politika (Politique)'dir. Politika Yunancada devlet işlerine verilen bir isim olmuştur. Siyaset insanların varlığı ile paralel olarak ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca siyasetin temel işlevi halkın düzenini sağlamak, devletin yönetim işlerinin sağlıklı bir şekilde idame ettirilmesi olmuştur. Esas itibari ile klan/kabilelerden günümüz toplumlarına kadar bütün toplumlarda yumuşak ya da sert bir yönetim şekli kendini göstermiştir. Söz konusu olan bu yönetim şekli toplumlarda birleşme, dayanışma, uyum gibi işlevleri de beraberinde getirmiştir. Bütün bunları sağlarken de siyaset kurumuna başvurmak gerekmişti. Siyaset kelimesi kendi içerisinde birçok anlamı barındırmaktadır. Bir anlayışa göre siyaset toplumsal dengeyi sağlamak ve topluluğa ait nimetleri eşit bir şekilde dağıtmak olarak anlatılmaktadır. Diğer bir anlayışa göre ise siyaset bir çatışma ortamıdır. Bu anlayışa göre siyaset, güç elde etmek, iktidarı ele geçirmek ve iktidarın nimetlerini kendi çıkarları için kullanmaktır (Aydın, 2015: 19-20).

Siyasetin toplumsal dengeyi sağlamak amacıyla var olduğunu düşünenlere göre siyasetin amacı özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve “ortak iyiliğini” gerçekleştirmektir. Aynı zamanda bu düşünceye göre siyasetin bir diğer amacı ise her şeyden önce toplumun bütünlüğünü ve birliğini sağlamaktır (Turan, 2014: 13).

Kapani'ye göre (1989: 17-18) “insanlar yaratılışları gereği sosyal ve ekonomik durumları bakımından değişik fikirlere ve değişik çıkarlara sahiptirler. Aralarındaki düşünce, çıkar ve psikolojik eğilim farklılığından doğan çatışma politikanın temelini oluşturur...” Ona göre toplumdaki bireyler arasında çatışma yokmuş gibi davranmak başka bir ifade ile çatışmanın gizlenmesi siyasetin doğasına zarar vermekte ve siyaset bilimini kısıtlamaya zorlamaktadır. Kapani, politikacının görevinin kendi özel çıkarlarını yok sayarak topluluğun iyiliği için çalışması gerektiğini belirtir.

Türk sosyologlarından olan Emre Kongar ise siyaseti bir yönetme sanatı olarak ele alır. Emre Kongar, siyasetin çatışmacı değil de daha çok birleştirici yönüne dikkat çekmektedir. Ona göre siyaset tarih boyunca bütün topluluklarda var olan farklı düşünceleri uzlaştırma, gelir ve serveti eşit bir şekilde paylaşırma, toplumda yaşayan herkesin can ve mal güvenliğini sağlayarak mutlu bir şekilde hayatlarını sürdürmelerine yarayan bir sanattır (Demir, 2018: 83).

Heywood'a göre (2017: 24) "siyaset genel anlamda, insanların hayatlarını düzenleyen kurallar koymak ve o kuralları koruma faaliyeti olarak nitelendirilir."

Antik Yunan filozoflarından olan Aristoteles Politika (1975: 7-10) adlı eserinde insanın "Zoopolitikan" olduğunu söyler. Aristo'ya göre insan sürü halinde yaşayan bir canlıdır ve insan doğası gereği siyasal bir varlıktır. Yine Aristo Politika adlı eserinde insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğin iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, haklı ile haksızın düzgün bir şekilde ayırt etme özelliğine sahip olması olduğunu söylemiştir. Bu konularda ortak iyiliği kovalayan insanın aile ya da şehirleri meydana getirdiğini söylemiştir. Aristo yönetilen ve yöneticinin birbirinden ayrılmaz iki şey olduğunu söylemiştir. Bu tezini ise üreme unsuru üzerinden destekler. Nasıl ki üreme için bir kadın ve bir erkeğin birleşimi şart ise siyaset yapılabilmesi içinde yönetilen ve yöneticinin olması gerektiğini vurgular.

Aristo, siyaseti bilimlerin en üstüne koymuş ve siyaseti "üstün bilim" olarak nitelendirmiştir. Ona göre siyaset insan faaliyetlerinin en kapsamlısıdır. Bundan dolayı Aristo, siyaset biliminin öncüsü olarak sayılmıştır. Aristo ile birlikte Platon'da siyaset biliminde önemli isimlerden birisi olmuştur. Platon, Polis'i bozulmanın olmadığı, vatandaşlarının ahlaklı ve mutlu yaşadığı bir sistem olarak ifade eder. Platon, Polis'e önemli bir sıfat tanımlaması yaparak siyasal düşünce sisteminin merkezine oturtur (Turan, 2014: 31-32).

19.yüzyılın en önemli isimlerinden olan Karl Marx'a göre siyaset, toplumsal sınıfların arasındaki bir mücadeledir. Marx, siyasetin bir üst yapı kurumu olduğunu ve onu belirleyen şeyin ise alt yapı kurumları olduğunu dile getirir. O hiçbir zaman siyaseti özerk bir kurum olarak görmemiştir aksine toplumlardaki alt yapı kurumları değiştikçe üst yapı kurumlarının da değişeceğini dile getirir (Dursun, 2014: 74). Aynı zamanda Marx'a göre siyaset, yöneten-yönetilen arasındaki baskı, kabul ya da iknayı sağlamada en önemli araçtır (Sarıbay, 1998: 9).

Siyaset biliminin önemli isimlerinden olan Weber ise siyasetin kökeninde egemenlik ve itaat ilişkisinin söz konusu olduğunu söyler. Ona göre siyaset bir kişinin diğer kişi ya da kişiler üzerinde egemenlik kurması ve söz sahibi olmasıdır (Dursun, 2014: 49). Weber (2017: 17) aynı zamanda “meslek olarak siyaset” adlı makalesinde siyaseti ikiye ayırır. Bunlardan ilki siyaset için yaşayanlardır. Siyaset için yaşayanlar, vakti bol olan ve kendisini siyasete adayın kişilerdir. Diğerleri ise siyasetten geçinenlerdir. Bu kişiler siyaseti kendilerine bir meslek edinmişlerdir, oradan ekmek kazanmaya çalışırlar ve topluluğun çıkarlarını değil de tamamıyla kendi çıkarlarını gözetmektedirler.

Machiavelli, siyasetin temeline erdemsizliği koymuştur ve devleti yöneten kişi erdemli olduğu için değil aksine erdemli ya da erdemsiz fark etmez her durumda devleti koruyabildiği takdirde hükümdar olabileceğini savunur. Aynı zamanda Machiavelli değerlerden arınmış, din ve ahlaktan ayrılmış yalın bir siyasal anlayışı benimsemiştir. Ona göre başarılı hükümdar yaptığı eylemin ahlaki değerlerine bakmaksızın yaptığı işin toplum için önemine bakar (Karaca, 2013: 40).

“R.H. Merkl’e göre siyaset insanın içinde yaşadığı topluma kendi toplumsal görüşleri doğrultusunda yön vermesidir. Laswell siyaseti, güç otorite ve etkili sosyal denetim sürecinin belirleyici nitelikleri olarak tanımlamaktadır. D. Easton ise siyasal sistemi, toplum içindeki değerlerin ve ayrıcalıkların otoriter yöntemle dağıtımını yapan bir bütün olarak algılamaktadır. M. Duverger’e göre ise siyasetin çıkış noktası sosyal gerçek, insanların istek ve gereksinimlerini karşılayabilmek için çeşitli büyüklüklerde gruplar halinde bir araya gelmeleridir” (Çam, 1998: 23).

Siyasetin genel özelliklerini sıralamak gerekirse dört madde ile özetleyebiliriz (Fedayi, 2020: 4).

- Siyaset ilk çağlardan itibaren bütün toplumlarda kendini göstermiş, evrensellik ve süreklilik özelliklerine sahip bir olgudur.
- Siyaset uzlaştırma niteliği taşıdığı kadar çatışmanın bir kaynağı da olabilir.
- Siyaset meşruluk çerçevesi etrafında şekillenen bir kurumdur.
- Siyaset bir iktidar savaşıdır.

Siyaset hakkında birçok tanımlamalar yapılırken bazı siyaset bilimciler tarafından siyasetin devlet bilimi mi yoksa iktidar bilimi mi olduğu tartışmaları başlamıştır. Kimi siyaset bilimcilere göre siyaset devlet bilimidir, kimi siyaset

bilimcilere göre ise siyaset iktidar bilimidir. Şimdi hem siyaset bilimidir diyen görüşü hem de iktidar bilimidir diyen görüşü inceleyip ele alınacaktır.

Siyaset devlet bilimidir diyen görüş daha eski bir görüştür. Bu görüş orta çağlar sonunda devletin doğuşuyla birlikte ortaya çıkmış ve günümüz toplumlarına kadar kendi varlığını göstermiştir. Bu düşünce egemenlik ideolojisi ile ortak düşmektedir. Bu düşünceye göre devlet diğer toplumlara egemen olan mükemmel bir kurumdur. Bu yaklaşıma göre devletsiz bir siyaset düşünülemez ve aynı zamanda bu terim kültürlerle bağlılığı da bir yaklaşım olarak kabul etmektedir (Duverger, 2011: 19).

Siyaset iktidar bilimidir diyen görüş ise günümüzde oldukça yaygın olan bir görüştür. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da siyaset bilimciler tarafından yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu görüşü destekleyenler devletin egemenliğini reddeder (Çam, 1998: 37). Bunlar arasında Lasswell, Weber, R. Dalh, Bourdieu gibi isimler yer almaktadır. Bu isimlere göre devlet içindeki iktidar, diğer insanlardaki iktidardan farklı değildir (Duverger, 2011: 20-21).

Çoğu düşünürün siyaseti topluluğa ait nimetlerin paylaşılması, toplumsal düzenin sağlanması için gerekli bir kurum olarak gördüğünü siyaset tanımı yaparken belirtilmiştir. Ancak günümüzde topluluğa ait nimetlerin dengeli bir şekilde paylaşılması için iktidar şarttır. İktidar sahipleri ise elde ettikleri gücü kullanmayı kendilerine hak bilirler. Bu hakkı toplumda yaşayan vatandaşlar kendileri vermişlerdir. İktidar sahipleri ise bu gücü kullanarak diğer insanların tutum ve davranışlarını değiştirebilirler bundan dolayı günümüzde siyaset iktidar bilimi olarak kendini göstermektedir.

Siyaset insanlık tarihi kadar eski bir kurumdur. İnsan doğasının en önemli özelliklerinden birisi tek başına yaşayamamasıdır. -Eğer insanlık tek başına yaşayabilir olsaydı siyaset diye bir kurum ortaya çıkmazdı-. İnsanlar doğaları gereği hep farklı insanlara ihtiyaç duymuş, gelen sıkıntılara karşı hep birlikte mücadele etmek zorunda kalmıştır ancak her zamanda birbirleri üzerinde üstünlük kurma çabası içine de girmişlerdir. İşte bu çaba siyaset kurumunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Turan, 2014: 34). Yapılan bütün bu tanımlamalardan da görüldüğü üzere siyasetin tek bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Siyaset kavramını destekleyen birçok kavram bulunmaktadır. Bunlar iktidar, otorite, devlet ve demokrasidir.

İktidar sözcüğü İngilizce “power”den gelmektedir ve Dursun’a göre (2014: 95)“İktidar temelde bir güç ilişkisidir. İlişki halindeki iki aktörden birinin diğerinin davranışları üzerinde meydana getirdiği etki ve kontrol olgusu iktidar olarak karşımıza çıkar.”Russell’e göre (1976: 43-44) iktidar nicel bir kavramdır ve alınması düşünülen sonuçların etkisidir. Örneğin bir grup içerisinde iki farklı istekten sadece bir kişinin isteği ciddiye alınıyor ve onun istekleri gerçekleşiyorsa burada bir iktidar söz konusudur. Russell iktidarın çok yönlü olduğunu dile getirir. Ona göre insanlar üzerinde, ölü madde üzerinde ve doğada insan dışındaki faktörler üzerinde iktidar söz konusudur. Ancak Russell insan üzerindeki iktidardan bahsetmiştir ve ona göre insan üzerindeki iktidar bireyleri etkisi altına alma tarzına göre değişiklik göstermektedir. Bunlar:

- Fikirlerini değiştirerek
- Kandırma ya da belli bir yönde sevk ederek ceza vermek
- Bedeni üzerinde doğrudan doğruya güç kullanarak.

“Burdeau’ya göre iktidar, bir fikrin hizmetinde olan güçtür. Bu güç ortak iyiliğin aranması için grubu sevk etmeye yöneltmiş ve üyelere emrettiği davranışı gerekirse zorla kabul ettiren sosyal ifadeden doğmuş bir güçtür (...) Sergio Cotta ise iktidarı, devleti oluşturan siyasi güçlerin ve hatta devletlerin özü biçiminde tanımlayarak iktidar kavramında ‘ilişki’ görünümünü esas olarak almıştır” (Çam, 1998: 92).

Weber’e göre (2013: 16) iktidar çok sayıda akıllı ve etkili kişilerin bir araya gelmesi sonucu olmuştur ve Weber iktidarı “en örgütlenme” biçimi olarak görmüştür. Ancak iktidar Weber’e göre yeni bir yapılanma değil aksine en eski toplumlardan beri varlığını gösteren bir yapılanma olmuştur. O, iktidarın büyümesini kapitalizmde büyümesine bağlamıştır ve bunu tanımlarken iktidarı bir makineye benzetmiştir. Nasıl ki bir makine sistematik bir şekilde ürünleri ortaya koyuyor ise iktidar da toplumdaki görevlerin yerine getirilmesi için zorunlu olan rasyonel bir sistemdir.

John Locke, insanların doğuştan özgürlük ve kişisel haklara sahip olduğunu ve iktidarın düzeni sağlamak yanında bu hakları da güvence altına alması gerektiğini aksi takdirde iktidara gösterilen rızanın olmayacağını hatta iktidarın düşürülebileceğini dile getirir. Locke bu sözleri ile iktidarın işlevini sınırlı tutmuştur. O yönetilen ve yönetici arasında güven ilişkisinin önemli olduğuna, iktidarın yöneticilerin güvenini kazanabildiği takdirde meşru olacağını vurgular (Turan, 2014: 65).

Fransız hukukçu Leon Duguit iktidarı yönetenler ve yönetilenlerin birbirinden ayrılması olarak tanımlar. Ona göre emir verenlere, bu emirlere boyun eğenlere ve kararı alanlarla, kararı uygulayanlar birbirinden ayrılır (Duverger, 2011: 21).

Esat Çam'ın da (1998: 89-90) ifade ettiği gibi bir insan nasıl oksijen almadan yaşayamıyorsa bir toplumunda iktidar olmadan yaşaması mümkün değildir. İktidar toplum faaliyetlerinin en önemli şartıdır. Çam, iktidarın toplum yaşamının temel unsuru olduğunu söyler ancak sadece siyasetle ilgilenenler değil aynı zamanda iktisadi, hukuki hatta psikoloji konularıyla ilgilenenler için iktidar temel problemlerindedir.

Aynı zamanda iktidar toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası olup toplumun her türlü yapısı içerisinde karşımıza çıkabilir. Ailede baba, okulda öğretmen, bir ilkokul sınıfında sınıf başkanı, herhangi bir denekte dernek başkanı ya da dernek kurucusu, bir siyasi partide parti başkanı, iş yerinde patron ya da şef diğerleri üzerinde iktidar kurabilmektedir. Bu örneklerle baktığımız zaman iktidar kaynağını insan doğasında aramak en doğrusudur. Çünkü insanlar doğaları gereği bulunduğu toplumsal grupta diğer insanlar üzerinde etkili olma, kendi isteklerini diğer insanlara onaylatma, diğer insanlar üzerinde etkili olma eğiliminde sahiptirler (Dursun, 2014: 94).

Musa Taşdelen'e göre (2015: 19) iktidar bir felsefeye ya da bir fikre hizmet eder. Eğer iktidar bunun aksi yönünde hareket ederse sonunda ortadan kayıp olur ve iktidarı elinde bulunduran kişide yok olmaya mahkûm kalır. Aynı zamanda Taşdelen'e göre iktidar şahsidir ve bir toplumda birden fazla iktidar yoktur. İktidar sadece bir kişinin karar ve yetkileriyle yürütülür.

İslam dininin iktidar anlayışında ise iktidar egemenliğin tek sahibi olan Allah'ındır. Allah, İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an'da tüm evren üzerindeki en üstün güç ve otorite sahibidir. Kur'an Allah'ın bu gücünde herhangi bir ortağı ya da bir rakibi olmadığını söyler. Allah'ın iktidarının üzerinde olan ve otoritesini sınırlayabilecek herhangi bir güç daha yoktur ancak Allah adına bu gücü kullanma yetkisi peygamberlerdedir. Peygamberler, İslam topluluğunu yönetmek üzere tayin edilmiş görevlilerdir (Turan, 2014: 75).

Eski Türklerde kullanılan kut kavramını da siyasal iktidar kavramıyla yakından ilişkilidir. Kut, hâkimiyet/güç anlamına gelmektedir. Kaşgarlı Mahmut kuta devlet anlamını verirken, Yusuf Has Hacib ise devlet yönetme anlamını vermektedir (Taşdelen, 2015: 27-28).

Siyasal iktidarı diğer iktidar türlerinden ayıran en önemli özelliği meşruiyettir. Meşruiyeti iktidar sahibi ve toplum arasında karşılıklı rıza ile yapılan bir antlaşma olarak tanımlayabiliriz. Bu bakımdan meşruiyet, siyasi iktidarın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için yönetilenlerin rızası anlamına gelmektedir. İktidarın kazanılması ya da başka bir kişi ya da kişilere devredilmesi ancak seçim sistemiyle mümkün olur. Yapılan seçimler ardından çoğunluğu oluşturan kişi ya da kişiler iktidarda söz sahibi olmaya hak kazanır. Eğer kişi ya da kişiler iktidarda söz sahibi olacak kadar oy alamaz ise çoğunluğu oluşturan koalisyon partileri tarafından güvenoyu alan hükümet iktidarda söz sahibi olmaya başlar (Altındal, 2007: 6).

Siyasal iktidarın en önemli özelliği zor kullanma gücüne sahip olmasıdır ve bu özelliği ile diğer sosyal iktidarlardan ayrılır. Aynı zamanda siyasi iktidar sosyal iktidarlara göre daha geniş bir alanı kapsar. Siyasi iktidar tüm ülkeyi etkisi altına alırken sosyal iktidar sadece belli grupları kapsar (Fedayi, 2020: 20).

Yukarıda ifade edildiği üzere siyasi iktidar gücünü meşruiyetten alır. Bu meşruiyeti iktidara veren ise halktır. Halk kendi isteği ile seçtiği herhangi bir kişi ya da kişilere bu gücü kendi elleriyle verir. İktidar ise bunun arkasına sığınarak her türlü yaptırımında bulunmayı kendisine hak bilir.

Siyasal iktidarın en önemli özelliğinin kuvvet kullanma gücüne sahip olduğunu biraz önce dile getirdik ancak Kapani (1989: 50) sadece kuvvete dayanan iktidarın sürekliliğinin olmayacağını ve bir gün yok olacağını düşünür ve aynı zamanda yönetilenlerin hiçbir zaman zorlama olmadan kendi iradeleri ile iktidarın kurallarına uydıklarını söyler. Kapani bunun bilinçli olabileceği gibi bilinç dışı olabileceğine de vurgu yapar bunun sebebinin ise çevrenin etkisi, gelenek-görenekler, menfaat, eğitim, ceza korkusu olarak sıralar.

Bazı siyaset bilimci yazarlara göre devlet içerisinde kurulu ve kurucu iktidar ayrımı yapılması gerektiği söylenmiş ancak bu ayrımı ilk yapan kişi Sieyes olmuştur. Sieyes, halkın iktidarına kurucu iktidar; yöneticinin iktidarına ise kurulu iktidar demiştir. Çünkü Sieyes halkın egemenliğini yöneticinin egemenliğinin üstünde görmüştür (Fedayi, 2020: 20). Kurucu iktidar anayasayı yapan iktidardır ve bu iktidar türü de asli kurucu iktidar ve tali kurucu iktidar olmak üzere ikiye ayrılır. Biraz öncede belirtildiği gibi asli kurucu iktidar yeni bir anayasa yapma gücüne sahiptir; tali iktidar ise yapılan anayasayı değiştirme yetkisine sahiptir. Kurucu iktidar devletin kaynağıdır

ve aslında devletin dışında yer alırlar, devlete ihtiyaç duymazlar (Gözler, 1998: 11-14). Kapani'ye göre (1989: 65) kurucu iktidar siyasal anlamda egemen bir iktidar değildir. Kurucu iktidar toplumun temel yapısını düzenlerken ya da yeniden ortaya koyarken bağımsız bir irade ile hareket edemez. Bu durum ise ona göre kurucu iktidarın hiçbir üstün kurala bağlı olmadığı onun her türlü etkiden bağımsız olmadığı anlamına gelmez. Aynı zamanda kurucu iktidarın toplumsal düzeni değiştirirken ya da yeniden düzenlerken bunu kesinlikle bağımsız bir irade ile yapılmadığını dile getirir. Kapani, kurucu iktidar toplumda hâkim olan değer yargılarına ve egemenlik anlayışına saygı duymak zorunda olduğunu belirtir. Kurucu iktidarın belli bir zaman içerisinde meydana getirdiği yasalar, toplumdaki sosyal güçlerin dağılımını yansıtan bir yasa özelliğine sahiptir. Çünkü bütün kurucu iktidarlar boşlukta değil belli bir sosyal çevre içerisinde varlıklarını gösterirler. Kurulu iktidar ise, toplumdaki diğer bütün sosyal iktidardan daha üstün olmakla birlikte hukuk bakımından en üstün iktidar biçimi değildir. Çünkü kurulu iktidar yetkisini anayasadan alır ve bu yetkisini anayasa tarafından çizilmiş sınırlar içerisinde kullanmak zorunda kalır (Fedayi, 2020: 21). Kurucu iktidar devletin dışında yer aldığı gibi kurulu iktidar ise tamamiyle devletin içinde yer alırlar ve varlıklarını devam ettirebilmek için devlete ihtiyaç duyarlar. Kurulu iktidarı kısaca anlatmak gerekirse devletin her hukuki yetkisini kullanan iktidarlardır. Kurulmuş iktidara verilen yetkiler bir işleyişin düzenli bir şekilde ilerlemesi için verilmiş yetkililerdir ve kurulu iktidar bu yetkileri anayasanın izni olmadan başka bir kurucu iktidara devredemezler eğer bunu yaparlarsa anayasanın ve kurucu iktidarın üstünlük ilkesini çiğnemiş olurlar (Gözler, 1998: 25).

İktidar her daim siyasetin ana konusu olmuştur ancak iktidarın siyasetin ana konusu olabilmesi içinde meşru olması gerekir. Bazı siyaset bilimci yazarlara göre “meşru iktidar” kavramını kullanmak için otorite kavramını kullanmak gerekir (Fedayi, 2020: 25).

Otorite, insanlar hakkında karar verme yetkisini elinde bulunduran bir güç, bir yetki olarak tanımlanır (Bilim, 2014: 8). Siyasal anlamda ise iktidarın kendi varlığını sürdürebilmesi için toplumda yaşayan insanların rızalarını kazanmak için başvurduğu yollar olarak tanımlamak mümkün olacaktır. Otorite kurumunu resmi ya da gayri resmi olarak ikiye ayırabiliriz. Hükümetin ya da polisin toplum üzerindeki otoritesi resmi, bir babanın çocuğu üzerindeki ya da bir öğretmenin sınıftaki otoritesi ise gayri resmidir (Turan, 2014: 54-55). Otorite ve iktidar arasında temel bir fark vardır. İktidar şahsi bir

olay otorite ise daha çok sosyal bir olaydır. Yani bir konuşmacının dinleyicisi üzerindeki etkisi iktidar; bir patronun işçisi üzerindeki etkisi ise otoriteye işaret eder. Kısaca ifade etmek gerekirse otorite kişinin içerisinde bulunduğu sosyal statüye, iktidar ise bireyin kişiliğine bağlıdır (Taşdelen, 2015: 20). Başka bir deyişle ifade etmek gerekirse otorite, başkalarının davranışları üzerinde zorlama yapmaz sadece itaat etmenin bir şartı olarak kabul edilir. Yani iktidar, başkalarının davranışlarını etkiler otorite ise bunu yapma hakkının meşru görülmesidir (Heywood, 2015: 52).

Musa Taşdelen'in aktarımıyla Max Weber otoriteyi daima üst ve alt ilişkisi olarak görmüştür. Otorite ilişkisinde üstler daima emir verir, onlara kurallar koyar ve astlar ise bu emirleri uygulamak zorunda kalırlar. Weber'e göre otorite iktidar kurumundan tamamen ayrılmıştır. Çünkü üstlerin astları hangi konuda denetleyeceğini ya da hangi kuralları koyup hangisini koyamayacağı toplum tarafından önceden belirlenmiştir ancak iktidarda bu durum söz konusu değildir (Taşdelen, 2015: 21). Weber'e göre (2013: 53) otoriteye boyun eğen kişiler, kendi davranışlarını verilen emrin içeriğine göre hareket ettirirler ancak emri veren kişinin onlar için değerli ya da değersiz olmasının herhangi bir önemi yoktur. Onlar sadece resmi bir yükümlülüğü benimsemektedirler. Max Weber otorite kavramını işlevlerine göre üç farklı tipe ayırmıştır.

Tablo 1. Weberin Otorite Tipleri

Tip	İşleyişi	Örnek
Geleneksel	Gelenekler ve alışkanlıklar	Monarşi
Karizmatik	Lidere koşulsuz bağlılık	Devrimci Lider
Yasal-Rasyonel	Kurallar ve Kanunlar	Bürokrasi

Kaynak: Fedayi, 2020: 25

Weber'e göre (2013: 69) geleneksel otoriteyi yöneten kişi geleneksel kurallar tarafından belirlenir ve gücü elinde bulunduran kişi bir efendi konumundadır. İktidar sahibi kişinin yetkileri açıkça belirtilmemiştir ancak geleneklere uygun bir şekilde kurallar koymayı kendilerine görev bilmişlerdir. Yönetilenler ise iktidarın geleneklere uygun olarak hareket ettiğini bildiği için yürürlüğe giren kural ve yetkilere son derece bağlılıkla itaat etmektedirler. Monarşi ve feodal otoriteler en tipik örneği olmuştur. Dünya üzerinde ise İngiltere bu otorite tipini devam ettiren ülkeler arasında yer almaktadır (Turan, 2014: 55-56).

Karizmatik otorite insanüstü kişilik özelliklerine sahip olan otorite tipidir. Weber'e göre (2013: 90) karizma bir insanı diğer insanlardan ayıran, doğüstü ya da

bazı özel güçlere sahip kişilere ait bir özelliktir. Çoğunlukla karizmatik liderin sihirli güçlere sahip olduğu düşünülür ve ilkel dönemlerde bu özellik peygamberlere, herhangi bir savaşta liderlik eden kişilere atfedilir. Bu liderlik tipinde halk, lidere Allah tarafından olağanüstü niteliklerin verildiği inanılır ancak liderin bu niteliklere sahip olması önemli değildir önemli olan şey halkın buna inanmış olmasıdır. Bu liderlerin geçmişten günümüze en önemli örnekleri arasında Hz. Muhammed, Napolyon, Fatih Sultan Mehmet, Atatürk, Lenin, Hitler vb. gibi liderler yer almaktadır (Turan, 2014: 56).

Yasal-Rasyonel otoritede ise kurallar geneldir ve kişisel değildir. Toplumda yaşayan bireyler partilere ya da iktidar sahiplerine değil aksine yasalara ve kurallara itaat ederler ve siyasal otorite tarafından yürürlüğe koyulan kurallar ise tamamen anayasaya ve hukuka uygun şekilde olmak zorundadır. Yasalarda yeri olmayan hiçbir şey kesinlikle gerçekleştirilemez ve herkes hukuk önünde eşittir kesinlikle bir ayrım yapılması söz konusu olamaz. Hiç kimse yasalardan üstün değildir, herkes eşittir ve herkes yasaya uymak zorundadır (Çağla, 2019: 61).

Hobbes'e göre insanların barış içinde yaşayabilmeleri için otoriteye kayıtsız şartsız itaat etmeleri gerekir. Onun kararlarına kuşku duymadan boyun eğmek zorundadır. Çünkü Hobbes otoriteyi korku, düzensizlik ve ölüm tehditlerine karşı zorunlu bir kurum olarak görür. Toplumun da kendi güvenliği ve huzuru için bazı bedeller ödemek zorunda olduğunu belirtir. Hobbes, otoriteyi "Ölümlü Tanrı" konumuna yüceltir (Çetin, 2012: 103).

Weber'in otorite tiplerinin dışında otorite, kaynağına göre ve alanına göre otorite tipleri olmak üzere ikiye ayrılır. Kaynağına göre otorite tipi ise kendi içerisinde göreceli otorite ve mutlak otorite olarak ikiye ayrılır. Göreceli otorite, gücünü ve kuvvetini başka otoriteden alan otorite tipidir. Göreceli otorite gücünü aldığı kaynaktan ayrılamaz hatta bu kaynaktan ayrılamadığı gibi zamanla da yetkileri sınırlanabilir. Kısaca özetlemek gerekirse göreceli otorite insanların otoriteleridir. Mutlak otorite ise, gücü ve kaynağı sınırsızdır. Bu otoritenin devri mümkün değildir. Mutlak otoritenin tek sahibi Allah'tır. Alanına göre otorite tipleri ise ilmi, siyasi, bireysel ve dini otorite olmak üzere dörde ayrılır (Bilim, 2014: 8).

İlmi otoritenin sahip olunması için çeşitli eğitim ve öğretim şartlarının sağlanması gerekir. İlmi otorite siyasi kurumlar tarafından desteklenen çeşitli bilim

adamlarından oluşan kurullar yoluyla denetlenmektedir. Denetlenmesindeki amaç ise her önüne gelenin bu otoriteye sahip olduğunu iddia etmesini önlemektir. Siyasi otorite, eskiden babadan oğula miras yoluyla aktarılmaktaydı ancak şimdi ise toplumda seçim yoluyla gerçekleşmektedir. Siyasi otorite için toplumları yönetmek ve onlar adına bazı kararlar alıp yürürlüğe koymakta denilebilir. Bireysel otorite, kişinin kendisi hakkında kararlar vermesidir. Adından da anlaşılacağı üzere kişinin tamamen kendisiyle alakalı otorite tipidir. Bu otorite tipine sahip olan kişide iki tür özellik aranır. Bunlardan bir tanesi belli bir yaşa sahip olması yani günümüz tabiri ile reşit olması, ikincisi ise akıllı ve karar verme gücüne sahip olmasıdır. Son olarak dini otorite ise, genel bir şekilde ifade etmek istersek Allah'ın dinin insanlara aktarmak amacıyla görevlendiren Peygamberlerin sahip olduğu otorite tipidir. Dini otoritenin tek sahibi Allah'tır ancak Allah, bu otoritesini hep aracılar vasıtasıyla öğretmiştir. Allah tarafından görevlendirilen Peygamberlerin görevleri insanlara dini öğretmek ve onların sorunlarına ortadan kaldırıp çözüm üretmek olmuştur (Baktır, 2004: 26-27).

1.2. DEVLET

Devlet, yüzyıllardan beri varlığını gösteren bir olgudur ve bütün düşünürler devletin tanımını yapmaya çalışmışlardır ancak bugüne kadar devlet üzerinde tek bir tanım yapılamamış aksine devlet hakkında çeşitli görüş ayrılıklarının gün yüzüne çıktığını görülür (Kapani, 1989: 39). Fakat yine de bir tanım yapmak gerekirse devlet, siyasal bakımdan örgütlenmiş bir ülkedeki egemenliği kullanan ve meşruiyetini kendi toplumunun yanında diğer toplumlar tarafından kabul edilen tüzel bir kişiliktir. Devletin en önemli görevi insanların can ve mal güvenliğini korumaktır (Altındal, 2007: 7). Heywood'a göre (2015: 29) devletin beş önemli özelliği vardır. Bunlardan birincisi, devlet egemendir. Devlet bütün toplumlarda kısıtlanmamış tek iktidar sahibidir. İkincisi, devlet kamusaldir. Devletin bütün kurumları kamusal olarak finanse edilir. Üçüncüsü devlet, hâkimiyet sağlama aracıdır. Yasalara boyun eğmek için devlet şarttır. Dördüncüsü devlet, bölgesel bir birlikteliktir. Coğrafi olarak tanımlanmış sınırlar içerisinde yasalar koyar ve onu uygular. Beşincisi devlet, hâkimiyet sağlama aracıdır. Yasalara boyun eğme ve devrimcileri cezalandırma aracıdır.

Antropologlar tarafından yapılan araştırmalara göre Mezopotamya bereketli topraklara ve bol su kaynaklarına sahip olmasından dolayı tarihte kurulan ilk devletlere sahip olan bölgedir. Mezopotamya'nın yanında ilk devletlerin ortaya çıktığı bölgeler

arasında Yunanistan, Mısır, Çin, Anadolu gibi bölgelerde yer almaktadır (Düvenci, 2018: 77).

İlkel toplumlar ise tarihte devletten önce devletsiz yaşayan topluluklardır. İlkel toplumların en önemli amacı beslenme, barınma ve korunmadır. Tarım öncesi dönemde ilkel toplumlar, doğada hazır bulunan ürünleri avlarlar ve toplardı. Onlar sadece ihtiyacı kadar ürün tüketirler ve artı ürün elde etmezlerdi. Bazı araştırmacılara göre ilkel toplumlar, eşitlikçi yapıya sahipti. Eşitlik ön planda olduğu için ekonomik veya siyasi haksızlıklar söz konusu değildi. Herhangi bir toplumsal sorun olmadığından ilkel toplumlar devlete ihtiyaç duymamışlardı (Düvenci, 2018: 74).

İbn-i Haldun'a göre toplumsal yaşam bir zorunluluktur ve insanlar yalnız bırakıldıkları zaman başkalarının canına ve malına göz dikebilirler. İşte insanların bu özelliklerinden dolayı bir kanun koyucuya ihtiyaç vardır bu da devlettir. Ona göre devletin var olması ve toplumsal bütünlüğün sağlanması için Arapçada 'bağlı olmak' anlamına gelen en önemli kavram asabiyedir. İbn-i Haldun tarafından ortaya atılan bu kavram, ilkelikten uygarlığa doğru ilerleyişin en önemli güdüleyici toplumsal bağdır. Aynı zamanda asabiye, topluluk duygusu, milliyetçilik fikri vs. gibi anlamlara da gelmektedir. Asabiyette birlik duygusu bulunmaktadır ve İbn-i Haldun Mukaddime adlı eserinde asabiyeti düşman saldırılarını yok etme, ortak bilinçle hareket etme olarak da tanımlamaktadır (Yıldız, 2015: 199-200).

Marx, devleti sınıfsal bir işleve bağlar ve ona göre devlet burjuvanın işlevini sağlıklı bir şekilde yürüten komitedir (Avcı, Bt.: 78). Devlet anarşistlere göre kendi kendinin yok olmasını beklemeden ortadan kaldırılması gereken yüz karası bir kurum, Weber'e göre bütün toplumları birleştiren bir kuruluş, Hegel'e göre yeryüzü Tanrısı'dır (Aydın, 2015: 74).

Hobbes, Leviathan adlı eserinde devletin amacını bireysel güvenlik olarak tanımlar. Ona göre eğer bir toplumda devlet olmaz ise insanlar kendilerini diğer insanlara karşı korumak için kendi gücünü kullanacak ve bunu meşru olarak görecektir. Özellikle küçük ailelerin olduğu toplumlarda insanlar başkalarının mallarını soyarak kendi geçimlerini sağlamaya çalışacaklardır (Hobbes, 2007: 127).

Hobbes, insanları sosyal hayvan olarak tanımlar ve diğer hayvanlardan farklı olduğunu dile getirir ve bu sosyalliği de devlet olarak tanımlar. Ona göre bu sosyal hayvan diğer hayvanlardan dört şekilde ayrılır. Bunlardan birincisi, hayvanların tersine

insanlar şeref ve onur sahibidir ve bunun için mücadele ederler. İkincisi, insanlar gururlu iken diğer hayvanlarda herhangi bir gurur durumu gözlenmemektedir. Üçüncüsü, hayvanların rahatları yerinde olduğu müddetçe hiçbir şeye ses etmezler ancak insanlar mutluluğa ulaşabilmek için mücadele eder. Dördüncüsü ise, insanlar konuşma ve anlatma yetisine sahiptirler. Bu özelliklerinden dolayı anlaşılabilirler fakat aynı zamanda bu özellik diğer insanları yanıltma, onları kandırmaya da yöneltebilir (Zarakolu, 2013: 228).

Rousseau'ya göre (2016: 13-14) ise devletin ortaya çıkmasındaki amaç doğası gereği özgür olan insanın zincirlere vurulmasıdır. Zincirlerinden kurtulmak isteyen insan toplum sözleşmesi ile birleşecekler ve bir güç elde edeceklerdir. Toplum sözleşmesi insanların canını, malını ve güvenliğini korumak için en önemli adımdır. Ancak bu toplum sözleşmesinin yürürlüğe girebilmesi için devlet denilen yapıya ihtiyaç duyulmuştur.

Machiavelli'ye göre devlet, “egemenlik sınırları içerisinde yaşayan tüm birey ve kurumların üzerinde yer almalıdır. Bu kurumların ilki din ve kilisedir (...) Machiavelli monarşiyi desteklemiş ancak halkın yönetimi onaylaması ve bu yolla egemenliğin devamlılığının daha rahat sağlanacağı düşüncesi ile cumhuriyeti diğer yönetim biçimlerinden üstün görmüştür” (Ay ve Uçar, 2015: 198).

Weber'e göre iki tür devlet vardır. Bunlar modern ve geleneksel devlettir. Modern devlet, profesyonel siyasetçiler tarafından yürütülen ve gelişmeye bağlı olarak ilerleyen devlet tipidir. Modern devlette egemenliğin örgütlenmesi zorunlu bir birlikteliktir (Aydın, 2015: 77). Geleneksel devlet ise modern devletin aksine profesyonel siyasetçilerin olmadığı, gelişmeye kapalı ve egemenliğin örgütlenmesi mümkün olmayan devlet tipidir.

Devlete günümüzde “kurumların kurumu” denir. Bunun sebebi ise günümüzde bütün küçüklü büyüklü kurumlar devlet içerisinde yer alır ve devlet siyasi kuruluşların en kapsayıcısıdır. Fiilen kurulmuş bir devletin hukuken de varlığını göstermesi için o devleti Birleşmiş Milletler tarafından onaylanması ve diğer bütün devletler tarafından tanınması gerekir. Devletin üç ana unsuru vardır. Bunlar; ülke, iktidar ve insan topluluğudur. Bu üç ana unsuru başka şekilde ifade etmek gerekirse bunlar; vatan, egemenlik ve millettir (Fedayi, 2020: 12).

Biraz önce devletin tek bir tanımının yapılamadığını hususuna değinilmiştir. Bütün bu tanımlamaların ardından bazı sosyal bilimciler devletin ne olduğunu değil de aksine devletin ne olmadığını araştırmaya koyulmuşlardır. Onlara göre devlet, kutsal bir varlık değildir ve devlet dinin koruyucusu da değildir. Devlet herkese eşit mesafede olmak zorunda ve farklı inançlar arasında tarafsız kalmalıdır. Devlet insanların can ve mal güvenliğini korumak zorundadır ancak devlet kısıtlayıcı bir özelliğe de sahip değildir (Aydın, 2015: 77).

Yukarıda iktidar ve otorite arasında farklılar olduğunu söylemiştik. Aynı şekilde devlet ve iktidar arasında da farklılıklar vardır. Öncelikli olarak devlet kamusal alandaki tüm kurumaları ve tüm vatandaşları kapsar. Yani devlet iktidardan daha geniş bir kurumdur. Devlet kişisel olmayan bir otorite icra eder. Devletin personelleri siyasi anlamda nötr olmalıdır ve işe alınırken sadece bürokratik yöntemlere tabii tutulur. Devlet bir toplumun ortak iyiliğini ve o toplumun çıkarlarını temsil ederken iktidar ise daha çok kendi çıkarlarını ön plana çıkarır (Turan, 2014: 106). Ayrıca devlet ebedidir, iktidar ise geçicidir. Bir toplumda yönetenler, hükümetler ve ideolojiler değişebilir ancak devlet değişmez. Devlet daima varlığını korur (Fedayi, 2020: 15).

Devletler işlevleri yapma, yerine getirme kapasitesine göre farklı gruplara ayrılmaktadır. Farklı gruplara ayrılan bu devletler aşağıda ki tabloda ele alınmıştır.

Tablo 2.Devletlerin Kapasite Sınırlandırması

Devlet Sınırlandırılması	Güç Kullanımı	Siyasi İrade
Modern Devlet	İşleyen ve güçlü bir güvenlik sistemi	Güçlü
Neo-Patrimonyal Devlet	İşleyen ve güçlü bir güvenlik sistemi	Zayıf
Aksayan Devlet	Sınırlı bir güvenlik sistemi	Çok Zayıf
Çözülen Devlet	Oldukça sınırlı bir güvenlik sistemi	Çok Zayıf
Çöken Devlet	Yok	Yok

Kaynak: Araştırmacı tarafından “Devlet Sınırlandırmaları ve Zayıf Devletlerin Karakteristik Özellikleri” adlı makaledeki tablodaki veriler sınırlandırılarak hazırlanmıştır.

Güçlü devlet, kanunları çıkartma ve uygulamada en büyük yetkiye sahip ve şiddet kullanımını elinde bulunduran, güçlü bir siyasi yönetime sahip devlet tipidir. Patrimonyal devlet, güçlü devletin aksine kanun çıkartmada ve kanunları uygulamada performansı oldukça düşüktür ancak şiddet kullanımını güçlü devlet gibi elinde bulunduran devlet türüdür. Bu devlet ekonomik kaynakların büyük bir kısmını kendi tekelinde bulundurmakta ve bu kaynağın dağıtımını iktidar elinden gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bürokratlar ise güçlerini liyakatlarından değil aksine iktidara olan sadakatlarından almaktadır. Aksayan devletler, zayıf devletler kategorisinde yer alır ve

bu devlet sisteminde kamu yönetimi sistemi oldukça zayıf bir yapıya bağlıdır. Aksayan devlet sisteminde orta düzeyde güvenlik sistemi yer almaktadır. Çözülen devlet, iktidar kendi geleceği ile meşguldür ve bu devlet sisteminde hem güvenlik sistemi zayıftır hem de kamu yönetimi sistemi zayıftır. Son olarak çöken devlet ise artık toplumunun mutlu olmadığı, kaosu, yağmalamanın, sefaletin, can ve mal güvenliğinin olmadığı devlet tipidir (Gökçe, Bt.: 347-350).

Çağımızda üç farklı devlet anlayışı mevcuttur. Bunlar: Liberal Devlet, Sosyal Devlet ve Hukuk Devletidir.

Liberal devlet, iktidara karşı güvensizliğin bir sonucu olarak devlet görevlerini azaltmak amacıyla doğan minimal bir devlettir. Liberal devletin en önemli amacı bireylerin doğuştan gelen ve devlete devretmediği hakları güvence altına almaktır. Liberal devlet bu hakkı 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisinden almıştır. Bu bildiriye göre, insanların en doğal hakları güvenlik, hürriyet ve mülkiyet hakkıdır. Bu haklara dokunmamak ve güvence altına almak liberal devletin temel ilkesi olmuştur (Taşdelen, 2015: 72).

Sosyal devlet, ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmek amacıyla ilk olarak 1941 yılında Archbishop Temple tarafından kullanılmıştır. Sosyal devletin en önemli amacı vatandaşlarının belli refah seviyesinin altına düşmeden yaşayabilmesi için sosyal ve ekonomik haklarla desteklenmiş devlet tipidir. Sosyal devlette bireyler yasalar önünde eşittirler ve her birey fırsat eşitliği hakkına sahiptir. Sosyal devletin temel amaçlarından birisi ise işsizliği ortadan kaldırmaktır ve bireylerin iş edinmeleri için gerekli koşulları sağlamaktır (Yay, 2014: 148-149). Ancak sosyal devlet demek sosyalist devlet demek değildir bundan dolayı da ekonomi muhafaza edilir. Sosyal devlet, aile gibi çeşitli sosyal kuruluşları toplumun temeli saymış ve onları koruma altına almıştır (Taşdelen, 2015: 74).

Son olarak hukuk devleti, bireyin hak ve özgürlüklerini tanıyıp güvence altına alan ve devletin sınırlarını belirlediği sürece organlarının hukuka bağlı olduğu bir sistemdir. Hukuk devletinde uyulması gereken kurallara bağlı devlet kültürü yerine tamamen değerlere bağlı bir devlet kültürü söz konusudur. Hukuk devletinde devlet hukuku doğurmaz; meşruluğunu hukuktan alır (Kaya, 2015: 372). Eğer hukuk devletinde devlet, hukuka değil bunun yerine devlet otoritesine ve kanunlara bağlı kalıyorsa orada hukuk devletinde çok kanun devletinden bahsedilir. Böyle bir siyasal

düzende kanunların var olmasının sebebi hürriyet ve hakları korumak değil, devletin gücünü güvence altına almaktır. Hukuk devletinin amacı ise adaleti sağlamak bununla beraber bütün insanlara eşit davranmaktır (Taşdelen, 2015: 75).

1.3. DEMOKRASİ

25 yüzyıl önce ortaya çıkmış olan bu kavram, geçen zaman içerisinde toplumsal, düşünsel ve kuramsal değişimlere bağlı olarak gelişip çok katmanlı bir hal almasından dolayı modern siyasetin en karmaşık kavramları içerisinde yer almaktadır. Demokrasi, iktidar mücadelesinin bir aracı olmaktan öteye gidemeyerek içi boşaltılan bir kavram olmuştur bunun sebebi ise demokrasiye günümüzde pek az insanın karşı çıkmasıdır. Demokrasi adı altında otoriter yönetimlerin ortaya çıkması ve demokrasi uğrunu hukuku yok sayarak yapılan bazı askeri müdahaleler aslında demokratikleşmeyi değil de otoriter rejimleri pekiştirecek hale gelmiştir (Taşkın, 2016: 206).

Demokrasi kavramının tarihine baktığımız zaman ise bu kavram ilk kez Antik Yunanda gelişmiştir. Yunancada halk anlamına gelen “Demos” ve yönetmek, hükmetmek anlamına gelen “kratein” kavramlarının birleşiminden meydana gelen demokratia “halkın yönetimi” anlamına gelmektedir. Antik Yunanda bu kavramı ilk kullanan isim ise Hederot’tur (Bilim, 2014: 11). Daha sonra ise 19. yüzyılda İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde gelişmiş olsa da 20. yüzyılda ivme kazanmıştır. İngiltere ve ABD’de her ne kadar demokrasinin olduğu söylene de bu ülkelerde kadınlar ve ABD’deki siyahiler seçimlerde genel oy hakkına sahip değillerdi ancak 20. yüzyılın ortasına doğru dünya nüfusunun yüzde 31’ni temsil eden 22 özgür ülkede demokrasiden bahsetmek mümkündür (Dursun, 2014: 167-168). Buna göre her demokrasi, genel oy ilkesini, gündem üzerinde söz sahibi olma ve eşit bilgi edinmeyi hakkını sağlayamadığı sürece demokratik boyutunu yerine getirememiş olacaktır (Turan, 2014: 250).

Esat Çam’ın aktarımıyla Amerikan Cumhurbaşkanı Abraham Lincoln’e göre demokrasi “halkın, halk için, halk tarafından yönetimidir” (Çam, 1998: 387). Lincoln’in tanımına göre demokrasinin gerçekleşmesi için bazı şartlara ihtiyaç vardır. Bunlardan birincisi, ulusal politikaların belirlenmesinde insan hakları eksenli hareket edilmesi gerekir. Böylece devletin kuruluşundan anayasanın oluşumuna kadar her evrede insan hakları esas alınmalıdır. İkincisi ise devlet yönetimiyle ilgili kararların verilmesinde halkın bu kararda etkili olması gerekir. Halk ister doğrudan ister dolaylı

olarak bu kararlarda söz sahibi olmalı ve demokrasi tam anlamıyla gerçekleşmelidir (Bilim, 2014: 11).

Esat Çam'a göre (1998: 388) demokrasi düşüncesi genel olarak dört öğeden oluşur. Bunlar:

- Bireylere ait hakların korunması
- Toplumdaki tüm bireylere fırsat eşitliğinin tanınması
- Birey-toplum ilişkilerinin belirlenmesinde halkın tam anlamıyla katılımı
- Azınlık haklarına saygılı olunması.

Musa Taşdelen'in aktarımıyla H. Mayo'ya göre demokratik sistemin dört ayırıcı unsuru bulunmaktadır. Bunlar:

- İlk ve en önemli özelliği halk denetimidir. Bu özellik bütün dünya üzerinde demokrasinin en önemli özelliğidir.
- İkinci özelliği, siyasi hürriyettir.
- Üçüncü özelliği, farklı düşünceler olduğu zaman çoğunluğun kararı geçerli olur.
- Dördüncü özellik ise siyasi eşitliktir. Bütün yetişkin vatandaşlar oy kullanma hakkına sahiptirler (Taşdelen, 2015: 93).

Sartori'ye göre demokrasi, "egemenliğin seçim usullerine ve iktidarın temsil yoluyla devredilmesine dayanır". Robert Dalh'a göre demokrasi, kötü yönetimi ve yöneticiyi kan dökmeden, barışçıl yollarla değiştirmeyi başarabilen yönetim şeklidir (Turan, 2014: 250).

Jean-Jacques Rousseau seçim sistemlerini eleştirir ve vatandaşların toplumsal yaşamlarını sadece siyasal katılımıla şekillendirebilecekleri konusunda ısrarcı davranır. Ona göre demokrasi insanların özgürlüklerini elde edebilmeleri açısından oldukça önemli bir kavramdır. Buna göre kişi kendi eliyle oluşturduğu kanunlara uyar (Heywood, 2014: 275).

Demokrasi genel çerçevede iki temel değere dayanır. Bunlar: eşitlik ve özgürlüktür.

Aristokratlar bazı insanların doğuştan diğerlerinden daha değerli olduğunu söyleyerek insanları çeşitli kategorilere ayırmıştır. Ancak demokrasinin temel ilkelerinden birisi olan eşitlik ilkesi, bütün insanları sırf insan olduklarından dolayı eşit

siyasal değerlerde ve eřit haklarda olması gerektiğini, kişiler arasında herhangi bir ayırım yapılmaması gerektiğini dile getirerek aristokratların bu dūřüncesine net bir Őekilde karşı çıkmaktadır. Aynı zamanda eşitlik ilkesi yatay ve dikey eşitlik olmak üzere ikiye ayrılır. Devletin herkese eřit davranması gerektiği, insanların hem birey hem de yurttaş olmalarından dolayı eřit haklara sahip olması yatay eşitliği ifade eder. Siyasal iktidar ve vatandaş arasında bir ayırım değil her ikisinin de anayasa önünde eřit olması ise dikey eşitliği ifade eder (Dursun, 2014: 171-172).

İnsanlar için özgürlük yaşamının en vazgeçilmez unsurlarındandır. İnsanların temel amaçlarından birisi de hayatlarını zenginleştirmektedir. Bunu başarabilmek için özgürlük ana koşuldur (Yılmaz, 2000: 84). Bir sistemde demokrasinin varlığından söz edebilmek için o sistemde yaşayan bireylerin özgür olması gerekir. Özgürlüğün demokrasinin temel değerlerinden biri olması bireylerin siyasal iktidarı belirleme sürecine katılma ve bireylerin siyasal iktidarı sınırlandırması anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bir sistem içerisindeki özgürlük vatandaşların arasındaki görüş farklılıklarını tartışarak uzlaşma sağlamasının yanında vatandaşların ortak ihtiyaçlarını karşılama konusunda da yardımcı olmaktadır (Turan, 2014: 254).

Demokrasinin birkaç modelinin olduğu söylenir. Bunlardan en önemlileri, doğrudan, temsili ve yarı doğrudan demokrasilerdir.

Doğrudan demokrasinin en önemli örneği referandumlardır. Doğrudan demokraside vatandaşlar devlet işlerine doğrudan, aracısız bir Şekilde katılırlar; devlet ve sivil toplum arasındaki ayırımı silmektedirler. Temsili demokrasiler sınırlı bir katılımı kapsarlar. Sınırlı bir demokrasidir çünkü halkın katılımı birkaç yılda bir oy vermekle mümkün olur. Elde edilen oy hakkıyla birlikte halk, kendisini temsil edecek iktidarı seğer ve bütün yetkileri ona verir. Bu demokrasi Şekli halk ve yöneten arasında güven ilişkisini meydana getirmesinden dolayı önemlidir (Heywood, 2015: 171). Yarı doğrudan demokrasi ise vatandaşlar adil, düzenli ve dürüst seçimlerle kendi temsilcilerini seğmektedirler ancak doğrudan demokraside olduğu gibi toplumun geleceğiyle ilgili kararları alma konusunda vatandaşlar, özgür değillerdir ve her konuda yönetilenler adına yetki kullanma hakkına sahip değillerdir. (Dursun, 2014: 193).

1.4. SİYASAL KÜLTÜR VE SİYASAL SİSTEM

Siyasal kültür kavramına geçmeden önce kültür tanımını yapmak doğru olacaktır. Başlangıçta toprağı işleme anlamında kullanılan kültür zamanla ahlaksal bir

nitelik kazanmıştır ve 17. yüzyılda Alman tarihçileri tarafından, toplulukların kaydettiği ilerleme olarak kullanılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılın sonunda ise İngiliz antropologlar, kültürü nesnel bir kavram haline getirmiş ve onu ahlaksal öğelerden ayırmışlardır. Aynı zamanda İngiliz antropologlar kültür terimini etnografya tarafından incelenen toplumlara özgü olan, inançlar ve değer simgelerini anlatmak amacıyla kullanmışlardır (Duverger, 2011: 73-74). Kültür günlük dilde iki farklı türde akla gelir. Bunlardan ilki yüksek kültürdür. Bu anlamda birisinin yüksek bir kültüre sahip olduğunu söylemek onun ne okuduğu, hangi müzikleri dinlediği ve nerelerde gezdiğiyle alakalıdır. İkincisi ise, bir toplumun yaşayış biçimiyle ilgilidir. Örneğin Türkler çok misafirperverdir, Almanlar çok disiplinlidir, İngilizler ruhsuz ve ağzı sıkı, Avusturyalılar tembel ve küstah olarak tabir edilir (Çağla, 2019: 84). Ayrıca nasıl ki hayvanların çevresine uyum sağlamaları için en önemli şeyleri dürtüleri ise insanların çevresine uyum sağlamaları için gerekli olan öge kültürdür (Kapani, 1998: 112). Toplumlar varlıklarını kültürler üzerinden devam ettirir ve kültürden elde ettikleri dil ya da düşünce birikimiyle dünyaya anlam verirler (Türkmenoğlu, 2017: 9).

Toplumlar kültür ile toplumsal yapıyı bütünleştirmişlerdir. Weber'e göre kültürü biçimlendiren şey düşünce, davranış ve toplumsal yapıdır. Marx'a göre kültürün oluşturan şey üretim biçimleridir. Amerikalı sosyolog Daniel Bell'e göre kültüre egemen olan eğilimler akılsal olmayan eğilimlerdir ve toplumsal yapı ile kültür arasında bir kopukluk vardır. Ona göre artık kültürü belirleyen toplumun beğenisine ve piyasaya yön veren, kültür alanında egemen olan öncü sanatçılardır. Ona göre günümüzde burjuva değerlerini yansıtan hiçbir sanatçı ya da ozan bulunmamaktadır. Artık azınlıkların kültürü çoğunlukların kültürünü bastırmış durumdadır (Kapani, 1999: 120).

Siyasal kültür tanımlamasına bakıldığı zaman ise bu kavram birçok anlamla karşılaşılmaktadır. Ama genel olarak siyasal kültür bir toplumun siyasal gelenekleri ve siyasal hayatını biçimlendiren resmi olmayan kurallar anlamına gelmektedir. Bu sebeple siyasal kültür, siyasi olan her şeye inanç, kanaat ve tavırların bütünü olarak değerlendirilmektedir (Türkmenoğlu, 2017: 23). Duverger'e göre (2011: 88) siyasal kültür kavramı kültür kavramıyla uymamaktadır. Ona göre siyasal kültür kavramından genellikle kültürün siyasal yönleri anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu kavram, global toplumun kültürü ile toplum içerisinde yer alan grupların alt kültürleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak açısından önemli bir kavramdır. Bu kavram anlaşılması zor, üstü kapalı ve gevşek bir karakter sergiler. Fakat II. Dünya savaşından sonra politik

değerler ve davranışlarla ilgili geliştirilmiş en önemli kavramdır. İnsanların siyasal yaşama dair nasıl düşündüğünü ve nasıl davrandığını anlatmak açısından yol gösterici bir harita niteliğini taşımaktadır (Durdu, 2018: 575).

G. Almond, siyasal kültürü üç farklı öğelere ayırmıştır. Bunlar:

- Duygusal öğeler: Siyasal alanı duygusal güdülerle idare etmeyi ifade eder. Belli bir ideolojiye değil de belli bir siyasal parti başkanına beslenen saygı ve sevgi buna örnek verilebilir.
- Bilişsel öğeler: Bireyin içinde yaşadığı toplumun siyasal alanına ilişkin çeşitli yollardan elde ettiği bilgi birikimi ve deneyimler buna örnek verilebilir.
- Değerlendirici öğeler: Bireyler, siyasal alanlara karşı çeşitli değerlendirmelere sahiptirler ve bu değerlendirmeler bireylerin daha önce edindiği temel yargılardır. Örneğin dinsel değerlere önem veren bir kişi laiklik karşıtı olabilir (Yılmaz, 2003: 35).

Gabriel Almond, Sidney Verba ile birlikte üç farklı siyasal kültür tipi tanımlar. Bunlar: tebaa kültürü, iştirakçi (katılımcı) kültür ve mahalli kültürdür.

Tebaa kültürü, vatandaşların yönetimi etkileme kapasitesinin daha sınırlı ve vatandaşların siyasal katılımının daha pasif olduğu kültürdür (Duverger, 2011: 89-90).

İştirakçi kültür, vatandaşların siyasete yakından ilgili olduğu ve siyasal katılımın aktif bir şekilde gerçekleştiği kültür sistemidir (Duverger, 2011: 89-90).

Mahalli kültür ise, insanların siyasete katılmak gibi herhangi bir istek ya da kapasitelerinin olmadığı daha çok bölgeleriyle değil de kendi mahallilikleriyle tanımladığı, vatandaşlık duygusunun belirsiz olduğu bir kültür sistemidir (Heywood; 2015: 302). Taşdelen'e göre (2015: 157) bu üç siyasi kültür biçimlerinin yanında üçünün de karışımından meydana gelen üç farklı siyasal kültür tipi daha vardır. Bunlar: tebaa-katılımcı kültür, mahalli-katılımcı kültür ve mahalli-tebaa kültürüdür.

Siyasal kültür başlığı altında incelememiz gereken bir diğer önemli konu ise siyasal alt kültürlerdir. Siyasal alt kültürler kendi içerisinde dört farklı gruba ayrılır. Bunlar: seçkinler arasında kültürel bölünmeler, elit kültürü, kuşaklara ilişkin alt kültürler ve toplumsal yapıdır.

Seçkinler arasında kültürel bölünmelerde istikrarın derecesi seçkinler arasında kültürel oy birliği ya da farklılığın derecesine bağlı olarak değişir. Burada önemli olan

şey toplumun bütününe hakim olan güç değil seçkinlerin görüşleridir. Elit kültürü yaklaşımı, seçkinleri toplumun bölümlerini davranışlarını temsil eden temsilciler olarak değil incelenebilir bir alt kültür olarak görür ve siyasal mekanizmalara katılım seçkinler için bir deneyim olarak tanımlanır. Kuşaklara ilişkin alt kültür, siyasal kültür yeni kuşakların farklı toplumsal değerleri içerisinde şekillendiği zaman ve kuşaklar bu siyasal sistem içerisinde var olmaya başladığı zaman ve sonunda yeni siyasal kültür baskın hale gelmeye başladığında zamanla değişir. Buradaki önemli olan şey farklı siyasal kültürlerin özgül kuşaklara ait siyasal kültürler olmasıdır. Son olarak toplumsal yapı ise, bu anlayışa göre siyasal kültür herhangi bir ülkeyi ifade eden toplumsal değerlerdir. Yani bunlar çeşitli sınıf yapısı, din, ırksal farklılıklar ve dilsel bölünmelerden başka bir şey değildir (Çağla, 2019: 91).

Siyasal sistem siyaset sosyolojisinin en önemli kavramları arasında yer almaktadır. Genel anlamda sistem tanımı yapmak istersek sistem, “maddi ve manevi öğelerin, bir ekseninde ve birbirini tamamlayacak şekilde meydana getirdikleri bütünlüktür.” Siyasal sistem ise, “siyasal hayatta halk ve devletin konumları başta olmak üzere kurumların en temel unsurlarının yerini ve ilişkilerini belirleyen ana çerçevedir” (Aydın, 2015: 191-192). İlder Turan’a göre siyasal sistem “toplumların kolektif amaçlarını belirlemek ve gerçekleştirmek üzere geliştirdikleri bir örgütler dizisidir. Bu örgütler, birbiri ile bağlantısı olan bir bütünü oluşturur.” (Turan, Bt.: 16).

Duverger’e göre (2011: 275-276) siyasal sistem, toplumsal sistemin değişik öğelerinin birbiriyle uyuşmasını sağlayan genel bir çerçevedir ve siyasal sistem global toplum modelinin bir yönünden meydana gelir. Ona göre siyasal sistem ekonomiye, ideolojiye ve toplumsal sınıflara oranla daha çok bütünlüktedir. Duverger (2011: 264-265) bir sistem kurulurken toplumsal sistemin hepsinde bulunan dört temel değişkenden faydalanmak gerektiğini söyler. Bunlar: Ekonomi (E), toplumsal sınıflar (S), ideolojiler (I) ve siyasal örgütlenmeler (P)’dir. Ekonomi, batılı anlamda ekonomik gelişme düzeyini ya da Marksist anlamda üretim güçlerinden oluşur. Toplumsal sınıflar, herhangi bir toplumda göreceli eşitsizlikler ve bunların süreklilik kazanmasından oluşan alt topluluklarıdır. İdeolojiler, ele alınan toplumda bulunan temel değerler sistemidir. Son olarak siyasal örgütlenmeler ise otorite rollerini belirleyen ve bu rolleri belirleyen kişilere iktidar veren ve diğer üyelerin bu iktidara boyun eğmelerini sağlayan kurumlarla eşleşir.

Bottomore'ye göre (1987: 33) siyasal sistemler çeşitli amaçlara göre ve farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Siyasal bilim açısından sınıflandırma çıkış noktasını insan ve topluma ilişkin daha genel bir düşünce şemasını oluştur ve siyasal alanı, siyasal kurumların doğasını, devlet, hükümet vb. tanımlanmasına yardımcı olan kavramların kullanılmasını gerektirir. On dokuzuncu yüzyılda yapılan sınıflandırmaların çoğu ise sık sık ilerleme fikriyle bağdaştırılan toplumsal evrim anlayışına dayanmaktadır.

Toplumdan ayrıştırılmış bir siyasal sistem düşünülemez ve esas itibari ile siyasal sistem, sosyal sistemin bir parçasıdır (Aydın, 2015: 196). Ancak siyasal sistemin toplumsal örgütlerden farklı kılan özellikleri vardır. Bunlardan ilk toplumsal sistemin kararları toplum üyelerini bağlayıcıdır ve sistemin parçası olan kanunlar ve kararlar toplum üyeleri tarafından uyulması gereken işlemlerdir. İkincisi siyasal sistem, diğer örgütlerden daha büyüktür ve toplumsal hayatın daha büyük bir kısmı ile ilgilenir. Her faaliyeti toplumun her üyesi üzerinde aynı etkiye sahip değildir ancak her faaliyet belirli toplum üyelerini mutlaka etkiler. Son olarak siyasal sistem, bir çevre içerisinde yaşar ve faaliyet gösterir (Turan, Bt.: 16-17).

D. Easton'un sosyal sistemi beş ayrı alt sosyal sistemden oluşmaktadır ve bunlar arasında siyasal sistemde yer almaktadır. Bunlar: Ekolojik sistem, ekonomik sistem, kültürel sistem, bio-sosyal sistem ve siyasal sistemdir. Ekolojik sistem, coğrafi çevrenin oluşturduğu, iklim ve toprak yapısının sınırlı olduğu sistemdir. Ekonomik sistem, üretim biçiminin yeniden üretilmesinin, mal ve hizmet üretiminin olduğu ilişkiler bütünüdür. Kültürel sistem, norm ve değerler yaratan ve bu değerlerin iletişimini sağlayan bir işlev yürüten sistemdir. Bio-sosyal sistem, akrabalık, aile ve kuşaklar arasında nüfusun yeniden üretilmesini sağlayan ilişkiler sistemidir. Son olarak siyasal sistem Easton'a göre iki ayrı düzeyde ele alınır. Birincisi, toplumun nüfus yapısı, kültürü veya coğrafi yapısı siyasal sistemin çevresini oluşturur. İkincisi ise siyasal sistem, uluslararası antlaşmalar, kuruluşlar gibi öğelerle toplum dışı çevre ile etkileşim halindedir (Çam, 1998: 148-149).

Aynı zamanda Duverger'e göre (2011: 302-303) iki genel siyasal sistem yapısı vardır. Bunlar az gelişmiş toplumların siyasal sistemi ve gelişmiş toplumların siyasal sistemidir. Az gelişmiş toplumların siyasal sistemleri çok çeşitlidir. Bu toplumlarda okuryazarlığın az olması ve sorunların neler olduğunun bilinmemesinden dolayı modern kültürün halk kitleleri arasında etkisiz kalmasına sebep olmuştur. Az gelişmiş toplumlarda bir öğretmen, bir asker, bir politikacı, bir memurun yaşam biçimi ve

inançları geleneksel kitlelerin arasında kaybolmuştur. Bunun sebebi ise az gelişmiş toplumlarda modern üretim eskiden kalma kültür kesimine oranlar daha düşüktür. Az gelişmiş toplumlarda egemen olan kişi politikacıdır. Politikacı, bu egemenliğini ilkel bir askeri diktatörlük üzerinden gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bu ülkelerde çevre ve kalkınma politikaları arasında bir çatışma meydana gelmektedir. Kuzey ülkeleri olarak isimlendirilen gelişmiş ülkelere büyük oranda borçlu olan bu ülkelerin birçoğu, bir yandan sanayileşme çabası içinde diğer yandan da borçlarının geri ödeyebilmek amacıyla döviz girdisini sağlamak için coğrafyalardaki doğal madenleri yağmalama yolunda ilerlemektedir. Bununla beraber Az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar üretmek, çalışmak ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve de para temini sağlayabilmek için ihtiyaç duydukları arazi, orman, toprak, hayvan ve ağaçları istemesi yönetimden ve mali hizmet organizasyonundan yoksundur. İşyeri için maliyet, çalışma şartları, üretim kapasitesi, çalışma süreleri, üretim potansiyeli vb. gibi kavramların tümü toplumu etkilemektedir. Az gelişmiş ülkelerde evler ve çevresi üretim ve işyeri niteliği taşımaktadır bununla birlikte mal ve hizmetlerin üretimi ise insan merkezlidir. Bu ülkelerde çalışma evden yapılır, çocuklar evde eğitilir, hasta ve yaşlılara ise evden bakılır (İlgar ve Lefilleul, 2011: 77-78).

Gelişmiş olan toplumlar ise genel olarak sanayi toplumlarıdır ve bunlar: Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkeleri kapsamaktadır. Bu toplumlara sanayi toplumu denmesinin amacı sanayi bu toplumların ekonomisinin temelidir. Gelişmiş olan ülkelerin en temel özelliği geleneksel ve modern toplumlar arasındaki fark azalmıştır. Bu nüfusların birleşmesiyle birlikte okuryazar oranı artmış, sefalet son verilmiş çalışma süreleri kısalmış ve bunların sonunda yaşam süreleri uzamıştır. Artık tarım tekniklerinde getirilen değişim ve dönüşüm, televizyonun yaygınlaşması ve ev işinin makineleşmesi geleneksel insanları kent insanlarına daha yakınlaştırmış ve aralarındaki farklılıklar azalmıştır (Duverger, 2011: 306-307). Batı sistemi bunun en tipik örneklerindedir. Batı sistemi, uzun zaman yürürlükte olan Sovyet modeliydi ve iddia edildiği gibi tüm toplum katmanlarında refah seviyesine ulaştıramamıştır. Batı sisteminin üretim ilişkileri teknolojiye bağlı bir siyasal sistemdir ve bu sistem sürekli bir sistem haline gelememiştir (Aydın, 2015: 200). Batı asıl şoku 1780 ve 1880 arasında 'neolitik çağdan beri insanı en derinden etkileyen sanayi devrimi' ile birlikte yaşamıştır. Sanayi devrimi ile birlikte yeni teknikler uygulanmaya başlanmış aristokratik kurallarla uygun bir şekilde ticaret, zanaat ve manifakürün

örgütlenmesine son verilmesi gerekliydi. Böyle bir girişim oldukça riskliydi ve riske karşı yeni bir sınıf oluşturulması gerekiyordu. Buda memur ve soylu kesimden tamamen farklı olan üretim araçlarına sahip olan ve bunlardan kazanç elde eden kapitalist girişimciydi (Duverger, 2011: 308). Ayrıca gelişmiş ülkeler, rüşveti engellemek ve bürokrasinin temiz kalmasını sağlamak amacıyla bürokratlar firmalarla değil daha çok sektörel dernek ve kurumlarla temas halinde bulunmaktadır. ABD, Japonya, İngiltere Fransa gibi ülkeler rüşvet politikalarına izin vermeyen gelişmiş ülkeler arasında yer almaktadır. Bunlar arasında durumu en iyi olan ülke Japonya'dır (Yıldırım ve Gökalp, 2016: 14).

2. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA

Toplumsallaşma, insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden ve farklı birçok unsurun etkili olduğu bir toplumsal kimlik inşasıdır ve aynı zamanda toplumsallaşma, yardıma ihtiyacı olan bebeğin yavaş yavaş içine doğduğu toplumun kültürünü, normlarını öğrenmesi ve büyüdüğü zaman buna göre yaşamasıdır. İnsanlar doğarken bir toplumun üyesi olarak doğmamakta ancak sosyalliğe olan yatkınlıklarından dolayı zamanla bir toplumun üyesi olmaya başlarlar. Toplumsallaşma ya da diğer adıyla sosyalizasyon insanların belli bir kentin, köyün ya da bir ulusun parçası olması anlamına gelmektedir (Uğuz, 2019: 5).

“Sosyologlar toplumsallaşmayı toplumsal normlara uymayı öğrenme süreci olarak tarif etmekte ve bu süreç sonunda bireyin toplumun üyesi haline geldiğini vurgulamaktadır (...) Marshall, toplumsallaşmayı insanın gerek toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek, gerekse toplum rolleri yerine getirmeyi öğrenerek, toplumun üyesi haline gelmeyi öğrenme süreci olarak tanımlamaktadır...” (Türkmenoğlu, 2017: 10-11).

Bu kavram 1890'lı yıllarda yavaş yavaş sosyoloji kitaplarında yer edinmeye başladı. Giddens, 1897 yılında “Toplumsallaşma Kuramları” adlı kitabını yazdı. Ona göre toplumsallaşma, toplum içinde yaşayan bireylerde bir toplumsal karakterin gelişmesi tamamen toplumsallaşma ile bağlantılıydı (Alkan ve Eril, 1980: 3).

Sosyal bilimciler, insanların hayat boyunca yaşadığı tecrübelerden dolayı ve çocukluk döneminde benimsediği normlar, değerler ve inançların yetişkinlik çağlarında değişebileceğini düşündüğünden dolayı toplumsallaşma kavramını ikiye ayırmıştır (Akın, 2009: 13). Bunlar birincil toplumsallaşma ve ikincil toplumsallaşmadır.

Birincil toplumsallaşma, bireyin kültürel öğrenmenin en yoğun olduğu bebeklik ve çocukluk dönemlerine tekabül eder. İkincil toplumsallaşma ise çocukluktan sonraki dönemle olgunluk dönemi arasındaki evreye işaret eder. Birincil toplumsallaşma sürecince birey, dil ve temel öğrenme kalıpları gelişir. Bu süreçte birey üzerinde en etkili unsur ailedir. Ailenin ardından bu süreci okul, akran grubu, medya vb. unsurlar devralır (Türkmenoğlu, 2017: 12).

Siyasal toplumsallaşma, toplumsallaşma sürecinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Siyasal toplumsallaşma, siyasal çevre ile bireyin arasında yaşam boyu devam eden doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş ve davranışların gelişmesidir. Aynı zamanda siyasal inanç ve davranışların birey tarafından benimsenmesi olarak da tanımlanabilmektedir. Freud’la birlikte birçok psikolog siyasal toplumsallaşma için en önemli kurumun aile olduğunu dile getirir. Bunu bir örnekle ifade etmek gerekirse Almanya’daki Nazi rejiminin gelişmesini Almanların otoriter aile yapısının kolaylaştırdığını söylemek mümkündür (Kışlalı, 1999: 112-113).

Bir toplumda yaşan bireyler siyasetten tamamen bağımsız olamazlar. Ben siyasetle ilgilenmiyorum diyen birisi bile ne kadar ilgilenmiyor olursa olsun bir parça siyasetin içindedir ve siyasi değerlere sahiptir. Bundan dolayı da Cengiz Çağla’ya göre siyasal toplumsallaşma, bireyin içinde yaşadığı toplumun siyasi değerlerini öğrenmesi ve siyaseti öğrendikleri süreçtir (Çağla, 2019: 72).

Siyasal toplumsallaşma kavramı ilk olarak 1954 yılında görülmüştür ancak daha öncesinde 1930 yılında Laswell tarafından yayınlanan “psikopatoloji ve Politika” adlı eserde siyasal toplumsallaşma kavramı psikanalitik yönden ele alınmıştır. Laswell’in ardından 1950 yılında Adorno ve arkadaşları yayınladıkları “Otoriter Kişilik” adlı çalışmada Avrupa’nın psikanalitik yaklaşımı ile Amerika’nın davranışçı yaklaşımını birleştirmeye çalışmıştır ve bu konudaki diğer önemli çalışmalardan birisi olmuştur (Alkan ve Eril, 1980: 4).

Siyasal toplumsallaşma değişik düzeylerde kendisini gösterir. Bunlar arasındaki yoğunluk bakımına göre değişiklik göstermektedir. Siyasal toplumsallaşmanın en alt kademesi “izleyici etkinliği” olarak nitelendirilen kademedir. Burada siyasal olayları izleme ve mitinglere katılma ile gazete, dergi, radyo ve televizyonlar etkindirler. Orta kademe, artık bireyler siyasal olaylar hakkında açıkça eyleme geçerler. Bunu gazetelerde yazı yazmak, mitinglerde konuşmak, televizyonlara çıkmak vb. şeylerle

örneklendirmek mümkündür. Son olarak ileri kademedede ise birey artık direkt olarak siyasette aktif rol almıştır. Bir siyasi partiye üye olmak, milletvekili adaylığı olmak ya da milletvekili olmak, partilerde yöneticilik görevleri yapmak buna örnek verilebilir (Turan, 2014: 42).

Siyasal toplumsallaşma kavramını sadece siyaset bilimciler tarafından kullanılan bir kavram değildir. Siyaset bilimcilerin yanında bu kavramı sosyologlar, pedagoglar, iletişimciler, sosyal psikologlar ve psikologlar tarafından da kullanılan önemli bir kavramdır. Bu konu neredeyse bütün sosyal bilimcileri ilgilendirecek bir alana yayılmıştır ve bütün sosyal bilimcilerin katkıları ile geliştirilmiştir ve geliştirilmeye devam etmektedir (Akın, 2009: 45).

Hyman'a göre, bireylerin zihniyet dünyası siyasal toplumsallaşma sürecinde bir bütün olarak şekillenir ve kazanılan davranışlar son derece kalıcıdır. Aynı zamanda bireylerin siyasal tutumları ergenlik döneminde kazanılır. D. Easton ve Dennis, çocukların yaşadığı siyasal toplumsallaşmayı dört aşamada tanımlar. İlk aşama "siyasileştirme aşaması"dır. Bu aşamada çocuklar, aile dışında bir otoritenin olduğunu fark ederler ve bunu kabul ederler. İkinci aşama "şahsileştirme aşaması"dır. Bu aşamada ise çocuk için polis ve başkan var olan iki otoritedir. Üçüncü aşamada ise çevresindeki kişileri değer yargılarına tabii tutar. İyi kişiler sevilmeyi kötü kişiler ise uzak durulması gereken kişilerdir. Bu aşamanın adı "idealleştirme aşaması"dır. Son olarak dördüncü aşamada ise çocuk artık otoritelerin tamamını ve sistemin tamamını bir bütün olarak görmeye başlar. Bu aşamanın adı "müesseseleştirme aşaması"dır (Taşdelen, 2015: 159).

Sigel'e göre siyasal toplumsallaşma, aşamalı olarak devam eden ve siyasal sistem tarafından kabul edilen normların, değerlerin ve davranışların öğrenilmesidir. Aynı zamanda Sigel, nasıl toplumun devamı için toplumsallaşma şart ise siyasetin varlığını sürdürebilmesi içinde siyasal toplumsallaşmanın şart olduğunu belirtir (Akın, 2009: 48).

Greenberg'e göre siyasal toplumsallaşma, bireyin üstlendiği toplum üyeliği ve yurttaşlık rolü özelliğini kazanmak için siyasal sistemin davranışları, inançları ve değerler sistemine uymaktır (Çetin ve Görüşük, 2015: 67).

K. Prewitt, K. Dawson ve R. Dawson siyasal toplumsallaşmadan dört şekilde bahseder. Bunlar: Siyasi eğitim, siyasi tecrübeler, taklit ve beklentilere dayalı toplumsallaşmadır.

Siyasi eğitim yoluyla siyasette inisiyatif toplumsallaştırıcıya bırakılır. Siyasette bilgi aktarımı aile, okullar ve siyasi kurumlar tarafından gerçekleştirilir. Buradaki amaç siyasi yönelimler doğrudan bireye aktarılır. Siyasi tecrübeler, burada ise toplumsallaştırıcıdan çok sosyalleşen kişiye vurgu yapılır ve çoğu zaman geleneksel tören ya da teşekkür partileri bir kişiye siyasi tecrübe kazandırabilir. Taklit, bireyler daha çocukluk çağlarında taklit ile öğrenmeye başlar ve siyasal toplumsallaşmanın en önemli boyutunu oluşturur. Son olarak beklentilere dayalı toplumsallaşma ise bireylerin henüz erişemediği, rol ve statüleri gelecekte elde edileceği düşüncesi ile motive olmasıdır (Taşdelen, 2015: 162).

Bütün bu tanımların ardından özetlemek gerekirse siyasal toplumsallaşma birey ve siyasal sistem arasındaki karşılıklı etkileşimden doğan ve bireyin siyasal insan olarak rol alma mücadelesinin adıdır. Bütün bu tanımlamaların ortak özelliği siyasal toplumsallaşmanın bir süreç olduğu ve siyasal çevrenin vatandaşların iradesini kuşattığı ve insanların bu olgulardan uzak bir şekilde kimlik kazanamayacağına ön kabulüdür (Çetin ve Görüşük, 2015: 68). Aynı zamanda hiçbir sistem siyasal bir destek olmadan yaşayamaz. İnsanlar içinde buldukları siyasal sisteme destek verirler. Siyasal toplumsallaşma, bireyleri siyasal sisteme bağlayan bir tür toplumsal yapıştırıcıdır (Çağla, 2019: 74).

2.1. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA TEORİLERİ

Siyasal toplumsallaşma ile ilgili kavramalar insanı ya da devleti temel olarak ele alan yaklaşımlar olarak ikiye ayrılmakta ve bu yaklaşımlar çatışmacı yaklaşım, psikanalitik yaklaşım ve işlevselci yaklaşım olmak üzere üç farklı gruba ayrılmaktadır (Türkmenoğlu, 2017: 16).

Psikanalitik yaklaşım, psikolojinin en önemli isimlerinden birisi olan Freud'la özdeşmiş ve 20. Yüzyılın en önemli yaklaşımlarından birisi olmuştur. Bu yaklaşım Freud'un psikolojik görüşleri temelinde bir siyasal toplumsallaşma anlayışına atıf yapmaktadır. Freud insanların var olan siyasal düzene uymalarıyla ya da devlete karşı çıkmalarıyla ilgilenmiştir. Ona göre küçük yaşta anne baba otoritesiyle karşılaşan çocuk ileri ki yaşlarda siyasal iktidar arasındaki ilişkisini bir tecrübe üzerinden

şekillendirecektir. O aynı zamanda çocukluk döneminde anne baba tarafından yasaklanan bazı davranışların bilinç dışına itildiğini ve oradan da davranışı etkilediğini ve yasaklanan şeylerin doğuştan gelen içgüdülerle ilgili olduğunu dile getirir (Akın, 2009: 62).

Freud'un bu düşüncesini daha sonraki dönemlerde Laswell ve Fever devam ettirmiştir. Bu iki isme göre, çocukluk döneminde elde edilen bazı çelişkiler yaşam boyu süren bir nitelik göstermekte ve siyasal davranışlar üzerinde de etkili olmaktadır. Ancak Froman'a göre bu yaklaşım yeteri kadar test edilmemiştir ve anne ve baba dışındaki toplumsallaştırma unsurlarına ilgi gösterilmesini engellemektedir (Alkan ve Eril, 1980: 12).

Bu yaklaşımı özetlemek gerekirse bireylerin davranışlarının şekillenmesinde çocukluk dönemleri oldukça önemli görülmektedir. Bu dönemde sahip olunan çelişkiler hayat boyu devam eden bir nitelik göstererek siyasal toplumsallaşma üzerinde etkili olur. Çocukluk döneminde egemen olan bireysel istek alanı ile topluma hakim olan siyasal ya da toplumsal kültür birbiriyle sürekli çatışma halinde bulunmakta ve bundan dolayı da bireyin kendini gerçekleştirme ya da istekleri sınırlı tutulmaktadır (Türkmenoğlu, 2017: 17).

Yapısal işlevselcilik kavramı içerisinde yapısal ve işlevsel terimleri birbiriyle bitişik olmasına rağmen birbirleriyle beraber kullanılması zorunlu olan kavramlar değildir. Robert Nispet'e göre yapısal işlevselcilik yirminci yüzyılda toplum bilimleri arasındaki en önemli kuram iken Kingsley Davis'e göre yapısal işlevselcilik sosyoloji ile eş anlamlı olması gereken bir kavramdı. Peterson ve Demerath ise yapısal işlevselciliğin gelip geçici bir heves olmadığını her daim savundular. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yirminci yüzyılda yapısal işlevselciliğe olan ilgi azaldı hatta bu kuramla yakından ilgili olan Moore bu kuramın sosyoloji içinde bir rahatsızlık yarattığını dile getirdi (Ritzer ve Stepnisky, 2018a: 94-95).

Her siyasal sistem kendi üyelerini değer yargıları ve ilkelerine uyumlu kılmak için onlara düşünce, bilgi, inanç ve kural aktarımı yapar. Bundan dolayı işlevselci yaklaşım, bireyin toplumsallaşma sürecini bir girdi-çıkı ilişkisi olarak görür. İşlevselci yaklaşıma göre, bireylerin siyasal sisteme karşı hukuksal ve ekonomik bağlılığı arttıkça sistem güçlenir ve birey ve toplum arasında uyumlu bir bağ sağlanır. Easton'a göre ise siyasal iktidarı elinde bulunduran kişi, yapısal ve kişisel kaynaklar aracılığıyla toplumda

yaşayan bireylerin iktidara olan bağlılıklarını arttırır ve bunu besleyerek daha ileri seviyeye getirebilir (Çetin ve Görüşük, 2015: 74).

İşlevselci yaklaşım en çok Amerika'da kullanılan bir yaklaşım olmasından ve bu ülkenin siyasal toplumsallaşma biçimini konu edinmesinden dolayı en çok benimsenen yaklaşım olmuştur ve bu yaklaşıma göre toplumsal yapı düzen demektir ve bu yapı içinde devam eden süreçler düzeni devam ettirmeyi amaç edinmelidir. Aynı zamanda toplumsal yapı birbiriyle uyum içerisinde devam eder (Akın, 2009: 63).

Bu yaklaşıma birçok eleştiri getirilmiştir. Bunlardan en önemlileri işlevselci yaklaşım, vatandaşlara ve iktidara atfedilen rollerin oynanmasında bir girdi çıktı görevi görmekte ancak vatandaşların benliğini ve üst benliğini kabul edemeyeceği davranışlarda hangi davranışın sergilenmesi gerektiği konusunda herhangi bir netlik kazandırmamaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşım göç etmek zorunda kalan insanların göçmenlerin ait olmadığı bir kültürel yapıdaki siyasal toplumsallaşmayı açıklamakta zorlanmaktadır (Arslan, 2019: 24).

Çatışmacı kuram 1950 ve 1960'lı yıllarda işlevselci yaklaşıma bir alternatif oldu ama çoğu Marxçı kuramlar onun yerini aldı. Bununla birlikte çatışmacı kuramın Weberci kuram ve Simmel'in toplumsal çatışma hakkındaki çalışmaları da bu kurama ait çeşitli köklerin olduğunun kanıtıdır. Ancak çatışmacı kuramın ilk önemli isimlerinden birisi sosyolojide geniş bir yankı getiren Marx'tır. Çatışmacı kuram Marx'ın çalışmalarında daha sadık kuramlar hazırlamak için altyapı hazırlama şekliydi (Ritzer ve Stepnisky, 2018a: 122).

İşlevselci yaklaşıma göre daha tutarlı ve genelleme yapmaya elverişli olan çatışmacı yaklaşım siyasal sistemde denge ve süreklilik yerine değişme, sınıfsal farklılıkların doğurduğu siyasal toplumsallaşmanın farklı görünümüne önem verir. İşlevselcilerin yaptığı araştırmalara göre orta sınıf Amerikan çocukları başkana karşı oldukça bağlı ve ona karşı olumlu duygular besliyordu. Jarosi Fleron ve Hirsch tarafından fakir bir bölgede yapılan araştırmaya göre, çocukların başkana olan duyguları ve bağımlılıkları daha az kendini gösteriyordu (Alkan ve Eril, 1980: 15). İşlevciler toplumdaki her ögenin istikrarla ilerlediğini söylerken çatışmacı yaklaşım, birçok toplumsal ögenin değişime uğradığını belirtirler. Aynı zamanda çatışmacı yaklaşım toplumsal farklılıklar ürünü olan siyasal toplumsallaşmanın söz konusu olan bu çatışmaya zemin hazırladığını söylerler. Yine işlevselcilere göre toplumu bir arada tutan

şey topluluğa ait normlar ve kurallar iken çatışmacılara göre bu bazı üyelerin iktidar tarafından zorlanmasından dolayı toplumdaki düzenin sağlandığını savunur (Türkmenoğlu, 2017: 21).

Çatışmacı yaklaşım, bireylerin iradesini yok saydığı, çevre olgusunun dikkate alınmadığı, siyasal değişim aktörlerinin önemsemediği işlevselcilik yaklaşımı ile birlikte bireylerin toplumsallaşmasını çocukluk dönemine ve bireylerin bilinçaltına indirgeyen psikanalitik yaklaşımı reddeder. Çatışmacı yaklaşıma göre birey içinde bulunduğu toplumsal statü, etnik ve dinsel yapının, ekonomik sınıfın etkisiyle kurulu olan düzenin içinde yaşamak istemez. Birey içinde bulunduğu bu toplumsal yapıdan dolayı farklı oluşumlara karşı çatışmacı bir tavır sergileyebilir (Çetin ve Görüşük, 2015: 74-75).

2.2. SİYASAL TOPLUMSALLAŞMANIN ARAÇLARI

Toplumsallaşma sürecinde olduğu gibi siyasal toplumsallaşma sürecinde de etkili olan birçok araç vardır. Bu araçlar bireylerin ait oldukları siyasal yapıya katılımları konusunda oldukça etkilidir. Bunlar: aile, akran grubu, okul, kitle iletişim araçları ve siyasi örgütlerdir.

Aile genel olarak nüfusu yenileme, çocukları yetiştirme ve bunlar üzerinde ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin etme görevini üstlenmektedir. Aynı zamanda aile toplumun en küçük yapı taşıdır ve sosyologlar ailenin toplumdaki en önemli kurum olduğunu dile getirmektedir (Akın, 2009: 95). Bireyler dünyaya ilk geldikleri zamanlarda güçsüz ve başkalarına bağımlıdırlar. Bu dönemde onların çevresini ailesi denetler ve onlara ilk eğitimi aileleri verir. Bireylerin kişiliklerinin gelişmesinde, bilinçaltının oturmasında aile oldukça etkili nitelik taşımaktadır. Doğu Eril ve Türker Alkan'ın aktarımına göre Laswell, "Psikopatoloji ve Siyaset" adlı yapında bireyin anarşist, sosyalist ya da tutucu olmasında ailenin önemli bir rol üstlendiğini dile getirir (Alkan ve Eril, 1980: 52). Ailede anne-baba ve çocuklarda siyasal sohbetler yapılıyor ise çocuklar küçük yaşlardan itibaren anne babalarının siyasal görüşünü benimsemeye başlarlar. Bundan dolayı da bazı araştırmacılar göre aile bireylerin siyasal toplumsallaşmadaki en önemli araçlardandır (Uğuz, 2019: 17).

Aile içerisindeki otorite, kurallar verilen cezalar ya da anne baba ilişkisi çocuğun iktidarla tanıştığı alandır. Yani aile çocuğun iktidar kavramıyla ilk kez tanıştığı alandır. Ayrıca demokratik toplumlarda ve totaliter toplumlarda ailenin rolü değişmektedir.

Demokratik toplumlarda, aile alanı özeldir ve özel olduğundan ilişkilere müdahale edilmez. Totaliter toplumlarda ise çocuğa öğretilen antlar ve marşlar ile çocuğun siyasal sisteme olan bağlılığı arttırılmaktadır. Aynı zamanda çocuğa aile içinde anlatılan masallar, öğretilen kahramanlar ezberletilen şarkılar çocuğun siyasal sisteme bağlılığı üzerinde oldukça etkilidir (Çetin ve Görüşük, 2015: 89).

“Bana arkadaşımı söyle sana kim olduğumu söyleyeyim” atasözü ile Türk toplumunda bireyin arkadaş çevresinin toplumsallaşma sürecinde ne kadar etkili olduğu ifade edilir (Çetin ve Görüşük, 2015: 93). Bireylerin akran grupları onların siyasal görüşlerinin değişmesinde ya da siyasal görüşlerinin pekişmesinde etkili olmaktadır. Akran grupları bireylerin yalnızca çocukluk ya da ergenlik dönemlerinde değil onların yetişkinlik dönemlerinde de oldukça etkilidir çünkü insanların yaşları ilerledikçe hem akranlar ile geçirilen süre artmakta hem de daha fazla akran grubuna sahip olunmaktadır. Eğer bireylerin akranlarıyla ailelerinin siyasal görüşleri arasında farklılıklar var ise bireyler daha çok akran gruplarına yönelmektedirler (Uğuz, 2019: 17).

Eğitim ve toplumsallaşma süreçleri birbirine çok benzemekle birlikte toplumsallaşma insan hayatına yayılmış bir eğitim sürecidir. Okul siyasal toplumsallaşma sürecinde en önemli etkenlerden bir tanesidir ve bireylerin yaşamını sürdürdüğü topluluk içinde yetenek, davranış ve tutum biçimlerinin geliştirildiği süreç olarak tanımlanır (Türkmenoğlu, 2017: 34). Okul en çok aileden uzak kalan ve yatılı okuyan öğrenciler üzerinde etkili olan bir kurumdur. Ancak okulun siyasal toplumsallaşmadaki yerini sadece öğretmenle sınırlamak doğru olmayacaktır. Öğrencilerin okul nedeniyle karşı karşıya geldikleri çevre, ders materyalleri vs. gibi birçok etken söz konusudur (Kıslalı, 1999: 144).

Özellikle otoriter ve totaliter rejimlerde okul siyasal toplumsallaşma açısından oldukça önem arz etmektedir. Rejimin görmeyi istediği bireyin oluşmasında ve bireyin yetişmesinin en önemli ortamı oluşturur. Bu rejimlerde eğitim devletin doğrudan denetlediği bir kurumdur. Bu konuda örnek vermek gerekirse geçmişteki komünist devletlerden bahsetmek doğru olacaktır. Bu devletlerde okullardaki müfredat ve eğitim, komünist devletlerin ilerlemesi için büyük bir rol oynamaktaydı. (Çağla, 2019: 79).

Türkiye’ye baktığımızda ise Türk öğrencileri diğer devletlerin öğrencilerine göre daha yüksek ulusçuluk duygusuna sahiptirler. Türk öğrencileri üzerinde yapılan bir

araştırmaya göre özellikle lise döneminde yüksek oranda gelişen bu duygunun üniversite döneminde ise uluslararası eğilimlerin başladığı tespit edilmiştir (Alkan ve Eril, 1980: 83).

1934 yılında Nazi Almanya'sında ise Almanya'da ki bireylere ulusçuluk duygularının işlenmesi amacıyla yetişkinlerde çocuklar kadar eğitime alınmaya başlandı. Bu tarihten itibaren kahramanların askeri başarıları, ulusçuluğu yücelten duygular ders kitapları okutulmaya başlandı. Daha sonra ise öğretmen okulları kontrol altına alındı. Öğretmenler siyasal görüşlerine göre elemenden geçirildi (Alkan ve Eril, 1980: 84). Almanya'da ki bu durum okulların siyasal toplumsallaşma üzerindeki etkisinin en büyük göstergesidir.

Geçtiğimiz yüzyıla damgasını vuran kitle iletişim araçları özellikle 20. Yüzyıldan sonra hayatımıza girmiş ve toplumsal yaşamın önemli dinamikleri arasında yerini almaya başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte toplumsal hayatta büyük yer edinmesinden dolayı ve toplumun yapısını etkilemesinden dolayı sosyologların en önemli araştırma konularından bir tanesi olmuştur (Akın, 2009: 113).

Kitle iletişim araçları siyasal toplumsallaşma sürecinde önemli araçlardır. Televizyon ve internetin hayatımıza girmesiyle birlikte bugün dünyanın öteki ucunda olan olaylardan haberdar oluyoruz ve insan doğası gereği kendisine gösterilene inanma eğilimi taşımaktadır. Sürekli tekrar edilen ve profesyonellekle aktarılan bilgiler bir süre sonra insanlar tarafından gerçek olarak düşünülmektedir (Çağla, 2019: 78). Kışlalı'ya göre (1999: 144) televizyonun hayatımıza girmesi siyasal davranışları değiştirme konusunda düşünüldüğü kadar etkili olmamıştır ancak var olan yönelimleri de güçlendirmiştir.

Medya, Türk siyasal hayatında hükümetler kurup hükümetleri yıkan bir niteliğe sahip olmuş ve demokraside sıkça vurgulanan yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında dördüncü bir güç niteliği taşımaktadır. Medyayı siyasal toplumsallaşma açısından değerlendirdiğimizde iktidar ve halk arasındaki mesafeyi yok etmiştir. Artık bireyler kanunen verilmiş olan toplanma ve gösteri hürriyeti hakkını Twitter, Facebook vb. gibi kitle iletişim araçları ile gerçekleştirmektedir (Arslan, 2019: 45). Örneğin, 2013 yılında İstanbul Taksim'de meydana gelen Gezi Parkı protestosu için insanlar günler öncesinden Twitter'den haberleşmiş ve bu eylemi başlatmışlardı. Daha sonra 15 Temmuz 2016 tarihin de meydana gelen hain darbe girişiminin ardından

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın medya üzerinden yapmış olduğu açıklamaları ve çağrısı üzerine milyonlarca insanın sokağa dökülmesi medyanın toplumsallaşma üzerindeki etkisinin önemli bir göstergesidir.

Siyasal toplumsallaşma üzerinde etkili olan bir diğer önemli faktör ise siyasi örgütlerdir. Siyasi örgütlerdeki çalışma tarzı, buralarda edinilen tecrübeler ve bu örgütler içerisinde üstlendikleri görevler bireyin ileri ki yaşamında siyasete katılımında oldukça yardımcı olacaktır. Siyasal nitelik taşımayan örgütler bile siyasal süreçten etkilenir çünkü sendikalar ya da meslek grupları gibi örgütler, siyasal sistemin kararlarından etkilenirler (Türkmenoğlu, 2017: 41).

Siyasal toplumsallaşma sürecinde siyasi partilerde önemli yer edinmektedir. Siyasi partiler, uzun vadeli hedeflerle kendi görüşlerine sahip insan yetiştirme ve eğitim faaliyetlerine de önem vermektedir. Siyasi partiler sadece seçim zamanlarında değil, seçim zamanları dışında da kadın kolları, gençlik kolları vs. gibi yan kuruluşlarla birlikte hizmet etmektedir (Uğuz, 2019: 18). Halen günümüzde de devam eden üniversitelerdeki belli bir partiye ait gençlik kolları, kadın kolları ve Ülkü Ocakları buna verilebilecek en önemli örneklerdendir.

3. SİYASAL KATILIM

Siyasal katılım kavramı karışık bir kavram olup çoğu siyaset bilimciler tarafından tam bir tanım yapılamamıştır. Kimi siyaset bilimcilere göre siyasal katılım, hukuka uygun davranış iken kimi siyaset bilimcilere göre ise hukuk dışı eylemlerde siyasal katılım olarak ifade edilebilir. Ancak genel anlamda siyasal katılım, siyasal sistem içinde vatandaşların yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkileyen eylemlerdir (Çam, 1998: 169).

Siyasal katılım kavramı sanayileşmenin sonucunda modernleşme ve kentleşme olgusuyla birlikte gelişmeye başlamış ve 20. yüzyılın ortasından itibaren siyaset bilimi alanında kullanılan kavramlardan bir tanesi haline gelmiştir. Günümüzde çağdaş demokrasinin gelişmesi siyasal katılımın yaygınlığına bağlıdır ve Çadır'ın aktarımına göre Huntington ve Dominguez'e göre modern toplumu geleneksel toplumdan ayıran en önemli özellik halkın siyasal kararları etkilemesi ve halkın siyasete katılmasıdır. Tokgöz'e göre siyasal katılım oy verme davranışını da içerecek şekilde siyasal tartışmalara girme, kampanyalarda çalışma ve siyaset adamlarıyla ilişkiler kurmaktır (Çadır, 2011: 9). Mustafa Aydın'a göre siyasal katılım, "Yönetilenlerin yönetim

sürecine etkileri anlamına gelmektedir ve halkın yönetim üzerindeki bu etkisi modern bir tavidir ve siyasetin doğasında meydana gelen değişikliklerle ilgilidir.” (Aydın, 2015: 158). Taşdelen’e göre (2015: 166) siyasal katılım “siyasal olayları izleme, onlar hakkında tutum takınma ve onların içine karışma şeklinde ortaya çıkar.” Çam’a göre (1998: 169) ise siyasal katılım “siyasal sistem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı biçimde yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan kararlar bütünüdür.”

Günümüzde siyasal katılmayı iki biçimde görürüz. Bunlarda ilki oy kullanma eylemidir. Oy kullanma hemen hemen bütün demokratik toplumlarda var olan bir sistemdir ve vatandaşlık görevleri arasında yer alır. İkincisi ise siyasal sistem içerisinde yer alan bireyler ile ilişki içerisinde olmaktır. Bu ikinci tür, siyasi kişi, kurum ve programlara vekâlet eden, seçmenin oy verme teveccühünü kazanmış kişi ya da kişilerdir (Topbaş, 2010: 93). Ancak Kapani’ye göre (1989: 131) siyasal katılım toplumdaki kişilerin siyasal sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını belirleyen bir davranıştır ve bu basit bir meraktan yoğun bir ilgiye kadar uzanan bir eylemdir ve siyasal katılımı sadece seçimlerde oy kullanma olarak tanımlamak doğru olmaz.

Yücekök (1987: 28), bir kişinin siyasete katılım sağlamasının belli başlı sebeplerinin olduğunu söyler. Bunlar, kişinin çıkarlarını korumak, dünyayı anlamak, arkadaş edinmek, toplumda kendisine bir yer edinme isteği, yabancılaşmamak için ve çeşitli psikolojik tatminsizliklerle mücadele etmektir.

Robert Dahl, dört farklı siyasal katılım düzeyinden bahsetmektedir. Bunlar: ilgi, önemseme, bilgi ve eylemdir. İlgi siyasal olayları izleme, önemseme siyasal olaylara verilen önem, bilgi siyasal olaylar ile ilgili sahip olunan veriler son olarak eylem ise siyasal kararları etkilemek için gösterilen çabadır (Akıncı, Bt.: 42).

Aynı zamanda Robert Dahl, siyasal katılımı siyaset dışı tabaka, siyasi tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri olmak üzere dört farklı tabakaya ayırır (Taşdelen, 2015: 167). Bütün siyasal sistemlerde iktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri küçük bir kısmı meydana getirir. Kapani’ye göre (1989: 134) Robert Dahl’ın dört farklı kategoriye ayırdığı tabakalardan asıl önemli olanı siyasal tabaka ve siyasal olmayan tabakadır. Siyasal tabakalar politika ile fazla ilgili olmayan vatandaşlardır ve gelişmiş ülkelerde dahil olmak üzere vatandaşlar siyasetten uzaklaşmaktadır. Bu olay ciddi olarak siyasal katılma krizini meydana getirmektedir. Siyasal olmayan tabaka ise siyasi olaylar hakkında ilgisi ve bilgisi olmayan kişilerdir. Ancak Kapani siyasete ilgisi

olmayan bireylerin bile zaman zaman bazı siyasi konulara ilgi gösterdiği en azından seçimlerde oy kullandığını söyler.

Verba ve Nie siyasal katılımı dört farklı kategoriye ayırır. Bunlar: siyasal sürece hiç katılmayanlar, salt oy kullananlar, kişisel sınırlı katılmalar ve topluluk düzeyinde katılmalarıdır. Siyasal sürece hiç katılmayanlar, bu kişiler Robert Dalh'ın ifade ettiği siyaset dışı tabakalardır ve bunlar siyasetle hiç ilgilenmemekte seçimlerde oylarını dahi kullanmamaktadır. Salt oy kullananlar, oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan bu kitle sadece seçimden seçime oylarını kullanırlar. Kişisel sınırlı katılmalar, bu gruba dahil olan kişiler oylarını kullanmanın yanında kişisel sorunlarını çözmek üzere çalışırlar. Son olarak topluluk düzeyinde siyasete katılanlar ise grup halinde siyasal süreci etkilemeye çalışan kişilerdir (Akıncı, Bt.: 41-42).

Milbrath siyasal katılımı üç farklı kategoriye ayırır. Bunlar gladyatörler, kayıtsızlar ve seyircilerdir. Gladyatörler, siyasal süreçte aktiflerdir ve siyasal süreç için mücadele ederler. Kayıtsızlar, siyasi sürece tam anlamıyla katılmazlar ama siyasal süreci takip etmekten de kendilerini alıkoyamazlar. Seyirciler ise sadece oy verme davranışında bulunurlar onun dışında siyasetle pek ilgilenmezler. Milbrath'ın bu üç farklı kategorisine daha sonra ise protestocular eklenmiştir. Bu kategori daha sonra meşru bir siyasal katılım türü olarak kabul edilmiştir (Taşdelen, 2015: 166).

Milbrath 'Political Participation' adlı kitabında siyasal katılımı türlerine göre sekiz farklı bölüme ayırmıştır.

Aktif ve Pasif Katılma: Bazı kişiler siyasette pasiftirler bazıları ise onlara göre daha aktif katılım sağlarlar. Ancak siyasette pasif olan bu kişiler kendileri ile ilgili bir konu olduğunda bazen aktif duruma gelebilirler. *Zorunlu ve Bağımsız Katılma:* Siyasal katılımlar bireyin kendi isteğiyle bağımsız olarak gerçekleştirilen katılımlardır. Ancak burada yasaların gereği siyasal katılım söz konusudur. Mesela vergi ödemek zorunlu bir katılımdır. *Açık ve Gizli Katılma:* Bazı siyasal katılımlar gizlilik taşıırken bazı siyasal katılımlar ise açık ve kamuoyu oyu önünde gerçekleştirilir. *Sürekli ve Süresiz Katılma:* Bir siyasi parti üye olma süresiz siyasi katılımı gösterirken, oy vermek sadece seçim zamanlarında gerçekleştiği için sürekli siyasal katılımdır. *Açıklayıcı ve Araçsal Katılım:* Bu kavramı açıklamak oldukça zordur. Çünkü bazı durumlarda bir kişi için açıklayıcı olan siyasal katılma durumu bazı kişiler için ise araçsal nitelik taşıyabilir. Araçsal siyasal katılım belli bir amaca yönelik olup, onun parçasını oluştururken açıklayıcı

siyasal katılımın kendisi tamamen bir araçtır. Örneğin seçim kampanyalarına katılma bir araçsal katılım iken seçimlerde oy vermek amaçsal katılımdır. *Sözlü ve Sözsüz Katılım*: Mektup yazmak, yürüyüşlerde protesto yapmak sözsüz katılım iken bir açık oturuma katılmak ya da siyasi bir konuyu tartışmak sözlü bir katılımdır. *Siyasal Sisteme Veren ve Alan Katılma*: Sisteme yöneltilecek okul, hastane, yol gibi hizmet talepleri sistemden bir şeyler alır niteliktedir. Ancak oy vermek ve vergi vermek sisteme katkıda bulunan davranışlardır. *Sosyal ve Sosyal olmayan Katılma*: Her eylem kendi içerisinde bir sosyallik içerir ancak bunun yoğunluğu farklıdır. Örneğin, siyasal katılım belli bir grup dinamiği içerirse ve toplumun diğer bireyleri ile birlikte oluyor ise sosyal katılmadan söz edebiliriz ama mektup yazarak siyasal eyleme katılmak belli bir grup içerisinde aktif yer almaktan daha az sosyallik içerir (Çam, 1998: 172-173).

Deniz Baykal ise Milbrath'ın bu sınıflandırmasına benzer şekilde siyasal katılımı üç farklı şekilde sınıflandırmıştır. Bunlar: siyasal olayları izleme, siyasal olaylar hakkında tavır takınma ve siyasal olaylar içerisinde karışmadır (Akıncı, Bt.: 43).

Siyasal olayları izleme faaliyeti siyasal tercihleri yayma amacı gütmeyen onun en önemli amacı siyasal olaylardan haberdar olmaktır. İzleme faaliyetleri, gazete, dergi, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları ile siyasi olayları takip etme ve aynı zamanda dinleyici sıfatıyla mitinglere ve kongrelere katılmayı içerir (Baykal, 1970: 33).

Siyasal olaylar hakkında tavır takınma ile kişi siyasal olaylar karşısında tutum takınarak bunu çevresine açıklama ya da anlatma ihtiyacı duyar. Kişi bu tavrını gerek özel temaslarla gerek kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirir. Siyasal olaylar karşısında tavır takınma siyasal olayları izleme faaliyetine göre daha yoğun bir katılımı barındırır (Çadır, 2011: 10).

Deniz Baykal'ın son yaptığı kategori ise siyasal olaylar içerisinde karışmaktır. Artık burada birey, siyasal olayları dışarıdan izlemek yerine bizzat siyasal olaylar içerisinde yer alırlar. Siyasal partilere ya da siyasal derneklere üye olabilirler, siyasal görevlerde sorumluluk sahibi olabilirler, siyasi partilerde aday olabilirler, yürüyüşlere katılabilirler (Baykal, 1970: 34).

3.1. SİYASAL KATILIM TÜRLERİ

Siyasal katılım bireysel (pasif) siyasal katılım ve toplumsal (aktif) siyasal katılım olmak üzere ikiye ayrılır (Çadır, 2011: 11).

Bireysel Siyasal Katılım: Kişinin kendi kararları ile siyasal mevkilere gelerek onları elinde bulundurma faaliyetleridir. Güneş Ayata, bireysel siyasal katılımı açıklarken daha çok bu davranışı etkileyen sosyo-kültürel ve ekonomik unsurlara dikkat çeker. Ona göre sosyo-ekonomik durumlar, eğitim, din, ırk ve yaş gibi unsurlar siyasal katılımı son derece etkilemektedir. Cinsiyet ise siyasal katılımı etkileyen faktörlerdendir ancak etkisi duruma göre değişmektedir (Altındal, 2009: 32). Aynı zamanda Güneş Ayata'ya göre bireysel siyasal katılım vatandaşlık görevlerinden sayılır. Bunun en önemli örneği oy vermektir ve bu türün en önemli özelliği bireyler arasında iletişim ihtiyacına gerek yoktur. Bireysel siyasal katılım kendi başına da yapılabilir (Çadır, 2011: 11).

Toplumsal Siyasal Katılım: Siyasal katılma, sisteme ilişkin yönü ile siyasal, bireyin sistem değerlerine davranışları açısından da toplumsal nitelik taşımaktadır. Toplumsal katılma ile bireylerin demokratik süreçleri benimsemesi ve bunlara bağlılığın sağlanması amaçlanmaktadır (Uysal, Bt.: 115). Siyasal katılmayı etkileyen en önemli toplumsal faktör ailedir. Geleneksel olan ailelerde her birey özgür bir şekilde hareket edememektedir ve siyasal katılımda özgür bir şekilde gerçekleşmemektedir Modern toplumlara ait aile biçimi ise daha özgür olduğu için bu toplumlarda siyasete katılım daha özgür bir şekilde gerçekleşir. Aynı zamanda modern toplumlarda bireylerin sorumluluk bilincinin yüksek olması, eğitim seviyesinin yüksek olması gibi birçok etken siyasal katılımı etkilemektedir(Altan, 2011: 317).

3.2. SİYASAL KATILIM DÜZEYLERİ

İnsanların kişilikleri ve karakterlerinin farklı olmasından dolayı ilgi alanları, merakları, aynı olaylara vermiş oldukları tepkiler, yaşayış tarzları gibi unsurlar arasında farklılık görülmektedir (Sarışahin, 2015: 8). Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse siyasete ilgi duyduğunu söyleyen bir kişi siyasi olayları sadece televizyon, gazete ya da sosyal medyadan takip edebilir. Ama siyasete ilgi duyduğunu söyleyen bir diğer kişi ise siyasi partilere üye olarak hatta daha ileriye giderek seçimlerde aday olarak bunu gerçekleştirebilir. İşte tam bu durumda bu iki kişinin ilgi düzeyleri arasında farklılık görülmektedir. Birisi siyasi olayları sadece televizyon ya da gazetelerden takip ederken diğer ise siyasette aktif olarak yer almaktadır.

Aynı zamanda bireylerin sosyo-ekonomik durumları onların siyasal katılım düzeylerini etkilemektedir. Özellikle yüksek gelir düzeyine ve eğitime sahip kişilerle

birlikte yüksek statülü mesleklerde çalışanlar genellikle yoksul ve eğitimsiz insanlara göre daha yüksek siyasal katılım göstermektedir. Bu çerçeveden baktığımızda sosyo-ekonomik faktörler; yaş, gelir düzeyi, eğitim, cinsiyet, meslek ve yerleşim yeri olmak üzere altı gruba ayrılır (Çadır, 2011: 13). Şimdi siyasal katılımı etkileyen bu sosyo-ekonomik unsurları tek tek ele alıp, yorumlayalım.

Yaş: Yaş bireyin elinde olmayan bir faktördür. Yaşlıların siyasal katılımı gerçekleştirmeleri ya da sandık başına gitmeleri sağlık bakımları sebebiyle mümkün olmayabilir. Ama gençlerin zamanlarının ve enerjilerinin bol olması onların siyasal katılıma daha elverişli olmasını sağlar. Gençlerin sahip oldukları sorumluluklarının az olmasından dolayı siyasal faaliyetleri sergilemesi daha kolaydır (Duran, Bt.: Bs.). Deniz Baykal'ın yaptığı bir araştırmaya göre 1965 seçimlerinde oyların %52.9'una sahip olan Adalet Partisi, üniversite gençleri arasında sadece %17.1'lik bir destek gördü. 1970 yılında Hacettepe ve Atatürk Üniversitelerinde yapılan araştırmaya göre ise AP'nin öğrencilerden aldığı oylar %8.0'i geçememişti (Kışlalı, 1999: 144). Bu araştırmaya baktığımız zaman AP'nin yetişkin kesimden daha fazla destek gördüğünü söylemek daha doğru olur. Günümüz de gençler, siyasi olayları artık gelişen teknolojiyle birlikte sosyal medya üzerinden takip etmekte ve "caps" adı verilen sosyal medya içeriğiyle siyasi olayları takip etmektedir.

Gelir Düzeyi: Bireylerin gelir düzeyiyle siyasal katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu konularda yapılan ampirik araştırmalara göre bireylerin gelir düzeyinin artmasının siyasal katılımında olumlu etkide bulunacağı, gelir düzeyinin azalmasıyla da siyasal katılmada olumsuz etkiler (Dursun, 2014: 242). Ancak Baykal'a göre Türkiye'de köylerde yaşayan insanların şehirlerde yaşayan insanlara göre daha az gelire sahip olmalarına rağmen, köydeki insanların şehirlerde yaşayan insanlara göre daha fazla oy vermeleri, gelirin siyasal katılma ile doğrudan bir bağlantı göstermediğinin bir belirtisidir (Baykal, 1970: 44).

Eğitim: Eğitim süreci ilk olarak ailede başlar ancak bireyler aileden çıktığı ilk andan itibaren ilköğretim, lise, üniversite dönemi boyunca her bir eğitim sürecinde çeşitli tecrübeler ve fikirlere sahip olurlar (Eser ve Sarışahin, 2016: 43). Birey eğitim yoluyla yaşadığı ülkenin siyasal yapısını ve bu siyasal yapının işleyiş tarzını öğrenir ve bundan dolayı siyasete daha fazla katılır. Eğitim sayesinde kendini geliştiren birey edindiği bilgi birikimiyle siyasal davranışları daha tutarlı bir hal alacak ve birey kendisini daha çok geliştirme imkanı bulacaktır (Altan, 2014: 314). Almond ve

Verba'ya göre eğitim seviyesi yüksek olan kişiler siyasal konularla ilgili daha çok bilgi sahibidir, siyasal konuları daha çok sık konuşurlar, seçim kampanyalarını daha çok takip ederler ve siyasi konuları daha serbestçe konuşurlar (Çadır, 2011: 17).

Cinsiyet: Cinsiyet birçok hayat görüşünde olduğu gibi siyasal katılımı da oldukça etkili bir unsur olmuştur. Bir ülkenin siyasi ve toplumsal şartları, kadına eğitim hakkının yeteri kadar verilmemesi, kadının oy hakkına sahip olmayışı gibi birçok etken kadının siyasal katılım sürecinde yer almasına engel olmuştur (Eser ve Sarışahin, 2016: 42). Ülkelere baktığımız zaman kadınların erkeklere oranla parlamentoda daha az yer aldıkları neredeyse evrensel bir eğilim olarak karşımıza çıkar. Sadece sosyal ya da ekonomik olarak geride kalmış ülkelere özgü değil aksine gelişmiş olan ya da gelişmekte olan ülkelerde de bu durumdan bahsetmek mümkün olacaktır (Dursun, 2014: 246). Aynı zamanda kadınlar sandık başına gitmeye erkeklerden daha az eğilim taşırlar. Kadınlar oy verdikleri zamanlarda ise erkeklere oranla daha tutucu partilere oy verirken siyasal tercihleri kolay kolay değişmiyor (Kışlalı, 1999: 156).

Meslek: Meslek, kişinin sosyal statüsünün belirlenmesi açısından önemli rol oynamaktadır ve aynı zamanda siyasal katılımın yoğunluğunu belirlemek içinde oldukça önemlidir. Bununla birlikte bazı meslekler siyasal katılımı arttırırken bazı mesleklerde siyasal katılımı sınırlandırıcı boyuttadır (Aktan, 2017: 23). Deniz Baykal'a göre (1970: 47) yüksek prestij taşıyan meslek sahiplerin siyasete katılım oranı daha fazladır. Avukatlık, öğretmenlik gazetecilik gibi mesleklerin gibi meslekler birçok ülke parlamentosunda en büyük gruplardan birini temsil ettiğini söyler. Aynı zamanda Deniz Baykal, maden işçilerinin de siyasal katılım oranının yüksek olduğunu söyler. Çünkü maden işçileri normal yerleşme merkezlerinin dışında, kendi başına oluşturdukları toplulukla yaşamak zorundalar. Bu durum ise onların daima birbirleriyle temas etme zorunluluğunda bırakır ve işin temelinde bulunan siyasal yönelim genişleyerek bütün grubu etkisi altına alır.

Yerleşim Yeri: Siyasal katılım açısından yerleşim yeri oldukça önemlidir. Çünkü büyük kentlerde yaşayan insanlarla küçük şehirlerde yaşayan insanların siyasal katılım dereceleri aynı olmaz (Akıncı, 2014: 310). Modernleşmenin en önemli özelliğini oluşturan büyük şehirler siyasal katılım yükseltmekte ve buna yönelik bir kültürel ortam oluşturmaktadır. Büyük şehirler sağladığı eğitim olanakları ve siyasal aktivitelerle insanların siyasal olayları daha rahat izleme ve siyasal kararlara katılma olanaklarını

kolaylaştırır. Kırsal kesimde yaşayan insanlar, büyük şehirlerde yaşayan insanlar kadar bu konuda şanslı olmamaktadır (Turan, 2014: 19).

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMALAR VE SİYASAL KATILIMLARI

Kadınların siyasal karar alma mekanizmalarında yeteri kadar yer almaması tüm dünyada oldukça önemli bir sorun olarak kendini göstermektedir. Bu sorun, kadının daha fazla siyasal karar alma mekanizmalarının içine çekilmesi ve kadınların bu alan içerisinde görünürlüğünün artırılması ile çözüm kazanabilir. Bu bölümde ilk olarak dünyada daha sonra ise ülkemizde kadınların siyasal katılım mücadelelerine yer verilecektir.

1. DÜNYADA KADININ SİYASAL KATILIM SÜRECİ

1.1. GELENEKSEL DÖNEM

Kadının dünyada siyasal katılım mücadelesine geçmeden önce İslam'dan önce bazı toplumlarda kadının siyasi durumunu ortaya koyulacaktır. Bu toplumlardan ilki Roma topluluğudur. Roma'da aile reisi öldüğünde ergenlik çağına ulaşmış erkek özgür sayılırdı ancak kız çocukları hayatları boyunca aile reisinin vasiyeti altında kalırdı. Kız çocuklarının hiçbir zaman mal, mülk edinme hakkı yoktu. Yunanlılarda ise kadın, şeytanın murdar işlerinden birisi olarak sayılırdı ve çoğunlukla toplumda yok sayılırdı. Aynı zamanda Yunanlılarda kadın herhangi bir hukuki işlem yapmak istediğinde bunu tek başına gerçekleştiremez sadece velayeti altında bulunduğu kişinin yardımı ile yapardı. Yine Yunanlılarda kadın kocasını boşayamazdı ama kocası kadını istediği zaman boşama hakkına sahipti (Görgülü, 2014: 16-17). Atina'da yaşayan kadınlar ve köleler, yurttaşlık haklarına sahip değillerdi hatta kadınlar yasalar önünde köleler gibi görülmekteydi böylece Atina'daki köylülerin sadece altıda birinin yurttaşlık haklarına sahip olduklarını görmek mümkündür (Bele, 2001: 125). Atina'dan farklı olarak eski Hint medeniyetinde ise kadına her türlü haklar verilmiştir. Aynı zamanda Hint Medeniyetinde bir kadın isterse birden fazla erkekle evlenme hakkına sahipti. İlerleyen dönemlerde ise kadına verilen değer düşmüş erkeğe olan değer ise artmıştı. Erkeğin değerinin atmasıyla birlikte erkek karısını boşama hakkına sahipti ancak kadın kocasını boşayamazdı (Aydın, 2015: 85).

Hıristiyanlıkta kadın cennetten kovulma sebebi olduğu için bunun günahını da çocuk doğurarak ödeyeceği düşünülmüştür. Hıristiyan topluluklarında kadınların kocalarına itaat etmesi gerektiğini savunmuştur. Pavlus, Efesoslular'a mektubunda "Ey

kadınlar! Kendi kocalarınıza Rabbe tabi olur gibi tabi olun. Çünkü bedenin kurtarıcısı Mesih, kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Fakat kilise Mesih'e tabi olduğu gibi kadınlar da böylece her şeyde kocalarına tabi olsunlar.” sözleriyle bunu vurgulamaktadır. Yahudiler ise Havva annelerinin işlediği günahı bütün kadınların omzuna yükler ve Yahudiler kadınları lanetli bir varlık olarak görürler. Aynı zamanda Yahudilerde evlilik bir alım-satım şeklinde gerçekleşir. Kocasını kadını babasından satın alır ve onun mutlak efendisi haline gelir. (Görgülü, 2014: 19-20).

Cahiliye döneminde Arabistan'da kadının boşanma hakkı yoktu ama erkek istediği zaman karısını boşayabilirdi ve boşanma olduğu takdirde çocuklar babasına verilir kadın mirastan men edilirdi. Kadın Arabistan'da utanç kaynağı olarak görülmüş ancak çocuk doğurduğu zaman ailenin bir parçası haline gelirdi (Aydın, 2015: 85).

Selçuklu Döneminde 29 yıl Vezirlik yapan Nizamülmülk, Selçuklu Sultanı Melikşah'ın isteği üzerine yazdığı Siyasetname adlı eserinde özellikle örtü altında bulunan kadınların devlet yönetiminde üst konuma getirilmemesi gerektiğini çünkü onların aklen kâmil sayılmadıklarını söyler. Kadınların verdikleri emirlerin gerçeğe uygun olmadığını böylece de devlet yönetiminde fesadın doğacağını bunun da Padişahın saltanatına zarar vereceğini belirtir. Aynı zamanda Nizamülmülk, Hz. Muhammed'in belli konularda kadınlara danışmasını ama kadınların dediğinin aksinin yapılması gerektiğini söylediğini iddia etmektedir (Nizamülmülk, 2021: 273-275).

M.Ö. 480-430 yılları arasında kadın toplumlarda ya anne ya da fahişe olarak yer alıyordu. Bu kadınlar toplantılara katılabiliyor, sadece bu toplantılarda konuşulanları dinleyebiliyor ancak görüşlerini bildiremiyorlardı. Bu dönemde yaşanan birçok eşitsizliklere rağmen Pisagor cemaati kadınla erkeğin doğasının birbirinden tamamen farklı olduğuna inanmasına karşın bu iki cinsi eşit görmüştür. Pisagor cemaatini Pisagor'un ölümünden sonra karısı ve kız kardeşleri ile birlikte sekiz kadın tarafından devam ettirilmiştir. Pisagor cemaati aynı zamanda “bambu” ya da “mavi çoraplılar” ismiyle de anılmış ve 17 yy.'da eve kapatılmaya direnen kadınlar sanat ve edebiyatla ilgilenmiş; kadınların ilerlemesini engelleyen erkekler ise bu kadınlarla iftihar etmeye başlamıştır (Bilim, 2014: 36).

19. Yüzyılın öncesinde gerçekleştirilen 1789 Fransız Devrimi bütün insanların yasalar önünde eşit olduğunu ilk kez dile getiren bir süreç olmuştur. Ancak bu dönemde sadece erkeklere belli başlı haklar tanınmış ve kadınlarda bundan pay istemeye

başlamışlardır. Bu dönemde eşit muamele hakkı, çocuk üzerinde tasarruf yetkisi, gelirleri kendi isteklerine göre harcama gibi yasal haklar ilk kez kadınlar tarafından kadınlar için dile getirilmiştir (Bele, 2001: 95). Bu dönemde kadınlar içinde yaşadıkları ülkelerin koşullarına göre hareketlenme gerçekleştirdiler. Burjuva kadınlar ekonomik ve siyasal haklardan yoksun bırakılmaya karşı çıkmış, işçi kadınlar ise çalışma koşullarına, işsizliğe ya da düşük ücrete karşı ayaklanmışlardı. İngiltere’de hareket “süfrajyet hareketine¹” dönüşmüş buradaki kadınlar oy hakkını talep etmişlerdir. ABD’de kölelik karşıtı hareketler gerçekleşmiş, Almanya ve Fransa’da ise bayrak işçi sınıfına mensup kadınların eline geçmişti (Çakır, 2016: 57). Devrime destek veren, Olympe de Gouges, 1791 yılında yayımladığı “Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi” ile kadınlarında erkekler gibi özgür olduklarını, sosyal ve hukuki açıdan erkeklerle eşit olması gerektiğini dile getirmiştir (Öztürk, 2012: 6). Olympe de Gouges’in yanında eşitlik ve özgürlük söylemlerini dile getiren farklı kesimlerdeki kadınlarda devrime destek vermişlerdir ancak Fransız Devrimi cinsiyetler arasındaki eşitsizliği devam ettirmiştir. Devrim sonucunda kadınlar bekledikleri hakları elde edememiş, kurdukları dernekler kapatılmış ve toplantı yapmaları yasaklanmıştır. Kadınlar bunun sonucunda eski düzende sahip oldukları hakları bile ellerinden kaçırmışlardır (Gökçimen, 2008: 6). Her ne kadar Fransız Devrimi’nin getirdiği eşitlik ve özgürlük vaatleri kadınları içine almıyor olsa da bu devrim özgürlük ve eşitlik mücadeleleri adına önemli bir devrim niteliği taşımaktadır (Demir, 2015: 84).

Fransız Devrimini fikirsel olarak hazırlayan J.J. Rousseau, Emile adlı eserinde kadınların erkeklere boyun eğmesi gerektiğini ve erkeklere olan bağımlılığın doğal bir durum olduğunu dile getirmiş hatta daha ileriye giderek Rousseau, kadınların erkekler ile aynı eğitim hakkına sahip olmasına da karşı çıkıyordu (Çakır, 2016: 56). Rousseau, kadının konumuna “genel irade” perspektifinden inceler ve ona göre genel irade (Tanrı), erkeğe sınırsız istekler vermekle birlikte hem kendini hem de kadını yönetme gücünü vermiştir. Tanrı kadını ise sınırsız isteklerden uzat tutmuş ve ondaki tevazu ile alçak gönüllükle bu istekleri sınırlamıştır (Mutlu, 2017: 28). Rousseau’ya göre kadın sadece kocasının hoşuna gitmesi için ve çocuklarını yetiştirebilmesi için eğitilmelidir. Kadın özgür olmamalıdır aksine kocasına bağımlı olmalıdır. Rousseau’nun bu görüşleri üzerine İngiliz öğretmen ve yazar olan Mary Wollstonecraft, 1792 yılında yayımladığı

---

¹ “20. Yüzyılın başlarında Birleşik Krallık ve ABD’de pasif direniş, kamu toplantılarını bölme, açık grev yapma gibi yollarla kadının seçme ve seçilme hakkını savunan, az çok organize olmuş radikal kadın hakları savunucuları süfrajyet olarak nitelendirilmiştir. Süfrajyet hareketleri ağırlıklı olarak orta sınıftan gelen kadınlar tarafından yürütülmüştür” (<https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCfrajjet>).

“Kadın Haklarının Doğrulanması” adlı eserinde “kadınlarında akli vardır ve kendilerini akılları aracılığı ile yönetme gücüne sahiptirler. Yetenekleri bakımından da erkeklerden aşağı kalır yanları yoktur. Ama eğer toplumlarda bu yönden yaygınlaşmış bir kanı varsa bunun nedeni, kadınların yüzlerce yıllık ihmal edilmişliklerindedir ve eğitimsizliklerinden kaynaklanmaktadır” sözleriyle Rousseau’ya cevap vermektedir (Bele, 2001: 96).

Hobbes’e göre doğa durumundaki kadın ve erkek eşittir ve kadın erkeğin sahip olduğu bütün özelliklere sahiptir ancak devletin, pozitif hukukun, politik otoritenin, vatandaşlığın ya da hak ve yükümlülüklerin yer aldığı, sivil toplum içinde kadının yeri yoktur. Hobbes’e göre toplum sözleşmesi, evlilik ve aileye politik bir karakter kazandırır ve sivil topluma geçişle birlikte aile reisliği babaya geçer. Ona göre erkekler kamusal alanda toplumsal sözleşme yaparken, kadınlarda kocalarıyla sözleşme yaparak onların boyunduruğu altına girerler. Locke ise karı-koca ilişkisini evlilik ve siyasal ilişkiler olmak üzere ikiye ayırır. Aile içi hizmetler kadına verilirken erkek aileyi sivil toplum içerisinde temsil eder. Açıkça ortadadır ki Locke’da Hobbes ve Rousseau gibi kadını siyasal yaşamdan dışlamaktadır (Mutlu, 2017: 27-28).

18. ve 19. Yüzyılın önemli isimlerinden olan John Stuart Mill, bu isimlerin düşüncelerinin aksine kadınlarında erkeklerle aynı akla sahip olduklarını ve bu nedenle aynı medeni ve siyasal haklara sahip olmaları gerektiğini, aynı eğitimi almaları gerektiğini savunmuştur (Öztürk, 2012: 7). Mill, 1867 yılında İngiliz parlamentosunda kadınların oy hakkını elde etmesi için bir öneri vermiş ancak bu öneri 194 ret oyu ile geri çevrilmiştir. Bunun üzerine Mill, “Kadınların Boyun Eğmişliği Üzerine” adlı denemesini yazmıştır (Demir, 2015: 85).

Virginia Woolf, 1938 yılında yayımladığı “Üç Gine” adlı kitabında ‘bir kadın olarak aslında benim bir ülkem yok. Bir kadın olarak ülke istemiyorum. Bir kadın olarak benim ülkem dünyadır.’ sözleriyle aslında dünya düzeninin kadınlar için ne ifade ettiğini açıklamaktadır. Çünkü kadınlar tarihin büyük bir kısmında köle gibi muameleler görmüş, eğitimden ve diğer sosyal imkânlardan mahrum bırakılmış, savaşlardan, zorunlu göçlerden ve en önemlisi tecavüzlerden korunmamış, bir yabancı ile evlendiğinde vatandaşlıktan atılmış, vatan evladı değil de aksine üvey evlat muamelesi görmüşlerdir (Öztürk, Bt.: 7).

1.2. MODERN DÖNEM

Kadınların erkeklerle eşit hale gelmesi gerek Amerika’da gerekse Avrupa’da büyük çalkantılara yol açmış ve kadınların erkeklerden ayrı bir varlık olmayacağını, özgür olamayacağını düşünen kesim eşit oy hakkına itiraz etmişler ve bu konu 19. yüzyıl boyunca tartışılan en önemli konular arasında yer almıştır. (Demir, 2015: 85).

Kadınlar verdikleri zorlu mücadelelerin ardından hem siyasi hem de sosyal haklarına kavuşmuşlardır. Kadınlara ilk seçme ve seçilme hakkını veren ülke bir İngiliz Kolonisi olan Yeni Zelanda’dır. Yeni Zelanda’da kadınlar 19 Eylül 1893’te Lord Glasgow’un yeni seçim yasasını imzalamasının ardından parlamentoda oy kullanma hakkını elde etti. Yeni Zelanda’da kadınlar seçilme hakkını ise 1919 elde etmişlerdir. Avustralya ise kadın haklarını kabul eden ilk egemen devlet olmuş ve 1902 yılında kadınlara oy hakkı tanımıştır. 1906 yılında Finlandiya kadınlara seçme ve seçilme hakkını veren ilk Avrupa devleti olmuştur. Kadınlara ilk oy hakkını veren Müslüman ülke ise Azerbaycan’dır. Azerbaycan bu hakkı 1921 yılında vermiştir. Almanya’da ise kadınlar seçme seçilme hakkını 1918 yılında elde etmiş ancak 1933 yılında Nazilerin iktidara gelmesiyle kadınlar bu haklarından mahrum bırakılmış fakat II. Dünya Savaşı’ndan sonra tekrar bu haklarını elde etmişlerdir (Sarıkaya, 2019: 1-3). 1918 yılında İngiltere’de kabul edilen seçim yasası ile birlikte, mülk sahibi olan ve 30 yaşını doldurmuş kadınlar ya da mülk sahibiyle evli ve haftada 5 pound ödeyen kadınlarla birlikte üniversite mezunu olan kadınlar oy hakkını elde etti. Ancak 1928 yılında Avam kamarası, erkeklerle kadınların eşit olduğu yasayı kabul etti ve kadın erkek arasında tam bir eşitlik sağlandı (Görgülü, 2014: 29). Kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olması İngiltere’de eğer mecliste başkan “söz filan hanımındır” derse, o filan hanımın yanında bulunan başka meclis üyesi “filan hanım çocuğuna meme verdiği için meclise gelememiştir” derse, bu cevaba pekte şaşırılmamalıdır sözleriyle oldukça ağır eleştirilere maruz kalmıştır (Çakır, 2016: 62).

Zorlu ve çetin mücadelelerin ardından birçok ülke kadınların talep ettiği siyasal hakları vermiştir ancak bu hakları verme süreci her ülkede aynı zamanda gerçekleşmemiştir. Yukarıda da bahsedildiği üzere Yeni Zelanda Kadına seçme hakkını 1893 yılında vermiş, diğer ülkelerde bu tarihten sonra yavaş yavaş kadına seçme ve seçilme hakkını vermeye başlamıştır. Aşağıda oluşturmuş olan tabloda bazı ülkelerin kadınlara siyasal hakları ne zaman verdiklerini incelenecektir

Tablo 3.*Kadınların Bazı Ülkelere Göre Oy Hakkını Elde Ettiği Tarihler²*

ÜLKE	YIL	ÜLKE	YIL
Yeni Zelanda	1893	Filipinler	1947
Avustralya	1902	Vietnam	1947
Finlandiya	1906	Bulgaristan	1947
Danimarka	1915	Malta	1947
Norveç	1915	İsrail	1948
Hollanda	1917	Güney Kore	1948
Almanya	1918	Suriye	1949
Kanada	1920	Yunanistan	1952
ABD	1920	Tayvan	1953
İsveç	1920	Nepal	1957
İzlanda	1920	Meksika	1953
İngiltere	1928	Kıbrıs	1959
İspanya	1931	Uganda	1962
Brezilya	1932	İran	1963
Türkiye	1934	Libya	1963
Fransa	1944	Afganistan	1964
Japonya	1945	Yemen	1967
İtalya	1945	İsviçre	1968
Çin	1947	Bangladeş	1972

Kaynak: Demir, 2015: 87-88

Her ülkenin kadınlara verdiği siyasal hakların tarihlerinin farklı olmasıyla birlikte bazı ülkelerde kadınlar seçme ve seçilme hakkını farklı zamanlarda kazanmışlardır. Örneğin Türkiye kadına hem seçme hem de seçilme hakkını 1934 yılında aynı anda vermiştir. Ancak bu durum bazı ülkelerde aynı şekilde gerçekleşmemiştir. Örneğin Yeni Zelanda’da kadına seçme hakkı 1893 yılında seçilme hakkı ise 1919 yılında verilmiştir. Kanada’da Quebec bölgesi hariç seçme hakkı 1917 yılında seçilme hakkı ise 1920 yılında verilmiş; Quebec bölgesinde ise seçme ve seçilme hakkı 1940 yılında verilmiştir. Son olarak Almanya’da ise seçme hakkı 1918 yılında seçilme hakkı ise 1919 yılında verilmiştir (Sarıkaya, 2019).

Oy hakkını kazanan kadınlar yine bütün dünya ülkelerinde erkeklerin gerisinde kalmış ve parlamentoda yeteri kadar yer edinememiştir. Parlamentolar Arası Birlik’in 192 ülke üzerinde yaptığı araştırmaya göre en üst zirvede Ruanda yer alıyor. Ruanda’da kadın milletvekili oranı %61 oranındadır. Bu oran Bolivya ve Küba’da %53, Meksika’da %48, İsveç’te ise 45’dir. Avrupa ülkeleri arasında listede en üst seviyede olan ülke İsveç’tir (<https://tr.euronews.com/2020/03/10/kadin-milletvekili-oraninda-turkiye-117-nci-sirada-zirvede-ruanda-ve-kuba-var>).

² Bu tabloda ülkeler sınırlandırılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4. Dünya Parlamentosunda Kadın Milletvekili Oranları³

Ülke	Seçim Tarihi	Toplam Milletvekili	Kadın Milletvekili	Kadın Milletvekili Oranı
Ruanda	03.09.2018	80	49	%61,3
Küba	11.03.2018	605	322	%53,2
Bolivya	12.10.2014	130	69	%53,1
Meksika	01.07.2018	500	241	%48,2
İsveç	09.09.2018	349	165	%47,3
Grenada	13.03.2018	15	7	%46,7
Namibiya	29.11.2014	104	48	%46,2
İspanya	26.06.2016	350	144	%41,1
Norveç	11.09.2017	169	69	%40,8
Yeni Zelanda	23.09.2017	120	48	%40,0
İngiltere	08.06.2017	650	208	%32,0
Peru	10.04.2016	130	39	%30,0
Türkiye	24.06.2018	596	104	%17,4

Kaynak: <https://tr.euronews.com/2020/03/10/kadin-milletvekili-oraninda-turkiye-117-nci-sirada-zirvede-ruanda-ve-kuba-var>

Kadınlar her ne kadar dünya parlamentosunda yeteri kadar yer edinemese de dünya siyasetinde önemli adımlar atan kadın siyasetçilerde yer almaktadır. İndira Priyadarshini Gandhi, Hindistan'ın ilk kadın başbakanı olup tarihindeki tek kadın başbakandır. Gandhi, 1966-1977 ve 1980-1984 dönemlerinde iki kere başbakanlık yapmış ve 31 Ekim 1984'te koruması tarafından Yeni Delhi'de öldürülmüştür. Margaret Thatcher, Birleşik Krallık'ta en uzun süre başbakanlık yapan ilk kişi ve ülkenin ilk kadın başbakanı olmuştur. Thatcher, 1975-1990 yılları arasında Muhafazakâr Parti Başkanlığı, 1979-1990 yılları arasında ise başbakanlık yapmıştır. Kim Campbell, 1993 yılında Kanada'nın 19. Başbakanı olarak görev yapmış ve ülkenin ilk kadın başbakanı olmuştur. Angela Merkel, Almanya'da 2005 yılında göreve başlamış ve bu görevi dört dönem yürütmüştür ve halen bu görevine devam etmektedir (Sarıkaya, 2019: 5-6). Ülkemizde ise Tansu Çiller 1993-1996 yılları arasında görev yapmış ilk ve tek kadın başbakandır.

Kadının dünya parlamentosundaki temsil oranına ve konumuna baktıktan sonra dünyadaki yerel siyasette kadının katılım oranına bakmak doğru olacaktır. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Kuruluşunun (UCLG) yayınladığı ve 54 ülkeyi de kapsayan araştırmaya göre, dünyada kadın belediye başkanı oranı %9, kadın belediye

³ Bu tablo araştırmacı tarafından sınırlandırılarak hazırlanmıştır.

meclis üye oranı ise %21'dir. Avrupa ülkelerinde ise kadın belediye başkanı oranı %10,5 iken kadın belediye meclis üyesi oranı ise %24'dür. Bu istatistiklere baktığımızda Avrupa ülkelerindeki durum dünya ortalamalarından daha yüksektir ancak yeterli seviyeye ulaştığını söylemekte doğru olmayacaktır (Çadır, 2011: 31-32). Bu oranları tek tek tablo üzerinden incelemek anlaşılmasını daha da kolaylaştıracaktır.

Tablo 5. Dünya'da ve Avrupa'da Yerel Siyasette Kadın Oranı

	Sayı	Oran (%)
Dünya'da Erkek Belediye Başkanı	90,613	91
Dünya'da Kadın Belediye Başkanı Oranı	9,013	9
Dünya'da Erkek Belediye Meclis Üyeleri	1,470,267	79
Dünya'da Kadın Belediye Meclis Üyeleri	387,580	21
Avrupa Ülkelerinde Erkek Belediye Başkanları	67,398	89,5
Avrupa Ülkelerinde Kadın Belediye Başkanları	7,900	10,5
Avrupa Ülkelerinde Erkek Belediye Meclis Üyeleri	935,214	76
Avrupa Ülkelerinde Kadın Belediye Meclis Üyeleri	295,317	24

Kaynak: Çadır, 2011: 32

Tablo 6. Dünya'da Kadın Belediye Başkanları⁴

Ülke	Oran (%)
Yeni Zelanda	26
İzlanda, İsveç, ABD	25
Norveç, Slovekye	14
Macaristan	14
Finlandiya	12

Kaynak: Sağıt, 2016: 54

Tablo 5 ve tablo 6'yi incelediğimizde dünya genelinde birçok yerel yönetimlerde kadının temsil oranının daha fazla olduğunu görmek mümkündür. Yerel yönetimlerde kadının fazla olmasının sebebi yerel yönetimlerin halka daha yakın birimler olmasından dolayı kadınların yerel siyasete katılımı daha kolaylaşacaktır. Aynı zamanda yerel yönetimler kadınların toplumsal rolleriyle daha yakından ilişkili olduğu düşüncesi kadının yerel siyasette daha fazla yer edinmesine sebep oluştur (Sağıt, 2016: 54).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kadın haklarının insan haklarının ayrılmaz bir parçası olduğunu ve erkek kadın arasındaki eşitliği sağlamak amacıyla uluslararası ve bölgesel kuruluşların önderliğinde aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının büyük çaba sarf etmesiyle birlikte birçok belge hazırlanmıştır. Bu belgelerde ilk aşama hukukun

⁴ Tablo 7'de kadın belediye başkanları oranlarının yüksek olduğu ülkeler gösterilmiştir. Daha fazla bilgi için bkz.: Sağıt, 2016: 54.

önünde eşitlik ilkesi olmuştur. Daha sonra ise erkek ve kadın arasındaki her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için BM tarafından kadınlara özel düzenlenmeler yapılmıştır (Parlak Börü, 2017: 45).

Bunlardan en önemlisi 1945 yılında gerçekleştirilen BM'in kuruluşunda geçen "erkekler arasında eşitlik" ibaresi "kadınlar ve erkekler arasında eşitlik" olarak değiştirilmiştir. 1946 yılında ise yine BM bünyesi altında ilk önce Kadın Statüsü Komisyonu kurulmuş ardından da Kadının Statüsü Birimi kurulmuş ve Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü'nün çatısı altında göreve başlamıştır (Çadır, 2011: 25).

1952 yılında "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme" imzalanmıştır. BM tarafından hazırlanan bu sözleşme kadınların siyasal haklarına erişimi konusunda önemli nitelik taşımaktadır. Sözleşmenin ilk üç maddesinde kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Bu maddeler şu şekildedir:

Madde 1- kadınlar hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullarda seçimlerde oy kullanabilecek. Madde 2- kadınlar hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullarda ulusal yasalarca kurulmuş ve halk tarafından seçilen tüm kamu organlarına seçilme hakkına sahiptir. Madde3- kadınlar hiçbir ayırım gözetilmeksizin, erkeklerle eşit koşullarda ulusal yasalar uyarınca kurulmuş bütün kamu görevlerinde yer alma ve kamu görevlerini yerine getirme haklarına sahiptir (Bilim, 2014: 33).

1970 yılında kadın hakları konusunda uluslararası ortak bir dil geliştirmek için BM tarafından Dünya Kadın Konferansları düzenlenmeye başlanmış ve Birinci Dünya Kadın Konferansı 1975 yılında Meksika'da gerçekleştirilmiştir. Bu konferans 1975-85 yılları arasında sürmüş ve bu süre zarfına "kadının on yılı" adı verilmiştir. Bu on yılın ana teması istihdam, eğitim ve sağlık olarak belirlenmiş ve kadınlar eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmayı hedeflemiştir (Yeltekin, 2014: 114).

İkinci Dünya Kadın Konferansı ise 1980 yılında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da toplandı. Kopenhag'da toplanan İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda kadının statüsünün iyileştirilmesi konusunda oldukça yavaş ilerleme kaydedildiği saptandı. Bu konferansta gerçekleşen engelleri aşmak ve On Yıl'ın ikinci yarısı için planlanan eylemleri hayata geçirmek için bir Eylem Plan'ı hazırlandı. Bu Eylem Plan'ı ile kadınlara karşı aile içi şiddet ortadan kaldırılmak hedeflenmiştir. Aynı zamanda İkinci Dünya Kadın Konferansı, eşitliği sadece yasal eşitlik olarak görmemiş aynı

zamanda haklarda ve sorumluluklarda da eşitlikten bahsetmiştir. 1975-85 yılları arasında kadının durumu gittikçe kötüleşmiş, gelişmekte olan ülkelerle gelişen ülkeler arasındaki uçurum gittikçe büyümüş ve kadının On Yılı'ndaki iyimser havadan eser kalmamıştı. Artık kadınlar yoksullaşıyor, yoksullukta kadınlaşıyordu. Yoksullukta kadın sorunlarının başında yer almaya başlamıştı. Bütün bu sorunların ardından 1985 yılında Kenya'nın Başkenti Nairobi'de Üçüncü Dünya Kadın Konferansı toplandı. Üçüncü Dünya Kadın Konferansının toplanmasında ki en önemli amaç 1975 yılında planlanan ama gerçekleşmeyen hedeflere 2000 yılına kadar ulaşılmayı sağlamaktır (Anıl vd., 2001: 8-9).

Dünya Kadın Konferanslarının dördüncü ise 1995 yılında Pekin'de toplanmıştır. Pekin Deklarasyonu'nun konusu ise kadınların eğitime katılmasını sağlamak, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılığı önlemek olmuştur. Pekin Deklarasyonu, hükümetlerin bu konularda neler yapması gerektiğini düzenlemiş ve bunun yanı sıra pozitif ayrımcılık uygulamalarına da dikkat çekmiştir (Özdemir, 2019: 99-100).

Bütün gerçekleştirilen konferanslar sonucunda kadınların, ulusal ve uluslararası düzeyde temsil oranının düşük olmasından ve geleneksel rollerinden dolayı kadınların karar alma mekanizmalarında yeteri kadar yer edinememesinden dolayı 2000 yılında "Kadın 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış (Pekin+5)" başlıklı BM Genel Kurulu Özel Oturumu gerçekleşmiştir. Bu oturumun konusunu Pekin sonrası 5 yıllık edilen kazanımlar ve geleceğe yönelik eylem girişimleri oluşturmuştur (Çadır, 2011: 27).

Kadın hakları açısından önemli olan bir diğer gelişme ise BM tarafından 1979 yılında kabul edilen ve 1981 yılında yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'dır. CEDAW'ın ilk oturumu Avusturya'nın Başkenti Viyana'da gerçekleşmiştir. 2007 yılının sonbaharına kadar CEDAW'a 185 ülke üye olmuştur. Bu sözleşme önsöz ve 30 maddeden oluşmaktadır. Önsözde ayrımcılığın her türlüünün insan onuruna zarar verdiği vurgulanmaktadır (Kölbl, 2007: 8). Bu sözleşme kadınlara karşı sırf kadın olduklarından dolayı yapılan her türlü ayrımcılığı ve eşitsizliği yasaklayarak, üye devletlere eşitsizliği önleyici tedbirler alma zorunluluğu getirmiştir. Aynı zamanda sözleşme kadın haklarına ilişkin sorunların dünya gündemine taşınmasında ve gündemde kalmasında önemli rol oynamıştır (Parlak Börü, 2017: 48). Bu sözleşme kadınlara karşı ayrımcılığın tüm

toplumlarda olduğunu kabul etmiş ve taraf devletlerin, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılığı önleme ve bu ayrımcılığı meydana getiren şartları yok etme yükümlülüğü vardır. Aynı zamanda sözleşmeye göre kadın hakları evrensel haklardandır ve dünyanın her yerinde etnik durum, medeni durum vb. gibi kriterlere bakılmaksızın tüm kadınlar için geçerlidir⁵ (Özdemir, 2019: 86).

Kadınlar için çıkarılan bir diğer sözleşme ise İstanbul Sözleşmesi olmuştur. İstanbul Sözleşmesi, 11 Mayıs 2011 tarihinde imzaya açılmış, 2012 yılında ise yürürlüğe girmiştir⁶ (Gültekin, 2013: 9). Sözleşmenin ilk maddesine göre sözleşmenin amacı, kadınların her türlü şiddetten korunmasıdır. Sözleşmede kastedilen her türlü şiddet eğiliminden anlaşılması gereken şey sadece fiziksel şiddet değil bunun yanında cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddetten de bahsedilmektedir (Özdemir, 2019: 86). Bunun yanında sözleşmenin ikinci amacı ise, kadınların karşı karşıya kaldığı her türlü ayrımcılığı önleyerek, kadın erkek eşitliğini yaygınlaştırarak kadınları güçlendirme amaçlanmıştır. Bu sözleşme kadınlara karşı gerek özel alanda gerekse hukuki alandaki her türlü şiddeti yasaklamakta ve kadınlar ile erkekler arasındaki hukuki ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına yönelik şiddeti önlemede anahtar bir unsur olduğunu benimsemektedir (Parlak Börü, 2017: 55-56).

2. TÜRKİYE'DE KADININ SİYASAL KATILIM SÜRECİ

Türk toplumunda kadının siyasal katılım sürecini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Cumhuriyet öncesi dönem Orta Asya Türk toplumlarından 1923'e kadar olan süreyi, Cumhuriyet sonrası dönem ise 1923'ten günümüz Türkiye'sine kadar olan süreci kapsamaktadır (Anbarlı Bozatay ve Kutlu, 2014: 136).

Türkler ilk zamanlarda göçebe olarak hayatlarını devam ettirmeleri sebebiyle diğer ülkeler tarafından medeniyetlerine tam olarak kavuşamamış bir topluluk olarak ifade edilmiştir. Bütün bu düşüncelere rağmen Türkler, tarih boyunca her zaman kadına diğer milletlerden daha fazla kıymet vermiştir. Türklerde çocukların cinsiyetine karşı herhangi bir hor görmeme durumu, kadınlara karşı verilen önemin açıkça bir örneğidir. Türk adetlerine göre aileyi babadan sonra temsil eden kişi evin annesidir. Bu sebeple annenin yeri, babanın diğer akrabalarından daha önemli olmuştur. Aynı zamanda bu

---

⁵ Daha fazla bilgi için bkz.: Özdemir, 2019: 85-91.

⁶ Daha fazla bilgi için bkz.: Gültekin, 2013: 9

dönemlerde toplumda kadının aile içersinde ki konumu sarsacak, zedeleyecek davranışlardan uzak durulmaya gayret edilmiştir (Acar, 2019: 397).

O dönemde çiftler arasında her ne kadar kavga edilse de erkek kadını evde kovmaz ya da boşamazdı. Erkeklerin vefatı sonucunda kadınlar yine aynı ailede yaşamını sürdürmeye devam eder asla baba evine geri dönmezlerdi. Eşi vefat etmiş dul kalmış kadınlar aile içerisinde önem olarak ilk sırada görülürlerdi. Ayrıca Göktürk yazıtlarında her zaman "ana" sözcüğü "baba" sözcüğünden daha önce yazılırdı (Acar, 2019: 397).

Aynı zamanda eski Türklerde kadın, güneşe benzer yedi kat gökte oturur ve sadece evi idare etmekle kalmaz beraberinde toplantılara katılır, erkeğinin yanında savaşlara katılırdı. Türk destanlarına baktığımızda genellikle Hakanların tek karısı vardır ve kadına her daim hürmet edilirdi. Bahsi geçen destanlarda karı-koca birbirlerine karşı davranışlarda her daim saygılı ve kadın üzerinde kocasının baskısı yoktu. Eski Türklerde kadınlar, at binicilik, silah kullanma gibi yiğitlik gösteren niteliklere sahiplerdi bundan dolayı kadınlar Amazon niteliği gösteriyordu ve erkekler gerektiğinde karılarına akıl danışıyorlardı. Aynı zamanda erkekler ata binen, silah kullanan ve iyi savaşan kadınlarla evlenmek istemişlerdi (Karaca, 2002: 314-315).

Eski Türklerde kadının konumu oldukça önemlidir. Özellikle sosyal ve siyasi alanda bu durum daha da belirgin bir haldedir. Orta Asya Türk devletlerinden hükümdarlık yapan birçok kadına rastlanır. Aynı zamanda eski dönemlere ait bazı belgelerde 'Hakan ve hatun buyuruyor ki' ibarelerine oldukça yer verilir. (Turan, 2020: 142). Eski Türklerin kadına verdiği değeri tam anlamıyla anlamak için özellikle o dönemde yazılan hikâyeler, yazıtlar, efsaneler araştırılmış ve çeşitli eserler incelenmiştir. O dönemde kadınlara verilen değer ve saygı günümüzde ki kadınlara verilen saygıdan daha ileri seviyededir. Oğuz Kağan destanında da kadına büyük önem verilmiştir. Bilge Kağan'ın anası, devletin kurulmasında büyük etken sahipleri arasında yer alır. Hal, hareket ve davranış biçimiyle Şefkat Tanrıçası olan Umay'a benzetilir (Göksel, 1993: 105). Ayrıca Türk tarihinin önemli eserlerinden olan Orhun Abidelerinde, Bilge Kağan'ın Tanrı Türk milletinin kaybolmaması için anam İlbilge Hatun ile baba İleriş Kaan'ı yükseltti şeklinde ifadesi bu durumu açıkça betimlemektedir (Turan, 2020: 142).

2.1. OSMANLI DÖNEMİNDE KADIN

Monarşi ile yönetilen ve Müslüman bir devlet olan Osmanlı Devleti'nde mutlak otorite padişaha aitti. İslam hukukunun yani Şeriatın hakim olduğu bir toplumda kadınlar erkeklere göre ikinci planda kalmaktaydı (Bilim, 2014: 45). Osmanlı Devleti'nde kadının sosyal yaşamı İslam Dinine dayalı alışkanlıklar ve geleneklere göre belirlenmiştir (Kalaycıoğlu ve Rittersberger, 2000: 29). Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde gerek ahlaki gerekse ekonomik sebeplerden dolayı kadınların ev dışına çıkması, belli kıyafetleri giymeleri ve ev dışı davranışları yasaklanmıştı. Bu dönemde kadınlar, aile hukuku kapsamında zevce olarak nitelendiriliyordu. İstanbul'daki kadınlar günlük yaşamlarını ev ve haremlerde geçirirlerdi sadece ebeler ve bohçacı kadınlar özgürce dolaşırlardı (Bele, 2001: 127).

19. yy.'da modernleşmeye başlayan Osmanlı Devleti'nde kadın hareketleri artık sosyal bir sorun olarak kendini göstermeye başladı. Osmanlı modernleşmesi, toplumsal yaşam alanında farklı arayışların ortaya çıkmasına ve bunun sonucunda da farklı alternatiflerin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Çaha, 2018: 81). Tanzimat'ın ilan edilmesiyle birlikte Türk kadınının hayatında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. 1858 yılında çıkarılan arazi kanunnamesi ile Türk kadını artık mirastan pay alabilecek, erkek evlatla eşit haklara sahip olacaktır. Evlenirken ödenen evlilik vergisini ödememek bu yeniliklerdendir. Tanzimat öncesi dönemde Türk kadını ev içerisinde güzellik objesi olarak nitelendirilirken Tanzimat'tan sonra kadın Batılılaşmaya başlamış ve kadın için okuma yazma bilmek, musikiden anlamak ve dikiş nakış bilmek önemli bir hale gelmiştir. Yine bu dönemde kız çocukları Sıbyan mektebinde eğitim görebilecek ve ilk defa orta öğrenim hakkını elde edeceklerdir (Aydingör, 2006: 123-126). Aynı zamanda 1858 yılında kadınlar için kız liseleri, 1842 yılında ebelik kursları ve 1870 yılında kız okulları açıldı (Baran, 2018: 4). Ancak bu dönemde bu okullar geniş kentlerde bulunduğu için ülkedeki bütün kadınlar bu haklara sahip değildir. Sadece varlıklı ailelerin kız çocukları özel hocalarla evde eğitim görme imkanına sahiptiler (Çaha, 2018: 88). Bu dönemde bırakın kadın erkek eşitliğini kız çocukları bile kendi hem cinsleriyle eşit haklara sahip olmadıklarını gözlemlemektedir. Ayrıca eski Türklere kadına verilen önem ve saygı Osmanlı Devletiyle beraber kaybolduğunu söylemek mümkündür.

1869 yılından sonra Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanarak ilk kez kızların eğitiminde yasal zorunluluk getirilmiştir. 1876 yılında ilk anayasa olan Kanun-i

Esasi'nin kabul edilmesiyle birlikte kız ve erkek çocukları için ilköğretim zorunlu hale gelmiş, 1913 yılında kız liseleri 6 senelik kız ilkokulları haline getirilmiş; Taşra ve İstanbul'da ki kızlar arasındaki eşitsizliği kaldırmak için bu okullar ilçe merkezlerine kadar yaygınlaşmıştır. 1913-14 yılları arasında kızlar için ilk lise olan İstanbul İnas Sultanisi açılmış ve yine aynı yıl İnas Darülfünun adı altında kızlar için yükseköğretim kurumu açılmıştır. Buradan 1919 yılında mezun olan ilk kadın Şüküfe Nihal'dir. Bütün bu okulların açılması Osmanlı Devleti'nin eğitim alanında çok önemli adımlar attığının göstergesi olmuştur (Gökçimen, 2008: 10). Aynı zamanda bu dönemde İstanbul'da yaşayan kadınlar için şehirde yalnız dolaşma, seyahat edebilme ve giyim kuşam üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sadece İstanbul'da yaşayan kadınları kapsıyor; Taşrada yaşayan kadınlar bu düzenlemelerden faydalanamıyordu (Demir, 2015: 95).

Tanzimat Döneminin Batılı düşünce yanlısı olan Abdullah Cevdet, kadınların geri kalmasının sebebini İslam'a bağlamış ve kadınlar için daha fazla okul açılması gerektiğini aynı zamanda da Avrupa Medeni Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte evlenme ve boşanma hukukunun değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Abdullah Cevdet'in aksine Rıza Tevfik ve Celal Nuri gibi bazı yazarlar ise kadınların geri kalmışlığını İslam'a değil, sosyal şartlara bağlıyorlardı (Özdemir, 2019: 19).

Türkçülüğün öncü isimlerinden olan Ziya Gökalp, Türkleri feminist ve bununla beraber demokrat olarak tanımlamıştır. Bunun sebebi ise eski kavimlerin hiçbirinin Türkler kadar kadına değer vermediğini dile getirmiştir. Aynı zamanda eski Türklerde tek eşliliğin önemli bir unsur olduğunun ısrarla üzerinde duran Gökalp, Türk kadınlarının kahramanlıklarına ve doğrudan vali, kale muhafızı, hükümdar ve sefir olduklarını üzerinde dikkatle durmuştur (Gökalp, 1961: 91-98).

Ziya Gökalp, Osmanlıda kadının gerek hukuki alanda gerekse sosyal hayatta, erkeklerden daha aşağı seviyede olmadığını dile getirmekle beraber, Türklerin karşılaştığı farklı medeniyetlerden dolayı kadının sosyal hayat içerisinde ki durumundan dolayı değiştiğini dile getirmektedir. Ona göre Osmanlıda kadının tabu olarak görülmesinin sebebi Türklerin farklı medeniyetlerle karşı karşıya kalmasından dolayıdır. Türkler, kadını tabu olarak görmeye başlamasıyla birlikte, kadının sahip olduğu hukuki durumunda alt seviyelere inmeye başlamıştır. Gökalp bu durumun sona ermesinin demokrasi sayesinde gerçekleşeceğini dile getirmiştir (Özer, 2007: 46).

Tanzimat döneminde kadınlarla ilgili tartışmalar çıkarılmış ve bu tartışmalardan sonra kadınlar tarafından 1868 yılında “Terakki” isimli gazete yayınlanmıştır. Bu gazete kadınların, insan haklarından ve seçme ve seçilme haklarından bahsetmişlerdir. Aynı zamanda bu dergi insan haklarını ele alan ilk gazete olma niteliğini taşımaktadır (Bilim, 2014: 45). Terakki gazetesinin 83. sayısında okuma-yazma bilmediği halde düşüncelerini aktarmayı isteyen kadın, başkasına yazdırdığı mektupta çok kadınla yapılan evliliğe karşı çıkmıştır. 104. sayısında “üç hanım” imzalı yazıda erkeklerle aynı vapur ücreti ödemelerine rağmen kadınların vapurlarda hor görülmelerinden ve onlara ayrılan yerlerden yakınılmıştır (Çakır, 2016: 60). Gazeteye yazı yollayan Rabia isminde bir kadın gönderdiği bir yazısında kadınların erkekler için cariye ve hizmetkâr olarak görülmesine karşı çıkmıştır (Bele, 2001: 101). Yine aynı gazetede 1869 yılında haftalık olarak yayımlanan Terakki-i Muhaddearat isimli ilk kadın dergisi çıkarılmış ve dergide kadınların toplumsal durumlarını eleştiren mektuplarla Batı’da kadın hakları konusunda yaşanan gelişmelere yer verilmiştir (Sağıt, 2016: 25). 1875 yılında yayımlanan “Vakit” gazetesinin ilkesi ‘kadınlığa dair naif şeylerden bahsetme’ olmuştur. Yine aynı yıl içerisinde yayımlanmaya başlayan ve haftalık olarak 30 sayı çıkan “Ayine” dergisi, kadınlar için çocuk terbiyesi, sağlığı, eşlerin tutum ve görevleri gibi konuları işlemiştir. 1883 yılında yayımlanan “İnsaniyet” dergisi, kadınları aydınlatmayı kendisine ilke edinmiştir 1895 “Hanımlara Mahsus Gazete”nin yazar kadrosunun tamamı kadınlardan oluşmakta ve bu dergi 1895-1908 yılları arasında yayın hayatında kalan en uzun kadın dergisi niteliği taşımaktadır. 604 sayı çıkaran bu derginin amacı, kadının içinde bulunduğu toplumla arasında bağlantı kurmaktır ve kadınların geliştirilmesi, yükseltilmesi gerektiğini savunmuştur (Aydınör, 2006: 114). 1908 yılında yayımlanan “Demet” dergisi, kendisini ilmi, siyasi hanımlara özel haftalık çıkan bir dergi olarak tanıtmıştır. Kadınlar siyasi konularla Demet Dergisi ile tanışmış, dergide yer alan yazılar okurlar tarafından ilgi görmüştür. Aynı zamanda Demet dergisi, kadınların yolladığı yazıları yayınlamak istemiş ve kadınları yazı yazıp yollamaları konusunda teşvik etmiştir (Çakır, 2016: 74).

II. Meşrutiyetin kabul edilmesiyle birlikte Türk kadını, giderek bireyselleşmeye ve özgürleşmeye başlamıştır. Bu dönemde kadınlar kendilerini kuşatan geleneklere, kadın erkek eşitsizliğine ve kısıtlamalara karşı mücadeleler etmiş; içinde bulunduğu toplumsal yapıyı sorgulamaya başlamışlardır. Kadınlar “kadın İnkılabını” gerçekleştirerek, aile hayatında, çalışma hayatında ve siyasal yaşamda yeni

düzenlemeler yapılması gerektiğini vurgulamışlardır (Gökçimen, 2008: 9). Bu dönemde kızların eğitimi Türk aydınlarının tartıştığı en önemli konular arasında yer almıştır. Hemen hemen bütün aydınların kızların eğitilmesi konusunda hem fikre sahiplerdi sadece bu alınacak eğitimin mahiyetinde tartışmalar çıkıyordu. Bazı aydınlara göre eğitim alan kızlar pratik hayatta faydalı olmuyor aksine “süslü bir hanım” oluyordu. Bu yüzden kızların erkeklerle eşit şekilde eğitim almasına gerek yoktu. Bazı aydınlar (Örneğin Yusuf Akçura) ise kızların yabancı okullarda eğitim almasını sakıncalı bulmuştur. Kızların yabancı okullara gönderilmemesi fikrine karşı çıkan Halide Edip, kendisinin de Amerikan Kolejinden mezun olduğunu, yabancı okulların dini ve milli değerlere herhangi bir zarar vermediğini dile getirir (Kurnaz, 2011: 97-98).

Bu dönemin en önemli ismi Nezihe Muhiddin Tepedelengil'dir. Nezihe Hanım, 20. yy.'da Osmanlı'da kadın haklarını savunmuş ve kadının toplumsal yaşama katılması için önemli çalışmalar yapmıştır (Yumlu ve Belkıs, 2017: 123). Devrin öncü yazarlarından olan Fatma Aliye Hanım, bir yandan Batı'daki gelişmelerle ilgilenirken diğer yandan da Türk kadınının kültürel değerlerden kopmadan kadınların sosyal hayatta daha ileri seviyeye gelmesiyle ilgilenmiştir. Fatma Aliye Hanım, on an için olmasa bile ileri bir tarihte kadınlar için oy hakkı hususunda mücadeleler edeceğini belirtmiştir (Ünal, 2014: 531).

II. Meşrutiyet döneminde başlayan kadının siyasete ilgisi Balkan savaşı boyunca daha da artmaktadır. Ülkenin işgal altında olması, devletin parçalanma ya da yok olma ihtimali kadının siyasete olan ilgisini arttırmıştır. Bu sıralarda kadınlar tarafından Darülfünunda konferanslar verildi ve ülkenin karşı karşıya kaldığı sorunlara çözüm yolları arandı. Birinci Dünya Savaşı boyunca kadınlar ülkenin yaşadığı zorunluluklardan faydalanarak hem ülke savunmasında aktif olarak yer aldı hem de ekonomik yaşamda görev aldı (Yüceer, 2008: 134). 1913 yılı itibariyle kadınlar yavaş yavaş memur olarak çalışmaya başlamışlar. 1914-1918 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin dünya savaşlarına katılması sebebiyle askere giden erkeklerden boş kalan bazı memurluklara kadınlar tayin edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde artık kadınlar posta tekel idaresinde, hastanelerde, laboratuvarlarda çalışmaya başlamışlardır (Gökçimen, 2008: 11). Kadınlar devlet memurluğu yapmanın yanı sıra sanayide çeşitli iş kollarında istihdam edilmeye başlamıştır. Bununla birlikte kadınlar sosyal yardım kuruluşlarında aktif olarak görev almaya da başlamışlardır (Çadır, 2011: 34).

Osmanlı Devletinde bir bölümü sosyal yardım amaçlı bir bölümü ise doğrudan doğruya kadın haklarını savunan birçok dernek kurmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyeti-i Hayriyesi, Mamulat-ı Dahiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi, Esirgeme Derneği, Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti gibi birçok cemiyetlerdir (Demir, 2015: 95). 1908 yılında Fatma Aliye Hanım Nisvanı Osmaniye İmdat Cemiyeti'ni kurmuş ve bu cemiyet bir yardım derneği niteliği taşımaktadır (Bele, 2001: 128). Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan cemiyeti ise kadın erkek eşitliğini ve kadınların dış dünya ile toplumsallaşmasını savunmuştur ve bu cemiyet 1921 yılında kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesini gündeme taşıyan ilk cemiyettir (Çadır, 2011: 34). Kadının siyasete olan ilgisini değerlendiren İttihat ve Terakki, kadını siyasete katmak için “İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi” kurdu ve partiye kadın üyeler kabul edilmesi için bir takım çalışmalar gerçekleştirdi. Aynı zamanda bu dönemde kadınlar için bir takım kuruluşlarda meydana geldi. 1913 yılında Ulviye Mevlan tarafından kurulan “Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti” kadınların sosyal yaşamda yer alması için çalışmalar yapıyordu. Halide Edip ise 1912 yılında “Tealii Nisvan Kulübü”nü kurdu ve ilk defa kadın ve erkeğin bir arada yer aldığı konferanslar verdi (Yüceer, 2008: 134). Halide Edip, kadını toplumun temeline yerleştirmiş ve ülkenin kalkınmasını kadına bağlamıştır. Ona göre kadınlar ülkenin kalkınmasına hizmet ettiğinden dolayı kendilerine özgü, bencil amaçlar peşinde olmaları doğru değildi. Halide Edip, Türk kadınının dört temel özelliklere sahip olması gerektiğini söylerdi. Bunlardan ilki Türk kadını bilgili ve milliyetçi olmalıdır. İkincisi, eğitilmiş ve erkeklerle eşit haklara sahip olmamalıdır. Üçüncüsü, sosyal haklarını korumalı ve gerekirse bunun uğrunda ölmelidir. Dördüncü ve son olan özellik ise Türk kadını dindar olmalı ama bunun yanında ise modern olmalıdır (Çaha, 2018: 102).

Kadının statüsü 1919 ve 1923 yılları arasında devam eden Milli Mücadele sürecinde de yükselmiştir. Milli Mücadele döneminde kadınlar erkeklerle omuz omuza savaşmış hem de erkeklerin askere alınmasından dolayı onların görevlerini kadınlar devralmıştır. Bu dönemdeki kadınları içinde buldukları durumlarından dolayı birkaç grupta toplamak mümkündür.

- Eline silah alarak bizzat savaşa katılanlar ya da cephe gerisinde hizmet verenler.

- Geniş kitleleri bilgilendirmek amacıyla dernek ve basın faaliyetlerine katılanlar.
- İşgal bölgesinde kaldıkları kötü muamelelerden dolayı erkekleri göreve çağıran kadınlar (Gökçimen, 2008: 16).

Türk kadını ülkenin içine düştüğü sorunlarla yakından ilgilendi ve bu sorunların çözülmesi için çalışmalarda bulundu. Birinci ordu bünyesinde kurulan “Birinci Kadın İşçi Taburu” ile “Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi” isimli cemiyetler savaş boyunca hem üretim alanında hem de vatan savunmasında etkin hizmetler vermişlerdir (Yüceer, 2008: 135). 5 Kasım 1919 tarihinde Sivas’ta kurulan “Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyet-i” bu dönemde kurulan en önemli cemiyetlerdendir. Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadelenin ileri gelen isimleri tarafından takdirle karşılanan bu cemiyet, birçok yerde şube açmış ve Türk kadınının bizzat mücadeleye katılmasını sağlamış ve aynı zamanda itilaf devletlerine işgali protesto eden bir telgraf çekmiştir (Bilim, 2014: 46). Bu Cemiyet Sivas Valisi Reşit Paşanın eşi Melek Hanımın önderliğinde kurulmuş ve Kuvay-i Milliye’ye para, mal yardımı yapabilmek için çeşitli kampanyalar düzenlemiş ve ordunun giyim ihtiyacı karşılamak için gerek teşkilat gezerek gerekse ev ev gezerek orduya yardımlarda bulunmuşlardır (Sarıçoban, 2017: 1339).

Türk topraklarının içine düştüğü kötü durumdan kurtulması için ülkenin dört bir yanından protesto etmek amaçlı mitinglere başlanmıştı. İstanbul’da yapılan ilk miting, 19 Mart 1919 tarihinde Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri ve İnas Darülfünun öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu mitingde işgal kuvvetleri protesto edilmiştir. Bu dönemde gerçekleşen diğer mitinglerde ise konuşmacılar genellikle öğretmenlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bu mitinglerde Şüküfe Nihal, Halide Edip, Nakiye Elgün, Münevver Saime, Sabahat, Meliha ve Naciye Hanımlarda yerlerini almışlardır (Gökçimen, 2008: 16-17). Halide Edip ve Meliha Hanım ülkenin düştüğü bu duruma üzüntü duyduklarını, bu durumdan kurtulmak için mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Sarıçoban, 2017: 1333).

Halide Edip ülkenin düştüğü bu duruma olan üzüntüsünü “Müslümanlar ve Türkler; Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece karanlık bir gece, fakat insanın hayatında sabahı olmayan bir gece yoktur...” sözleriyle dile getirmiştir (Sarıçoban, 20017: 1333).

Meliha Hanım ise, “Vatanımızı kurtarmak için yaşayacağız; kuvvetle iman ediyoruz ki, büyük Allah’ımıza sığınarak, cebr ile alınan bir hak elbette iade edilecektir.”sözleriyle vatanın içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için gerekirse canların feda edilmesi gerektiğini belirtiyordu (Kurnaz, 2011: 216).

20 Mayıs 1919 tarihinde Üsküdar’da gerçekleştirilen mitingde Asri Kadınlar Cemiyeti adına söz alan Sabahat Hanım, “İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i Yunanlılar aldılar. Belki yarın sinemizden bir şey, kalbimizden bir hayatı koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hatta bütün güzellikleri ile çok sevgili İstanbul’umuzu isteyecekler... biz kadınlar bu hak cihadında en önde olacağız ve medeniyete riyalar söyleyen varlıklara her zaman lanetler !.. lanetler !..”sözleriyle kadınların milli hislerini harekete geçirerek, mücadele arzunu uyandırmayı hedeflemiştir (Kurnaz, 2011: 216).

Milli Mücadele döneminde mücadeleleri ile dikkatleri üstlerine çeken Halide Edip ve Müfide Ferit, Hâkimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gazetelerinde yazılar yazmışlardır. Müfide Ferit, İrade-i Milliye gazetesinde yazdığı “Gaziantep” adlı yazısında halkın azim ve şevkini kuvvetlendirmeye çalışmış ve Gaziantep’lilerin mücadelelerinden gururla bahsetmiştir. “Kara Haber” isimli yazısında yaralıların ümitsiz bir şekilde bekleyişinden ve İzmir’in işgalinden bahsetmiştir. Halide Edip, Ateşten Gömlek, Dağa Çıkan Kurt, İzmir’den Bursa’ya, Türk’ün Ateşle İmtihanı adlı eserlerinde Milli Mücadeleyi tanıtarak halkı cesaretlendirmiştir (Şahin ve Şahin, 2013: 63-64). Yine Halide Edip, ‘Kırmızı Tepe’ adlı makalesinde Polatlı savaş meydanını tasvir ederek, şehitliğin faziletlerinden bahsederek milleti mücadeleye teşvik etmiş, “Aziz’in Karısı” ve “Üzeyr’in Karısı” başlıklı yazılarında Yunan Zulmü altındaki köylülerin perişan hallerinden bahsetmiştir (Kurnaz: 2011: 227).

2.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADIN

1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte Batılılaşma hareketleri hız kazanmış ve en önemlisi yeni bir döneme geçiş yapılmıştır. (Çadır, 2011: 35). Bu dönemde kadın, bir yandan yeni toplumun kalkınması için önemli bir kaynak olarak gösterilirken diğer yandan da muasır medeniyete girişin anahtarı olarak ön plana çıkmıştır. Cumhuriyet rejimi adeta kadın devrimi olarak tanımlanmaktaydı. Kadın konusunda reformlar önemlidir. Çünkü yeni kurulan devletlerde kadın reformları, eski dönemle olan bağlarının koparılmasıyla ve eski düzenin yıkılmasının bir aracı sayarlar. Aynı zamanda bu devletler, kadın konusundaki reformların, modern uluslararası

sistemde yer edinmenin bir ayağı olarak görmektedirler (Çaha, 2018: 119-123). Ancak bu dönemde de köylerde ve kasabalarda yaşayan kadınlar sosyal anlamda kapalı bir yaşam tarzına sahip, kadının ev dışında rahat yaşamını sürdürmesini engelleyen çok sert kurallar mevcuttu. Bu dönemde de kadının namusu erkeğin sorumluluğu altındadır ve gerek kentte gerekse köyde aile namusu ve şerefi önemli bir kavram olarak kendini göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de İslam'a dayalı kurallar mevcuttu ve erkeğin sözünün karşısına herhangi bir söz söylenmezdi. Bu tutum ve davranışlar kadının, kamu alanındaki yaşamını kısıtlamaktadır (Kalaycıoğlu ve Rittersberger, 2000: 30).

Mustafa Kemal Atatürk, kadın hakları konusuna çok önem vermiş ve bunu zaman zaman konuşmalarında belli etmiştir. 1923 yılında yaptığı bir konuşmada “Bizim toplumumuzun başarısızlık göstermesinin sebebi kadınlara karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan doğmaktadır (...) Bizim toplumumuz için ilim ve teknik gerekli ise bunların aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmeleri lazım olur...” (Yüceer, 2008: 143) ve “şuna inanmak lazımdır ki dünya üzerindeki her şey kadının eseridir” sözleriyle konuyla ilgili olan hassasiyetini dile getirmiştir (Aydın, 2015: 92). Ayrıca Atatürk'ün kadınlar konusunda hassas olduğunun bir diğer önemli örneği ise bakıma muhtaç kız çocuklarını evlatlık edinerek onlara babalık etmesidir. Atatürk, evlatlık edindiği çocukları dönemin şartlarına göre prestijli mesleklere yönlendirmiştir (Çaha, 2018: 125). Türkiye'nin ilk kadın pilotlarından olan Sabiha Gökçen ve Türk sosyologu aynı zamanda da tarihçi olan Afet İnan Atatürk'ün manevi kızlarından sadece ikisidir.

Aynı zamanda Mustafa Kemal Atatürk, 21 Mart 1923 tarihinde Konya'da kadınlara seslendiği bir toplantıda kadın konusundaki devrimciliği şöyle dile getirmektedir: “Tutunacağımız yol, büyük Türk kadınına çalışmalarımıza ortak yapmak, yaşamımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına bilimsel, ahlaksal, toplumsal, ekonomik yaşamda erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve desteği yapmak yoludur.” (Bele, 2001: 141).

Cumhuriyetin ilanından dokuz ay önce Atatürk kadın hukukunda reformların gerekli olduğunu şu sözlerle açıklamıştır: “...Bir topluluğun bir organı çalışıyorsa diğer organı çalışmıyorsa felç olur. Toplumumuz için bilim ve teknoloji gerekiyorsa, hem erkek hem de kadınlar eşit şekilde almalıdır...” (Baran, 2018: 5-6). Şirin Tekeli'nin

aktarımına göre Mustafa Kemal ve destekçileri için Kadın hakları, uygar dünya ile aynı düzeye gelmenin simgesi idi (Bozkurt ve Bozkurt, 2014: 57).

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte monarşi ile idare son bulmuştur ve Türk kadınının konumunda birçok değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlar:

- Dünya Savaşı'nda yaşanan zorluklar nedeniyle iş hayatına atılan kadınların sayısı artmıştır.
- Kadınlar, hayır kuruluşlarında aktif olarak görev almışlardır.
- İstanbul'da aydın Türk kadını, düşman işgalini protesto eden mitingler düzenlemiş ve bu mitinglerde söz sahibi olmaya başlamışlardır.
- Anadolu'nun diğer küçük şehirlerinde kızlar için okullar artmış ve öğretmen sayılarında çoğalma söz konusu olmuştur.
- İstanbul Üniversitesinde kız öğrencilerin erkeklerle birlikte okuyabileceğinin kararı alınmıştır (Gökçimen, 2008: 18-19).

1923 yılında uygulanan seçim kanunu sırasında Tunalı Hilmi Bey tarafından kadınlara da seçme hakkının verilmesi teklif edilmiştir. Ancak Tunalı Hilmi Bey'in bu teklifi mecliste büyük tartışmalara sebep olmuş ve bunun üzerine reddedilmiştir. Bunun üzerine Tunalı Hilmi Bey, "seçme ve seçilme hakkını kadınlara vermeyerek onları hiçe saydıklarını" dile getirmiştir (Ünal, 2014: 533-534).

Bütün bu çalkantıların ardından 15 Haziran 1923 tarihinde Kadınlar Halk Fıkrası kurulmuş ve başkanlığına da Nezihe Muhiddin seçilmiştir. Bu partinin amacı, yer yer ortaya çıkan kadın varlığının ve kişiliğinin bir kitle hareketine dönüştürmek ve kadının ülkenin her yerinde yaşanan sosyal, siyasi ve ekonomik sorunlar karşısında durmak ve bu sorunlarla mücadele etmesini sağlamak olmuştur (Çakır, 2016: 126). Ancak bu parti bir süre sonra kurulan yeni devletin anayasasında kadınlara oy hakkı tanımlanmadığı sebebiyle "Türk Kadınlar Birliği" adıyla bir derneğe çevrilmiştir. Böylece kadınlar, kendilerine siyasal anlamda seçme ve seçilme hakkının verilmesi için bir on yıl daha beklemek zorunda kaldılar (Altındal, 2009: 354). Kadınlar Halk Fıkrasının başkanı olan Nezihe Hanım kurulan bu partinin kapatılmasının ardından tün kanunlara uyan ve aynı zamanda her vatandaş gibi vergisini düzenli bir şekilde veren Türk kadınının seçme ve seçilme hakkından mahrum olmasının anlamsızlığını ve kızgınlığını belirterek şöyle demiştir: "...Kahvehane köşelerinde miskinane bir şekilde esrar çeken birisine verilen

bu hak, kendini müdrük, tahsili mükemmel bir kadından esirgenebilir mi?” (Çakır, 2016: 130).

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte kadınlar için yapılan yasal düzenlemelerde yavaş yavaş yerini almaya başlamıştır. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1925 yılında Kıyafet Kanunu, 1926 yılında ise Medeni Kanun Kabul edilmiştir (Bilim, 2014: 49).

3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla eğitim laikleşmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla günümüzde sürdürülen eğitim sisteminin temelleri atılmıştır. Bu kanunla, kız erkek okulları birleştirilerek karma eğitime geçilmiş ve kız çocukları ilkokulla birlikte ortaokul, lise ve yükseköğrenime katılma haklarını elde etmişlerdir (Sağıt, 2016: 26).

1926 yılında kabul edilen yeni Medeni Kanun ile çok evlilik ve vekâletle evlenme yasaklanmıştır. Kadınlar için evlenme yaşı 18 olmuş; yasalar önünde kadın ve erkek eşit hale gelmiştir. Aynı zamanda boşanma, miras ve vekâlet kadınlarla erkekler eşit olmuştur (Gökçimen, 2008: 19). Kabul edilen bu medeni kanun Atatürk ve arkadaşları tarafından Türkiye'nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmasına hazır olduğunu gösteren bir simge olarak nitelendirilmiştir (Çaha, 2018: 125).

1927 yılının Mart ayında “Türk Kadınlar Birliği” İstanbul'da bir kongrede toplanmış ve bu birliğin başkanı olan Nezihe Muhiddin, kadınların oy haklarını elde etmesini ve yerel seçimlere katılmasını talep etmiştir (Bilim, 2014: 50). Bu konuyla ilgili tüzükte değişikliğe gidilmiş ancak İstanbul Valisi olan Süleyman Sami Bey, kadınların asıl görevlerinin çocuk doğurmak ve onları yetiştirmek olduğunu söyleyerek bu değişikliği onaylanmamıştır. Daha sonra bu soruna hükümet el atmış ve kadınların siyasal hak isteği derneğin tüzüğüne girmişti. Kadınların bu istekleri bazı kesimler tarafından oldukça ağır bir şekilde eleştiriliyor ve basın kadınlara ölçülü istekler yapması konusunda baskılar uyguluyordu (Çakır, 2016: 130).

Türk Kadınının siyasal haklarını elde etmesi ise 5 Nisan 1930 tarihine dayanmaktadır. 1930 yılında 1580 sayılı “Belediyeler Yasası” ile Türk kadını ilk kez Cumhuriyet rejiminde seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Bu dönemde kadınlara bu hak bir defaya mahsus olarak verilmiştir. Ancak bu hakkın getirdiği yeni bir içerikle devam etmiştir (Güneş, 2010: 173). Kabul edilen belediyeler kanununun 23. Maddesinde “18 yaşını bitirmiş Türk kadınının yerel seçimlerde oy kullanma hakkı” 24. maddesinde ise “25 yaşını doldurmuş kadınların seçilebilmesi ibaresi yer almaktadır”

(Ünal, 2014:540). Şirin Tekeli'ye göre Türkiye'de 1930 yılında kadınların belediye seçimlerine katılmalarına izin verilmesinin zamanlaması Türkiye'de siyasal rejimi Avrupa'daki diktatörlük rejimlerinden ayırmak içindir (Bozkurt ve Bozkurt, 2014: 57).

1930 yılında Belediye Kanununun kabul edilmesiyle birlikte Türkiye'de kadınlar, CHP'ye üye olmak için çalışmalar yapmışlardır. Aynı zamanda belediye seçimlerinde, belediye encümen meclislerine seçilen ve belediye meclislerine üye olmak için başvuru yapan kadınların çoğu CHP'ye yakın kadınlardır (Bozkurt ve Bozkurt, 2014: 59).

Türkiye'nin ilk il kadın belediye başkanı ise 1950 yılında Mersinde Demokrat Parti'den Müfide İlhan olmuştur. Müfide İlhan, 1911 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1927-1928 eğitim öğretim yılında İstanbul Öğretmen Okulu'ndan ilkokul öğretmeni olarak mezun olmuştur. 1936-37 yıllarında Almanya'ya gitmiş ve orada Goethe Lisan Enstitüsünde Almanca öğrenmiş ve Alman okullarında incelemelerde bulunmuştur. Müfide İlhan, belediye başkanlığı görevinden ve DP'den kırınglıkla ayrıldıktan sonra siyasal yaşamına MDP partisinde devam etmiş aynı zamanda da sosyal sorumluluk çalışmalarına da ağırlık vermiştir. 1983 yılında MDP'nin genel başkanıyla aralarında bir uyumsuzluk olan Müfide İlhan'ın milletvekilliği başvurusu kabul edilmemiştir (Bozkurt ve Bozkurt, 2014: 62-65).

1933 yılında Köy Kanununda yapılan değişikliklerle ise kadınlar, köylerde ihtiyar heyetlerine seçilebilecek ve köy muhtarı olarak seçime katılabileceklerdir (Çadır, 2011: 35-36). Türkiye'de resmi olarak ilk defa kadın muhtar Aydın'da seçilmiştir. Aydın Demircidere Köyünde 3 Mart 1933 tarihinde yapılan muhtarlık seçimlerinde Cumhuriyet Meydanında 500 kişinin katılımıyla gerçekleşen bu seçimler de Gül Hanım muhtar olmuştur (Güneş, 2010: 176).

5 Aralık 1934 tarihinde 2599 sayılı kanunla Türk kadını seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. 2599 sayılı kanunun 10. maddesinde “22 yaşını doldurmuş her Türk kadını ve erkeği seçme hakkına sahiptir” ve 11. Maddesinde ise “30 yaşını bitirmiş her Türk kadını ve erkeği seçilme hakkına sahiptir” ibareleri yer alır (Aydın, 2015: 93).

6 Aralık 1934 tarihinde Milliyet gazetesinin yaptığı habere göre kadınlara seçme ve seçilme hakkı 258 oyla kabul edildi. Kadınlara bu hakkın verilmesinin ardından İsmet İnönü, “...kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri erkeklerle birlikte daima, memleketin ve milletin mukadderatı üzerinde söz ve tesir sahibi olmalarıdır...” (Milliyet, 1934), Ulus gazetesinin yaptığı haberde ise İsmet İnönü, “... Bizim bugün

yaptığımız bu teşebbüs, Büyük Millet Meclisinin ve Türk inkılabının yıllardan beri götüğü siyasanın tam bir varımıdır.”ifadelerinde bulunuyor. Aynı zamanda ulus gazetesi biraz önce yukarıda bahsetmiş olduğumuz 2599 sayılı kanunun 10 ve 11. Maddelerinden de bahsediyor (Ulus, 1934).

Yine aynı tarihte Cumhuriyet gazetesi “Türk kadını hakların en büyüğünü aldı” başlığıyla bir manşet attı. Bu haberde ‘‘Büyük Millet Meclisi, dün yaptığı tarihi toplantıda kadınların meb’us seçme ve seçilmelerini alkışlar arasında ittifakla kabul etti’’ ifadelerine de yer veriyordu (Cumhuriyet, 1934).

7 Aralık 1934 tarihinde Kurun gazetesi ise attığı başlıkta Türk kadınının büyük sevinç içinde olduğunu ve “dün süs kadını olanların bugün ulus’un saylavı ve Atatürk’ün yoldaşı” olduklarını söylüyor. Aynı zamanda kurun gazetesi Türk kadınının Atatürk’e ve Ulusal kurultaya saygı ve şükran duyduğunu ifade ediyor (Kurun, 1934).

Bu gazete haberlerinin yanında bazı dergi yayınları kadınların meclise girmesi konusunda alaycı tavırlar sergilemeye başlamışlardı. Kimi dergilerde kadının meclise girmesiyle kendisini erkeğinden üstün göreceği gibi değerlendirmeler yer alırken kimi dergilerde kadının mecliste koltuk sahibi olması bir Karagöz Hacivat oyununa benzetilmiştir.

1934 yılında seçme seçilme hakkını elde eden kadının ilk kez oy kullanmaları 1935 yılına rastlar. Kadınlarında katıldığı 1935 yılı seçimlerinde toplan 18 kadın meclise girmeye hak kazandı. Kadınlar bu sayı ile meclisin sadece %4,5 oranına tekabül etmiş oldular (Aydın, 2015: 94).

Tablo 7. V. Dönem Kadın Milletvekilleri

Adı ve Soyadı	İli	Adı ve Soyadı	İli
Membure Gönenç	Afyonkarahisar	Nakiye Elgün	Erzurum
Hatı Çırpan	Ankara	Ferruh Güpgüp	Kayseri
Türkan Örs Baştuğ	Antalya	Bahire Bediş Morova	Konya
Sabiha Gökçül Erbay	Balıkesir	Mihri Pekdaş	Malatya
Şekibe İnel	Bursa	Meliha Ulaş	Samsun
Hatice Özgener	Çankırı	Fatma Esmâ Neyman	Seyhan
Huriye Üniz Baha	Diyarbakır	Sabiha Görkey	Sivas
Fatma Memik	Edirne	Benal Nevzat Arıman	İzmir
Fakiye Övmen	İstanbul	Seniha Hızıl	Trabzon

Kaynak:https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0lk_T%C3%BCrk_kad%C4%B1n_milletvekilleri_listesi

Aynı zamanda bu 18 kadın milletvekilinin yerel yönetimlerde de görev aldığını söylemek doğru olacaktır. Membure Gönenç, Mersin ve Adana Belediye Meclis üyelikleri, Nakiye Elgün, İstanbul Meclisi Umumi üyeliği ve Encümen üyeliği, Hatı Çırpan Kazan Köyü muhtarlığı, Ferruh Güpgüp, Kayseri Belediye meclisi üyeliği yapmıştır (Gökçimen, 2008: 27-28).

Kadınlar yerel yönetimlerin yanında mecliste çeşitli görevler almışlardır. Sabiha Gökçül Erbay, Meclis Başkanlık Divanında görev alan tek kadın milletvekili olup kâtip üye olarak görev almıştır (Gökçimen, 2008: 28).

Bu dönemde meclise giren 18 milletvekilinden 17'si iyi eğitim görmüş, yabancı dil bilen, üst sınıfa ait kadınlardan oluşmaktaydı. Bu kadınlardan sadece bir tanesi köy çıkışlıydı oda Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile meclise girmeye hak kazanmıştı (Demir, 2015: 99).

Tablo 8. V.Dönem Kadın Milletvekillerinin Görevleri

Meslekler	Milletvekili Sayısı
Öğretmen	13
Çiftçi	2
Yazar	1
Doktor	1
Belirtilmemiş	1

Kaynak: Gökçimen, 2008: 24

Kadınlara verilen bu haklar yurdun dört bir yanından kadınlar tarafından kutlanmıştır. İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda ve Taksim Meydanı'nda toplanan Kadınlar Birliği'nden söz hakkı alan konuşmacılar kadınlara bu hakkı tanımasından dolayı Mustafa Kemal Atatürk'e teşekkür etmişlerdir. Burada konuşma yapan Afet İnan Hanım, siyasi haklar konusunda kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olmasına vurgu yaparak, verilen bu hakkı "Milli hâkimiyetin iradesi" olarak nitelendirmiştir (Ünal, 2014: 541).

Atatürk ise Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesinden sonra şöyle seslenmiştir. "bu karar, Türk kadınına sosyal ve siyasi hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir (...) Siyasi hayatla, belediye seçimleriyle tecrübe kazanan Türk kadını, bu sefer de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle hakların en büyüğünü elde etmiş bulunuyor..."(İnce, 2009).

1946 seçimleriyle birlikte Türkiye çok partili yaşama geçmiş ve bu dönemde ülkenin öncelikleri çok partili siyasal rejim, ekonomi, sanayileşme ve demokrasi

olmuştur. Çok partili yaşamın etkisiyle birlikte Meclis'te ki rekabet artmış ve buda kadının temsil oranını düşürmüştür (Çadır, 2011: 36). 1950 yılında yasama organına sadece 3 kadın girebilmiş ve bu oran %0,6 ile en düşük seviyede yer almıştır (Kışlalı, 1999: 159).

Ancak 1960'lı yılların sonlarına gelindiğinde oluşan parti kadın kollarıyla kadınların siyasete olan ilgisinin arttığını gözlemlemek mümkün olacaktır. Ama bu yapılandırmaya bakıldığında kadınlar kendilerine uygun olan işlere yönlendirilmiş ve ataerkil sistemin çarkından kurtulamadıklarını da söylemek gerekir. 1980'li yıllarda kadınların siyasal yaşama katılımlarında değişiklikler olduğu söylenilebilir. Özellikle 12 Eylül'de gerçekleştirilen darbe kadınların siyasal temsil konusunu gündeme getirmiş ve 12 Eylül rejimiyle oluşturulmuş olan Danışma Meclisi'nde kadın oranının o zamana kadarki kadın oranından daha yüksek olduğu gözlemlenir (Şahin, 2011: 22).

Türkiye'de kadınlar için atılan tüm adımlara rağmen kadınlar istedikleri hakları hala tam olarak elde edememişlerdir. Kadınlar iş, siyaset ve ekonomik olarak erkeklerin gerisinde kalmaktadır. 1979 yılında BM Kurulu tarafından kabul edilen CEDAW, 1985 yılında ise Türkiye tarafından imzalanmış olup kadın erkek eşitliğinin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir (Bilim, 2014: 54). Sözleşmenin ülkemizde yürürlüğe gitmesinden itibaren kadın erkek eşitliğine yönelik özel politikalara hız verilmiş ve kadın kuruluşların iş birliği yaparak daha etkili baskı grupları oluşturduğu gözlemlenir (Parlak Börü, 2017: 54).

1 Ocak 2002 yılında yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu ile cinsiyet ayrımcılığına son verilmiş ve kadın erkek eşitliği gözetilmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu ile evlilik ve aile hayatına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bu yeni kanun ile getirilen başlıca düzenlemeler şunlardır:

- Eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir.
- Eski kanunda yer alan boşanma halinde çocukların velayetinin babaya verilme hakkı değiştirilmiş ve eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hakkı getirilmiştir. Ayrıca evlilik dışı dünyaya getirilen çocukların velayet hakkı anneye verilmiştir.
- Eski kanunda yer alan "aile reisi kocadır" ibaresi değiştirilerek yerine "evlilik birliğini eşler birlikte yönetir" ibaresine yer verilmiştir.

- Yeni kanun vesayeti kabul yükümlülüğünü sadece erkek ya da koca için öngören maddeyi, kadın-erkek eşitliğini zedelediği gerekçesiyle tamamen kaldırmıştır(Anonim, 2019: 4-5).

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu ile cinsiyet eşitliği ve kadınlara karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemelere gidilmiştir. Türk Ceza Kanununun yaptığı bazı düzenlemeler şunlardır:

- ‘‘Kadın ve kız ayrımı’’ biçimindeki tanım, metinden çıkarılmıştır.
- ‘‘Zorla ırza geçme’’ kavramı kaldırılarak yerine cinsel saldırı ya da çocukların cinsel istismarı kavramları getirilmiştir.
- Kadının mağdur olması sonucunda gebe kalması halinde süresi yirmi haftadan fazla olmaması şartıyla ve kadının rızasıyla birlikte kürtaj yaptırması suç teşkil etmemiştir. Ancak bu operasyonun yapılması için uzman hekimler ve hastane ortamı şart koşulmuştur.
- Reşit olmayan kişiyle cinsel münasebette bulunmak suç sayılmaya başlamıştır.
- Kadın ve çocuk ticaretiyle mücadele amaçlı düzenlemeler yapılmıştır (Anonim, 2019: 9-10).

11 Mayıs 2011 tarihinde imzalanmış, 14 Mart 2012 tarihinde onaylanmış olan İstanbul Sözleşmesi, 1 Ağustos 2014 tarihinde ise ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Anayasa'nın 11. Maddesi uyarınca, İstanbul Sözleşmesi hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Yani İstanbul Sözleşmesi, kanun hükmündedir ve herhangi bir konuda Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulmaz. İstanbul Sözleşmesi ve kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi hususunda İstanbul Sözleşmesi'nin hükümleri esas alınır (Parlak Börü, 2017: 57). Ancak Sözleşme yürürlüğe girdikten tam 7 sene sonra yani 19 Mart 2021 tarihinde Türkiye'de feshedildi. Sözleşmenin feshedilmesinin gerekçesi yedi madde ile açıklandı. Ancak bunlardan en önemli gerekçe ise İstanbul Sözleşmesinin LGBT propagandası yaparak Türk aile yapısına, milli ve manevi değerlere zarar vermesi olarak belirtilmiştir(<https://www.haber7.com/guncel/haber/3079689-son-dakika-haberi-istanbul-sozlesmesi-neden-feshedildi>).

2.3. ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE KADIN

Türkiye’de 1935’ten itibaren meclise giren kadınların oranlarının en düşük olduğu yıl 3 kadın milletvekili ile 1950-1954 dönemi ve 1960 askeri müdahalesinin ardından gelen 1961-1965 seçimleri olmuştur (Çadır, 2011: 38). 2011 yılında yapılan 24. Dönem Milletvekili seçimlerinde 2007 yılında yapılan 23. Dönem genel seçimlerinden 50 olan kadın sayısı bu dönemde 78’e yükseldi. AKP’den 45, CHP’den 19, MHP’den 3 ve BDP destekli bağımsızlardan ise 11 kadın Milletvekili TBMM’ye girdi. Aynı zamanda bu dönemde yapılan seçimlerde ise ilk kez Kahramanmaraş’tan 1, Konya’dan ise 2 kadın Milletvekili meclise girmeye hak kazanmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/78-kadin-milletvekili-18020594>). 2015 yılında gerçekleştirilen 26. Dönem Milletvekili seçimlerinde ise toplam 550 Milletvekilinden sadece 82 kadın meclise girmeye hak kazanmıştır. İktidarı elinde bulunduran AKP’de ise 33 kadın Milletvekili TBMM’de yerini almıştır (Babayeva, 2018: 76). 2018 yılında yapılan 27. Dönem genel seçimlerde ise TBMM’de kadın temsil oranı %17 civarında olmuştur. Tablo 9’da 2018 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde her partinin ayrı ayrı cinsiyet dağılımına yer verilmektedir.

Tablo 9. 2018 Yılı Genel Seçimleri Cinsiyete Göre Dağılım

Parti Adı	Kadın/ Sayı	Kadın/ Oran	Erkek/ Sayı	Erkek/ Oran	Parti Toplam
Adalet ve Kalkınma Partisi	54	%18,69	235	%81,31	289
Cumhuriyet Halk Partisi	17	%12,32	121	%87,68	138
Halkların Demokratik Partisi	23	%41,07	33	%58,93	56
Milliyetçi Hareket Partisi	4	%8,33	44	%91,67	48
İyi Parti	2	%5,56	34	%94,44	36
Demokrat Parti	0	%0	2	%100	2
Türkiye İşçi Partisi	0	%0	2	%100	2
Büyük Birlik Partisi	0	%0	1	%100	1
Demokrasi ve Atılım Partisi	0	%0	1	%100	1
Demokratik Bölgeler Partisi	1	%100	0	%0	1
Saadet Partisi	0	%0	1	%100	1
Yenilik Partisi	0	%0	1	%100	1
Bağımsız Milletvekili	0	%0	8	%100	8
Genel Toplam	101	%17,29	483	%82,71	584

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim

Tablo 9’da görüldüğü üzere 2018 yılında yapılan genel seçimlerde toplam 584 milletvekilinin 101’ini kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. Siyasi parti bazında genel bir değerlendirme yapılması gerektiğinde ise:

- Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin kadın milletvekili oranı %19 civarı olup, toplam 289 milletvekili arasından 54 kadın milletvekiline sahiptir.
- İyi Parti’ye mensup olan 36 milletvekilinden sadece 2’si kadındır. İyi Parti 2018 genel seçimlerinde en az kadın milletvekili oranına sahip olan partidir.
- Milliyetçi Hareket Parti’si (MHP)’de 48 milletvekilinden sadece 4’ü kadındır. MHP’de kadınların oranı ise %8,33’e tekabül etmektedir.
- Halkların Demokrasi Partisi (HDP), toplam 58 milletvekilinden 23 kadın milletvekiline sahiptir. HDP’nin kadın milletvekili oranı ise %41,07 civarında olup TBMM’de en yüksek kadın temsil oranına sahiptir.
- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)’de ise 138 milletvekili arasından sadece 17 kadın milletvekili yer almaktadır. Bu oran ise %12,32’ye tekabül etmektedir. 1934 yılında Atatürk tarafından seçme ve seçilme hakkını elde eden Türk kadını, 2018 yılında yapılan son genel seçimlerde Atatürk tarafından kurulan ve Atatürk’ün partisi olarak bilinen CHP’de oldukça düşük bir temsile sahiptir.

Yukarıda ele almış olduğumuz 23, 24, 26 ve 27. Dönem Milletvekilliği seçimlerinde meclise girmeye hak kazanan kadınların sayısı gittikçe arttığı görülmüştür. Ancak 2018 yılında yapılan en son dönem milletvekilliği seçimlerinde kadınlar meclisteki koltukların yarısına bile sahip değillerdir. 1934 yılında İsviçre, İtalya ve Fransa gibi ülkelerden önce seçme ve seçilme hakkını elde eden Türk kadını 2018 yılında yapılan seçimlerde hala yeterince temsil edilememektedir.

Türkiye’de yerel siyasete baktığımızda ise kadının yerel seçimlerde temsil oranının genel seçimlerden daha az düzeyde olduğunu görmek mümkündür. Türkiye’de toplam 81 ilden sadece 4’ünün de kadın belediye başkanı yer almaktadır. Bunlar ise; Gaziantep’te Fatma Şahin, Aydın’da Özlem Çerçioğlu, Van’da Bedia Özgökçe Ertan ve Siirt’te ise Berivan Helen Işık olmuştur (<https://www.ntv.com.tr/2019-yerel-secim/81-ilde-sadece-4-kadin-aday-belediye-baskani-oldu,2-8N0bddwEO2MZu9E8yKAA>).

Yerel seçimler ilçe bazında ele alındığında ise 1389 belediye başkanlığı koltuğuna sadece 45 kadın oturmaya hak kazandı. Ancak YSK’nın KHK ile ihraç

edilenlere mazbata verilmeme kararı ile bu sayı 43'e düştü. Adalet ve Kalkınma Partisinin 1282 adayından sadece 26'sı kadın olurken, AKP'de kadınların oranı %2,02 oldu. CHP'nin ise 882 adayından sadece 50'si kadındı ve CHP'de kadın oranı %5,66 oldu. İyi Parti son seçimlerde 562 aday açıkladı ve bunlardan 27'si kadındı ve bunu oran olarak incelendiğinde ise %4,80'e tekabül etti. Saadet partisi, 372 adaydan sadece 39'unu kadın gösterdi ve oranı 2,84'e eş değer oldu. Türkiye'de en yüksek oranda kadın aday gösteren parti TKP'dir. TKP'nin 165 adayından 43'ü kadındır. TKP'de kadın aday oranı %26,06 oranındadır ve bu oran Türkiye'deki partiler arasında en yükseğidir. Cumhur ittifakında yer alan MHP ise bazı kentlerde aday göstermedi ve 817 adayından sadece 23'ü kadındı. MHP'nin gösterdiği 23 kadın adayla birlikte oranı %2,81'e tekabül etmektedir. Bütün bu veriler incelendiğinde ise MHP yerel siyasette en az kadın aday gösteren partidir. HDP'nin YSK'ya teslim ettiği listedeki 234 adaydan 50'si kadındı ve bu %21,36'luk orana denk düştü (Alan, 2019). PODEM'in proje yöneticisi Zeynep Gülöz Bakır, HDP'nin eş başkanlık sisteminin olmasının bu duruma etkisinin oldukça yüksek olduğunu belirtiyor (Elden, 2019).

Türkiye Cumhuriyetinde ilk kadın Bakan ise 1971 yılında Nihat Erim önderliğinde kurulan hükümette Sağlık Bakanlığı yapan Türkan Akyol'dur.

Aşağıdaki tabloda ise çeşitli dönemlerde ve hükümetlerde görev yapmış kadın bakanlar yer almaktadır.

Tablo 10. Çeşitli Dönemlerde Bakanlık Yapmış Kadınlar

Adı	Bakanlık Görevi ve Görev Yılları
Türkan Akyol	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (1971) Devlet Bakanlığı (1992-93)
Nermin Neftçi	Kültür Bakanlığı (1974-75)
İmren Aykut	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (1987-91) Devlet Bakanlığı (1991-96) Çevre Bakanlığı (1997-99)
Güler İleri	Devlet Bakanlığı (1991-93)
Aysel Baykal	Devlet Bakanlığı (1995)
Önay Alpoga	Devlet Bakanlığı (1994-95)
Işıl Saygın	Çevre Bakanlığı (1996) Turizm Bakanlığı (1996)
Ayfer Yılmaz	Devlet Bakanlığı (1996-97)
Tansu Çiller	Dışişleri Bakanlığı (1996-97)
Meral Akşener	İçişleri Bakanlığı (1996-97)
Tayyibe Gülek	Devlet Bakanlığı (1999-2002)
Melda Bayer	Devlet Bakanlığı (1999-2002)

Tablo 10 (Devam). Çeşitli Dönemlerde Bakanlık Yapmış Kadınlar

Adı	Bakanlık Görevi ve Görev Yılları
Aysel Çeliker	Adalet Bakanlığı (2002)
Güldal Akşit	Turizm Bakanlığı (2002-2003) Devlet Bakanlığı (2003-2007)
Nimet Baş	Milli Eğitim Bakanlığı (2009-2011)
Selma Aliye Kavaf	Devlet Bakanlığı (2009-2011)
Fatma Şahin	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011-2013)
Ayşenur İslam	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013-2015)
Ayşen Gürcan	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015)
Beril Dedeoğlu	Avrupa Birliği Bakanlığı (2015)
Fatma Betül Sayan Kaya	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015-2018)
Zehra Zümrüt Selçuk	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018-2021)
Ruhsar Pekcan	Ticaret Bakanlığı (2018-2021)
Derya Yanık	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021-)

Kaynak:https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_siyasetinde_kad%C4%B1nlar%C4%B1n_yeri

21 Nisan 2021 tarihinde 31464 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan kararname ile Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan’ın yerine Mehmet Muş, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na ise Derya Yanık getirilmiştir (<https://www.milliyet.com.tr/galeri/sondakika-haberi-yeni-bakanliklar-neler-ve-yeni-bakanlar-kimler-oldu-iste-yeni-kabine-listesi-6487073>). Böylece kabinede iki olan kadın Bakan sayısı bire düşmüştür.

Tablo 10’i incelediğinde ise kadınlar genel olarak Devlet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında görev almışlardır. Türkiye’de kadınların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıklarında görev yapmalarının sebepleri arasında Türk toplumunun aileye verdiği önem ve kadının ailede önemli bir konuma sahip olmaları yer almaktadır.

Türkiye’nin ilk kadın Valisi dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından atanan ve 1991-95 yılları arasında Muğla’da görev yapan Lale Aytaman’dır. 2011 ve 2014 yılları arasında görev yapan ve Yalova valiliğine atanan Esengül Civelek Türkiye’de ikinci kadın vali olmuştur. Ardından Esengül Civelek 2014 yılında Kırklareli valiliğine atanmış ve bu görevi bugüne kadar sürdürmektedir. 19 Şubat 2015 tarihinde valiler kararnamesi ile Sinop valiliğine atanan Yasemin Özata Çetinkaya ve ardından 2016 yılında açıklanan yeni valiler kararnamesi ile Yalova’ya atanan Tuğba Yılmaz Türkiye tarihinin dördüncü kadın valisi olarak görev yapmıştır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Vali>). 27 Ekim 2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Uşak Valiliğine Funda Kocabiyik atanmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/usak-valisi-funda-kocabiyik-kimdir->

41483713).2020 yılında yayımlanan yeni Vali kararnamesi ile İstanbul'un tek kadın kaymakamı olan İnci Sezer Becel, Vali olarak Nevşehir'e atandı (Korkmazer, 2020). Tansu Çiller, 1993-1996 yılları arasında görev yapmış Türkiye'nin İlk ve Tek kadın Başbakanıdır(https://tr.wikipedia.org/wiki/Tansu_%C3%87iller#:~:text=T%C3%BCrkiye%20Ba%C5%9Fbakan%C4%B1.,ve%20D%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Fleri%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20g%C3%B6revini%20%C3%BCstlendi).

3. GENİŞ BİR TOPLUMSAL KATEGORİ OLARAK EV KADINLARI VE SİYASET

Bu bölümde ilk olarak ev kadınlarının genel olarak toplumsallaşması ardından ise ev kadınlarının siyasal toplumsallaşma süreçleri ele alınacaktır.

3.1. EV KADINLARININ TOPLUMSALLAŞMASI

Ülkemizde ev kadınlarının oranı çalışan kadınların oranından daha fazladır. Yani ülkemizde ev kadınları, kadın nüfusunun birçoğunu oluşturmaktadır. Türkiye'de kadınların ev dışında çalışmamasının en önemli nedenleri arasında kocasının izin vermemesi yer almaktadır. Kadın ev içerisinde kocasının rahatını sağlamak için ve onun eve gelmesi ertesi güne hazırlanması için çalışmaktadır. Aynı zamanda da çocuğunu büyütme, bulaşık yıkama, ütü yapma, örgü, nakış vb. gibi ev işleriyle de uğraşmaktadır (Tekin, 2009: 69-70).

Bu durum Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla birlikte görülmüştür. Sanayi devrimi öncesinde kadınları bilgi ve becerileri son derece önemsenir, yaşam deneyimlerine ve bunların gelecek nesillere aktarılmasına saygı duyulurdu. Ayrıca kadınlar ve erkekler işleri beraber yürütür ve üretim süreci içerisinde işbirliği içinde hareket ederlerdi ve gıda, giyim üretiminin büyük çoğunluğu aile bireyleri tarafından evde gerçekleştirilirdi. Ancak Sanayi Devrimi'yle birlikte üretim yeri olan ev, değişime uğrayarak yerini fabrikalara bıraktı. Bununla birlikte evde üretim sağlayan kadın, ev dışı üretim söz konusu olduğunda biyolojik ve psikolojik özellikleri öne sürülerek, kadınların ev dışında üretim sağlamalarının uygun olmadığı değerlendirildi. Böylece kadın, eve kapanır oldu ve sadece ev işleriyle ilgilenmek zorunda bırakıldı (Şahin, 2011: 15). Bütün bu ifadelerden farklı bir ifade getiren Marks, işçinin fabrikada harcamış olduğu emeğe "zorunlu emek" adını vermektedir ve ona göre bu emeğin bir bölümünü ise ev karşılamaktaydı. Eğer kadın ev içerisinde ütü yapmazsa, yemek yapıp çocuklara, yaşlılara bakmazsa erkek "evin reisi" olarak bu ihtiyaçları dışarıdan karşılamak

zorunda kalacaktı. Bundan dolayı da erkeğin elde etmiş olduğu ücret daha yüksek olacaktı. Erkeğin daha fazla ücret almaması için kadın ev işleriyle meşgul olmak zorunda bırakılmış bu durum ise kadının “ücretsiz emeği” olarak nitelendirilmiştir (Ecevit, 2013: 27).

Kümbetoğlu, yapmış olduğu bir çalışmada kadınların ev içi emeklerini tespit etmek ve hanelerine yaptıkları katkıları ölçmek istemiştir. Kümbetoğlu bu araştırmada kadınların %30’nun okuma yazma bilmediğini tespit etmiştir. Kadınlar, elektrik aksamı montajı, örgü, nakış, terzilik, küçük çaplı ticaret ürünü olan işler ile uğraşmaktaydı. Kadınların yapmış olduğu bu işler kocaları tarafından küçümsenmektedir. (Tekin, 2009: 70). Kocaları kadınların yaptıkları bu işleri gerçek anlamda bir üretim değil; doğal yaşamlarının bir parçası olarak görmüşler, bu da iş değerinin düşük algılanmasına sebep olmuştur. Kadınların ev içi sorumlulukları, aile ekonomisi içerisinde kalmakta ve kadınlar, ekonomik değişim değeri olmayan görünmez emeğin karşılığını alma konusunda yoksun kalmaktadır (Yumlu ve Belkıs, 2017: 91). Ayrıca Türk toplumunda karısını çalıştıran erkek, bir anlamda zayıf bir erkek gözüyle bakılmaktadır. Çalışmak zorunda kalan kadınlar eşlerini, ailelerini, kendi ailelerini, akrabalarını ikna etmek zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte düşük statülü bir işte çalışmak hem kadının hem de erkeğin son çaresidir. Genellikle kadınlar yüksek statülü işlerde yer almaya çalışmakta ve bazı mesleklerde kadınsallaşmaktadır. Örneğin, öğretmenlik, bankacılık ve sağlık meslekleri genellikle kadınlarla atfedilmektedir (Kalaycıoğlu ve Rittersberger, 2000: 33).

Ev, kadının toplumsal konumunu üretilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan kadınlar için mutfak, evdeki en mahrem alanıdır. Onlar için mutfak sadece yemek pişirmek için oluşturulmuş bir mekan değil aynı zamanda da başka kadınlar ile ilişkilerini pekiştirdiği en önemli toplumsal mekanlardandır. Çünkü kadınlar kendi istedikleri yakın arkadaşlarını ve komşularını mutfaklarında ağırlarlar. Bunun aksine hiç tanımadıkları ya da evlerine ilk defa gelen misafirleri ise mutfaklarında görmek istemezler. Biraz öncede belirtildiği gibi mutfak onlar için mahrem alanıdır. Bahsi geçen bu mahremiyet kadının ev içinde bir iktidarını oluşturmaktadır (Kaplan, 2011:165-167).

Türkiye’de radyo ve televizyonlar ise kadınlar için hazırladıkları programlar ise kadınların konumu ev alanı ile sınırlı tutmuştur. Radyoda ilk kez 1939 yılında başlayan kadınlara yönelik programlar, kadına “evin anası” olmanın yanı sıra “evin saati”

tanımlaması yapar. 1974-80 yılları arasında TRT1’de “kadın dünyası” TRT2’de ise “kadın ve aile” isimli programlar yayına girmiştir. Bu programlar kadını, toplumun mutlu yarınlarını gerçekleştirecek, temel nesne olarak tanımlar. Bu düşünce doğrultusunda kadınlar “aile içinde eş ve ana” olarak tanımlanır (Tekeli, 2011: 192).

Türkiye’de 19 yıldır tek başına iktidar olan AKP için kadının eğitimi aile ve toplum açısından oldukça önemlidir ve AKP için kadın ailenin bel kemiğidir. Aynı zamanda AKP’de ilk göze çarpan şey kadınlara annelerimiz ya da kadınlarımız söylemidir (Babayeva, 2018: 75-76).

3.2. EV KADINLARININ SİYASAL KATILIM EĞİLİMLERİ

Geçmişten bugüne kadar siyaset tamamen erkek işi olarak görülmüş kadınlar siyasal alandan uzaklaştırılmıştır. Özellikle toplumlumun kadın ve erkeğe yüklediği rollerle birlikte erkek kamusal alana itilmiş; kadın ise özel alanla sınırlanmıştır. Bu durumda erkek karar verici konumda olurken kadın daima pasif konumda yer almak zorunda kalmıştır. Tarih boyunca kadınlar kamusal alanda var olma konusunda oldukça sorunlar yaşamış ve “iyi eş, iyi ev kadını, iyi anne” olmanın ötesine geçememiştir (Altındal, 2009: 354). Daha da temele inilecek olursa kadınların asıl yerlerinin evleri, aileleri olduğu, ev dışı faaliyetlerin kadına göre olmadığı görüşü toplumda kadının siyasete girmesine teşvik etmemekte aksine vazgeçirmektedir (Bele, 2001: 133-134). Ataerkil toplum tarafından yaratılan değer kalıpları ile hareket kabiliyeti sınırlı olan kadının, ev dışı işlerle uğraşması ya da siyasete katılmasıyla evdeki işleri ve sorumlulukları aksatması, toplum tarafından kadının iyi bir eş ya da iyi bir anne olma özelliğini kaybedeceği ön yargısıyla karşı karşıya kalmakta ve bu durumda kadın istese dahi siyasal yaşama katılamamaktadır (Şahin, 2011: 19).

Bugüne kadar yapılan seçim araştırmalarında hep dikkati çeken konu kadınların erkeklere oranla daha az seviyede siyasete katılmaları olmuştur. Deniz Baykal’ın ifadesine göre bu durum, kadının kitle iletişim araçlarından faydalanma olanaklarının yüksek olduğu, eğitim seviyesinin üst seviyede olduğu ve ekonomik gelirinin erkeklerden daha üstün olduğu ülkelerde bile görülmektedir. Aynı zamanda kadının fizyolojik ve anatomik özelliklerin siyasal davranışları üzerinde de bir farklılığa yol açmıştır (Baykal, 1970: 63-64).

Yaşamın her alanında olduğu gibi siyasal alanda da bekârken baba ya da ağabey etkisi altında kalan, evlendikten sonrada kocasının etkisinde kalan kadın, zamanla bu

erkek egemen yapıyı içselleştirmekte ve bu yapının kadının önüne ördüğü duvarlara da kendi eliyle katkıda bulunmaktadır (Altındal, 2009: 354-355). Kışlalı, bekâr ya da dul kadınların erkeklerden farklı siyasal davranışlar benimserken, evli kadınların kocalarının siyasal tercihlerinin etkisi altında kaldığını ifade ediyor. Araştırmalara göre kocalarıyla aynı partiye oy veren kadınların oranı Hollanda’da %92, Norveç’te %88, Fransa’da ise %89’dur. Bu gözlemler sonucunda Türkiye gibi geleneksel toplum yapısına sahip olan bir ülkede bu durumun daha fazla olduğu tahminini oldukça güçlendirmektedir Aynı zamanda siyasal içerikli kamuoyu araştırmalarında “bilmiyorum” ya da “hiçbir fikrim yok” gibi yanıtları ise daha çok kadınlardan gelmektedir (Kışlalı, 1999:156-157).

POMEM’in yaptığı araştırmaya göre Türkiye’de kadınların sadece %21’i siyasete ilgi duymaktadır. Bu araştırmanın verdiği sonuca göre siyasete ilgi duyan kadınlar genellikle orta yaş, en az ilgi duyanlar ise elli yaş üstü grupta yer almaktadır. Aynı zamanda “Kadınların Gözünden Türkiye: Siyaset, Ekonomi, Toplumsal Meseleler” konulu araştırmanın verilerine göre kadınların %76’sının hiçbir siyasi etkinliğe katılmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Siyasi katılım gösteren az sayıda kadının bu katılımları ise mitinglere katılmakla sınırlı kalmıştır (Elden, 2019).

Ayrıca ülkemizde ilk defa 1953 yılında CHP tarafından köy ve mahalle gezileri yaparak ve kadın vatandaşları aydınlatarak, Türk kadınının sosyal ve politik anlayışının ilerletip gelişmesine katkı sağlayıp ve aynı zamanda demokrasinin kökleşmesi için görev alması amacıyla kadın kolları kurulmuştur (Çadır, 2011: 55-56). Kimi araştırmacılara göre kadın kolları, 1950’li yıllarda parlamentodaki kadın sayısındaki düşüşe yönelik önlemlerin sonucu ortaya çıkmıştır. Kimi araştırmacılara göre ise 1980 öncesi partilerin içinde yer alan kadın kolları, kadınların siyasetin içinde daha fazla yer almasının yanında mobilizasyonun artırılması amacıyla kurulmuştur (Çadır, 2011: 56). 8 Mart 2021 tarihinde Ankara’da partisinin kadın kolları 6. olağan kongresinde konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan ise “kadın kollarımız geçtiğimiz 19 yıldaki birikimiyle sadece seçimlerde kapı kapı dolaşan bir teşkilat olmaktan çıkmış, yılın her günü, yürüttüğü faaliyetleriyle adeta kadın siyasetçi yetiştiren bir okul haline gelmiştir...” (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-kadina-karsi-siddetin-onlenmesi-simdi-mecliste-yeni-bir-komiyon-olusturuyoruz/2168472>) sözleri ile kadın kollarının önemine vurgu yapmaktadır.

Aynı zamanda Erdoğan kadın kollarını partisinde kurulmasının amacını kadın kollarının vasıtası ile Türkiye'deki tüm kadınlara ulaşmak ve tüm hanelere girmek olduğunu da dile getirir (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-kadina-karsi-siddetin-onlenmesi-simdi-mecliste-yeni-bir-komisyon-olusturuyoruz/2168472>). Ancak günümüzde ki kadın kolları kadınları siyaset için eğiten, onları siyasete teşvik eden bir yapı olmaktan çok, siyasetin erkek egemen düşüncesine katkı sağlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ HAKKINDA

Geçmişten itibaren kadınlar, ait oldukları toplumda söz sahibi olabilmek için büyük mücadeleler vermiştir. Çünkü tarih boyunca kadınlara biçilen görev ev işleriyle ilgilenmek, eşlerini mutlu etmek ve çocuk büyütmek gibi işlerle sınırlı tutulmuştur. Bir diğer önemli sorun ise ataerkil toplumsal yapının kadın üzerinde oldukça etkili olmasıdır. Ataerkil yapıdan dolayı kadınlar karar verirken kendi özgür iradesini kullanamamış her daim üzerlerinde bir baskı hissetmişlerdir.

Türkiye'de Cumhuriyet'e kadar seçme seçilme hakkı olmayan kadın yapmış olduğu çeşitli mücadeleler sonucunda 1934 yılında bu hakkı elde etmiş ve kendisine hak olarak gördüğü koltuklara oturmaya başlamıştır. Ancak halen bu günün Türkiye'sine bakıldığında, kadın hem siyasal alanda yeteri kadar temsil edilememekte hem de ataerkil yapıyla karşıtlığını sürdürmektedir.

Bu alan araştırması, nitel araştırma yöntemi bağlamında etnografik bir araştırma olarak kurgulanmıştır. Amaçlı tabakalı örnekleme tekniği ile Afyonkarahisar kent merkezindeki üç mahalle örnekleme dahil edilmiştir. Bu mahalleler Afyonkarahisar kent merkezinde yer alan Karşıyaka Mahallesi, Dumlupınar Mahallesi ve Mareşal Fevzi Çakmak Mahallesi'dir. Bireylerin sosyo-ekonomik durumları onların siyasal katılım düzeylerini büyük oranda etkilemektedir. Gelir seviyesi yüksek olan kişiler gelir seviyesi düşük kişilere oranla daha fazla siyasal katılım sağlarlar (Bkz.: 37). Bu bağlamda Alpaslan Aliağaoğlu'nun 2003 yılında Afyon şehir morfolojisini açıklamak üzere yapmış olduğu araştırmada Afyon merkez mahallelerini dört farklı ekonomik duruma ayırmıştır. Bu araştırmaya göre Karşıyaka Mahallesi zayıf, Mareşal Fevzi Çakmak Mahallesi orta, Dumlupınar Mahallesi ise güçlü ekonomik seviyededir (Aliağaoğlu, 2003: 79). Bugünde kentte gözlemlenenin mümkün olduğu bu sınıflandırma örneklemin tabakalı olmasına dayanak oluşturmaktadır. Yine ev kadınlarının bu statülerinin kıdemlenmiş ve yerleşmiş olmasını garanti etmek amacıyla –daha genç olanların ilerleyen süreçte ev dışındaki iş hayatına atılma ihtimallerini gözleterek- katılımcıların yaşları 30 yaş ile sınırlı tutulmuştur.

Covid-19 salgınının neden olduğu temas korkusu ve ev kadınlarının siyaset üzerine mülakat yapma konusunda nispeten daha çekimser bir tavır içinde olmaları gibi

-alanda gözlemlenmiş bir durumdur- zorluklara rağmen, yukarıda tasvir edilen teknik çerçevesinde belirlenmiş 24 ev kadını katılımcı ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmalarda yer alan örneklem boyutu, evrenin detaylarını belirginleştirebilecek öge sayısı olarak tanımlanmaktadır. Alan yazında çoğunlukla karşılaşılan ve nitel araştırmacıların içine düştüğü önemli bir yanılgı ise sayıca daha büyük örneklemelerin daha fazla ayrıntı verebileceği ve evreni daha iyi yansıtacağı eğilimidir (Mertens, 2014). Evreni yansıtma gibi bir kaygısı olmayan nitel araştırmalarda örneklemin niceliğinin yerine niteliğinin daha önemli oluşu, büyük gruplar yerine, araştırmanın amaçlarını karşılayabilen, detaylı veri sunabilecek örneklemin belirlenmesi yeterli görülmektedir (Baltacı, 2018). Bu bağlamda bu çalışmanın örneklemi, belirli alt grupları karşılaştırması ve analizi kolaylaştırması sebebiyle; tabakalı örnekleme yöntemi ile 24 kişiden oluşturulmuştur. Kadınlara neden siyasette yer edinemediklerine, önündeki engellere ve ülke gündemine dair sorular sorulmuştur. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur ve elde edilen veriler söylem analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

2. BULGULAR

2.1. KATILIMCILARIN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARINA YÖNELİK BULGULAR

Bu başlık altında katılımcılara ait yaş, eğitim düzeyi, hanenin aylık geliri, doğum yeri, medeni durum ve ailenin kaç kişiden oluştuğuna dair bulgular sunulacaktır. Ayrıca her katılımcı için ayrı ayrı kodlama yapılmıştır. Karşıyaka Mahallesi'nde ikamet eden katılımcılar "K", Mareşal Fevzi Çakmak Mahallesi'nde ikamet eden katılımcılar "M" ve Dumlupınar Mahallesi'nde ikamet eden katılımcılar için ise "D" şeklinde kodlamak uygun görülmüştür. Aynı zamanda katılımcıların doğum yerleri köy, kasaba ve kent olarak üç farklı kategoride tanımlanmıştır.

Tablo 11. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Katılımcı No	Yaş	Eğitim Düzeyi	Aylık Gelir	Hanedeki Kişi Sayısı	Doğum Yeri	Medeni Durum
K1	39	İlkokul	3100	5	Kent	Evli
K2	30	Lise	3000	3	Kent	Evli
K3	66	İlkokul	2900	3	Kent	Evli
K4	32	Lise	4000	3	Kasaba	Evli
K5	47	Ortaokul	4000	3	Kent	Evli

Tablo 11 (Devam). Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Katılımcı No	Yaş	Eğitim Düzeyi	Aylık Gelir	Hanedeki Kişi Sayısı	Doğum Yeri	Medeni Durum
K6	41	İlkokul	3900	5	Kasaba	Evli
K7	37	Lise	3900	5	Kent	Evli
K8	66	İlkokul	2900	2	Kasaba	Evli
M1	61	Lise	5000	4	Kent	Evli
M2	31	Lisans	4500	3	Kent	Bekâr
M3	38	Lise	5500	3	Kent	Evli
M4	39	Ortaokul	5000	4	Kent	Evli
M5	40	Lise	5000	4	Kent	Evli
M6	83	İlkokul	4000	1	Köy	Dul
M7	40	Lise	5000	2	Kasaba	Evli
M8	32	Ortaokul	4000	4	Kent	Evli
D1	43	Lisans	4000	5	Kent	Evli
D2	70	İlkokul	3000	1	Kent	Dul
D3	33	Lisans	3500	2	Kent	Boşanmış
D4	45	İlkokul	8000	5	Kasaba	Evli
D5	35	Lisans	5000	4	Kent	Evli
D6	30	Önlisans	6000	4	Kent	Evli
D7	38	Lise	5600	3	Kent	Boşanmış
D8	35	Önlisans	5000	4	Kent	Evli

Görüşme yapılan katılımcılar 30-83 yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde 7 ilkokul mezunu, 3 ortaokul mezunu, 8 lise mezunu, 2 ön lisans mezunu ve 4 lisans mezunu katılımcı bulunmaktadır. Bu durumda en çok lise mezunu katılımcı ile görüşülmüş daha sonra ise bunu ilkokul mezunu katılımcı devam ettirmiştir. Katılımcıların gelir düzeyleri ise 2900-8000 arasında değişiklik göstermektedir. Sadece M6 ve D2 katılımcılar hanelerinde tek başına yaşamakta olup diğer katılımcılar 2 ila 5 kişiyle birlikte yaşamaktadırlar. Ayrıca katılımcılardan çoğunluğu kentte doğmuş olup; sadece M6 köyde, K4, K6, K8, M7, D4 ise kasabada doğmuştur. Katılımcılar arasında M2 bekâr, D3 ve D7 boşanmış, M6 ve D2 eşini kaybetmiş (dul), diğer katılımcılar ise evlidir.

Saha araştırması esnasında katılımcılara sosyo-ekonomik sorularla birlikte 26 soru sorulmuştur. Bu Sorular:

1. Kaç Yaşındasınız?
2. Hanenizin Gelir Durumu Nedir?
3. Eğitim Düzeyiniz Nedir?

4. Hanede Kaç Kişi İle Birlikte Yaşıyorsunuz?
5. Doğum Yeriniz Neresidir?
6. Medeni Durumunuz Nedir?
7. Sizce Siyaset Ne Demek? Siyaset Diyince Aklımıza Ne Geliyor?
8. Sizce Siyaset Erkek İşi Midir?
9. Sizce Siyasete Katılmanın Yolları Nelerdir?
10. Parti Üyeliğiniz Var Mı? Ya da Geçmişte Oldu Mu?
11. Hiç Oy Kullanmadığınız Oldu Mu? Oy Kullanmak Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?
12. Siyasi Organizasyonlara, Faaliyetlere, Mitinglere Katılır Mısınız? Geçmişte Katılmışlığınız Oldu Mu?
13. Sosyal Medyadan Siyasi Paylaşımlar Yapar Mısınız?
14. Aktif Olarak Siyasette Yer Almak İster Misiniz? Bu Konuda Önünüzde Ne Gibi Engeller Olurdu?
15. Siyasetle İlgili Ve Alakanız Hangi Düzeyde?
16. Evlendikten Sonra Oy verdiğiniz Partide Değişik Oldu Mu? Yakınlarınızın Veya Başkalarının Oy Tercihlerini Etkilemeye Çalıştınız Mı?
17. Ev İçi Görevler Kadının Siyasete Katılmasına Engel Midir?
18. Kadınların Siyasi Görevlerde Yer Alması Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?
19. Sizce Türkiye’de Kadın Siyasetçinin Az Olmasının Sebebi Nedir?
20. Oy Verdiğiniz Partiyi Neye Göre Tercih Ediyorsunuz?
21. Oy Verdiğiniz Partinin Parti Politikalarını Sorgular Mısınız? Yoksa Koşulsuz Şartsız O Partiye Oyunuzu Verir Misiniz?
22. Seçim Vaatlerini Takip Ediyor Musunuz? Vaatler Gerçekleşmediğinde Bu Durumu Sorgular Mısınız?
23. Ülkemiz Siyasetini Genel Anlamda Nasıl Değerlendiriyorsunuz?
24. Sizce Ülkemizin Temel Sorunları Nelerdir? Çözümleri Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?
25. Sizce Ülkemizde ki Kadınların Temel Sorunları Nelerdir?
26. Kitap Okur Musunuz?

Yapılan görüşmeler söylem analizi tekniği ile ele alınmış olup; ayrı ayrı tablolarla incelenmiştir. Katılımcılara sorulan sorular beş ayrı başlık altında ele

alınmıştır. Şimdi aşağıda sorulan sorulara değinilecek ve bu sorular tablolar oluşturularak incelenecektir.

2.2. SİYASETİN NELİĞİ

Birinci başlıkta katılımcılara temel olarak siyasetle ilgili sorular sorulmuştur. Bu sorularla birlikte genel olarak ev kadınlarının siyaset kavramına dair bilgileri ölçülmeye çalışılmıştır. Ayrıca sorulan bu sorular ardından ortaya çıkan temel cevaplara Tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12.Siyaset İle İlgili Sorular

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	F
Siyasetin Tanımı	Yönetim	K1, K3, K5, K6, M1, M3, M8, D1, D2, D4, D6, D7	12
	Torpil	K2	1
	Yürütme	K4	1
	Çatışma	K7, M7	2
	Seçme	K8, M4	2
	Fikirlerin Beyanı	M2, D6	2
	Saçmalık	M5	1
	Hükümet	M6	1
	Yalan	M5, M6, D3, D8	4
	Çıkarıcılık	D5	1
Siyaset Görevi Ve Cinsiyet	Erkeklerin Görevi	M3, D1	2
	Tüm Yurttaşların Görevi	K1,K2,K3,K4,K5,K6, K7, K8, D2, D3, D4, D5, D6, D7, D8, M1, M2, M4,M5, M6 M7, M8	22

Siyaset ve politika yönetim, devlet işleri, devletin idare edilmesi ve devlet yönetimi anlamlarına gelmektedir (Fedayi, 2020: 3). Bu bağlamda katılımcılara yöneltilen “Sizce Siyaset Nedir?” sorusuna çoğu katılımcı siyaseti yönetim biçimi/şekli olarak tanımlamıştır. “*Siyaset diyince benim aklıma yönetim biçimi geliyor. Bizleri ve devleti yöneten biçimmiş gibi geliyor.*” (K1). “*Ben pek bilmem çocuğum ama herhalde devletin bizi yönetmesidir.*” (K3). “*Siyaset diyince bir toplumun yönetilme biçimi aklıma geliyor.*” (K5). “*Siyaset diyince devlet büyükleri aklıma geliyor. Cumhurbaşkanı ve Başbakan. Onların devleti yönetmesi aklıma geliyor.*” (M1). “*Siyaset politika, ülkenin yönetilmesi ya da devlet işleri bana göre.*” (M3). “*Benim bu konuda pek bilgim yok ama siyaset demek devletin bizi yönetmesi bence.*” (D2). “*Siyaset demek bana göre toplumların yönetilmesidir. Bir yönetim var ve onlarda toplumu, vatandaşı yönetiyorlar.*” (D7).

Katılımcılardan ikisi ise siyaseti kavga/çatışma olarak tanımlamaktadır. “*Siyaset diyince aklıma ilk kavga geliyor. Siyasi partilerin kavgaları. Siyaset diyince birlik, beraberlik, yardımlaşma ve insanların birbirlerine faydaları olması yerine benim*

aklıma ilk olarak kavga geliyor. Birbirlerini yemeleri.” (K7).“Siyaset diyince aklıma ilk önce didişme geliyor. Kavga. İnsanların birbirini açığı bulması gibi bir şey geliyor.” (M7). Bu bağlamda ise bazı düşünürler siyaseti çatışma ortamı olarak tanımlar. Yukarıda siyasetin tanımını yaparken Kapani'nin toplumda çatışma yokmuş gibi davranmanın siyasetin doğasına engel olduğunu belirttiğini dile getirdik. Buna ek olarak ise Dahrendorf'da siyaseti çatışma kurumu olarak ifade eder. Dahrendorf, çatışma olmadan toplumun var olamayacağını dile getirir (Ritzer ve Stepnisky, 2018a: 122). Ayrıca çatışmacı yaklaşımı benimseyen bazı kişiler, toplumda farklılıklar ürünü olan siyasal toplumsallaşmanın çatışmaya zemin hazırladığını ifade eder (Bkz.: 29). Bakıldığında katılımcıların yorumları bazı kuramsal tanımlamalarla uyumlu görülmektedir. Aslına bakıldığında zaman siyasetten çok uzak gibi görünen bu katılımcılar siyasete kuramsal olarak doğru tanımlamalar yapmıştır. Bu durumla birlikte katılımcılar tarafından siyasetin temel fonksiyonu kavranmış olduğu ifade edilmektedir.

Katılımcılara sorulan “Sizce Siyaset Erkek İşi Midir?” sorusunun ardından iki katılımcı siyasetin erkek işi olması gerektiğini dile getirmiştir. *“Bence erkekler ilgilenmeli ama kadınlarla ilgili hususlarda kadınlar ilgilenmelidir. Yinede erkekler çoğunluk olmalıdır bence. Çünkü bir kadın hem ev işi hem çocuklar hem de siyaseti yürütemez gibi geliyor. Ya da çoluğun çocuğun, eşin olmayacak kendini siyasete adayacaksın. Öyle yürür gibi geliyor bana bilmiyorum. Benim bir arkadaşım var AKP kadın kollarında. Koşturuyor oradan oraya Çoluk çocuk bir tarafta. Bu benim yapıma karşı. Ben öyle bir şey yapamam.” (D1). Kadın ve aileden sorumlu devlet bakanları listesine bakıldığında sadece üç erkek bakan yer almış olup geriye kalan bütün bakanlar kadındır. Görev yapan üç erkek bakanların ise görev süresi oldukça kısadır. Hasan Gemici 3 yıl, Abdulkadir Ateş 4 ay, Mehmet Selim Ensarioğlu ise sadece 6 gün bakanlık yapmıştır. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanları ise hep kadından oluşmaktadır (<https://www.aile.gov.tr/bakanlik/bakanlik-yoneticileri/onceki-bakan-ve-yoneticiler/bakanlar/>). Aile Bakanlığının verilerini incelediğimizde D1 isimli katılımcının görüşlerini desteklediğini gözlemlemekteyiz. Türk toplumunda “yuvayı dişi kuş yapar.” hâkim düşüncesi ile kadının aile içerisindeki önemine vurgu yapılmaktadır. Kadına aile içerisinde biçilen bu önem sonucunda kadın, Türk siyasal yaşamında genel olarak aile ve kadından sorumlu tutulmuş çok nadir de olsa diğer siyasi görevlerde yer almıştır.*

Buna karşılık görüşülen kadınların büyük bir kısmı siyasetle kadınların ilgilenmesi gerektiğini ifade etmiştir. “Hayır. Aslında daha çok kadınlar ilgilenmeli bence. Bence kadınlar daha ince düşündükleri için daha detay düşündükleri için kadınların yer alması, çoğunlukta olması bence gerekli.” (K5). “Hayır. Biz toplum olarak erkekler tarafından yönetilmeye alışılmışız mesela hep babanın son sözü geçer. Kadınlar toplumsal yapı olarak hep baskı altına alınmış, evinde çocuğuna baksın, ev işi yapsın, onu yapsın bunu yapsın görüşü ağır olduğu için erkekler hep daha çok siyaset yapmaya yönelmiş. Yoksa tabii ki kadınlarında siyasette olması gerekir bence.” (D6). “Tabii ki hayır. Her alanda olduğu gibi siyasete de kadın elinin değmesi gerekiyor. Çünkü kadınlar hem cinslerinin fikirlerini oraya taşıyacaklar ve her şeyi kadın gözüyle değerlendirecek, yeni fikirler ortaya koyacak. O yüzden muhakkak kadınlarda olmalı hem de sayıca fazla olmalı.” (M2).

D5 ise kadınların siyasete erkeklerle aynı oranda katılım sağlaması gerektiğini söylemiştir. “Hayır, sadece erkekler ilgilenmemelidir. Aynı oranda kadınlarında olması gerekmektedir. Çünkü Türkiye’de yapılan siyaset çok sert, siyasete katılan kadınlarla bence biraz olsun yumuşamalıdır.” (D5). Tablo 4’te de ele alındığı üzere Meksika ve İsveç’te ki kadınlar D5’in ifade ettiği gibi mecliste erkeklerle neredeyse aynı oranda koltuğa sahipler. Ruanda, Küba ve Bolivya’da ise meclisteki kadın sayısı erkeklerden fazladır. Bu durum ise K5, D6, ve M2 katılımcıların fikirlerini desteklemektedir (Bkz.: 46).

2.3. KADININ SİYASAL KATILIMINA İLİŞKİN DURUMU

İkinci başlık altında ise katılımcılara, siyasal katılım yolları sorulmuş ve bununla birlikte temel olarak kadınların siyasete katılımına ilişkin sorular sorulmuştur. Verilen cevaplar ise ayrı ayrı başlık altında toplanarak Tablo 13’te incelenmiştir.

Tablo 13. Kadınların Siyasete Katılımı İle İlgili Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Siyasal Katılım Yolları	Oy vermek	K2, K7, K8, M1, M2, M5, M6, M7, M8, D4, D5	11
	Parti Üyeliği	K3, K4, K5, K6, M3, M4, D1, D5, D6, D7, D8	11
	Aday Olmak	K5, K7	2
	Üyelik Dışı faaliyet	K1, K8, M8, M2, M7, D2	6
	Mitinglere Katılım	K4, K5, K6, K7, M1, M2, D5	7
	Bazen Oy Kullanmama	K8, M1, M3, D1, D3, D7	6
	Sosyal Medya Paylaşımı	K5, K7, M2, M8, D3	5

Tablo 13 (Devam). Kadınların Siyasete Katılımı İle İlgili Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Siyasete İlişkin İlgili Düzeyi	Yüksek Düzey Siyasal İlgili	M2	1
	Orta Düzey Siyasal İlgili	K4, K5, K6, K7, K8, M3, M5, M6, M7, M8, D3, D4, D6	13
	Düşük Düzey Siyasal İlgili	K1, K2, K3, M1, M4, D1, D2, D5, D7, D8	10
Aktif Siyasal Katılımı Olan Kadınlara Bakış Açısı	Gurur Verici	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, M1, M2, M4, M5, M6, M7, M8, D1, D2, D3, D4, D6, D7	21
	Geliştirilmeli	M3	1
	Başarılı Değil	D5, D8	2

İlk bölümde siyasal katılım başlığı altında siyasal katılım kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere siyasal katılımın tek bir tanımını yapmak pek mümkün değildir. Ancak genel bir tanım yapmak gerekirse siyasal katılım, karar alma mekanizmalarına katılımı ifade eder. Yaşı gelen her vatandaşın yerine getirmesi gerektiği bir sorumluluk olarak kabul edilen oy vermektan başlayarak, protesto etmeye, siyasete atılmaktan düşüncelerini ifade etmeye ve düşünce paylaşımına dek birçok alanda kendini gösterir. Ayrıca ilk bölümde de belirtildiği üzere siyasal katılım basit bir meraktan yoğun bir ilgiye doğru ilerleyen bir süreçtir. Bunun üzerine katılımcılara “Sizce siyasete katılmanın yolları nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneltilen soruya 11 katılımcı siyasete katılımı parti üyeliği ile diğer 11 katılımcı oy vermekle, sadece 2 katılımcı ise aday olmak ile mümkün olacağını dile getirmiştir.

Siyasal toplumsallaşma farklı kategorilerde kendini göstermektedir. En alt kategori ise izleyici etkinliği olarak ifade edilen siyasi olayları dışarıdan izlemektir. Bunlar arasında siyasi olaylara ve mitinglere katılım yer alır. Bunun üzerine katılımcılara, “Siyasi Organizasyonlara, faaliyetlere, mitinglere katılır mısınız?” sorusunun ardından 7 katılımcı bu faaliyetlere katıldıklarını ifade etmiştir. “Katılıyorum. En son 8-9 sene önce MHP’in mitingi vardı İstanbul Zeytinburnu’nda katıldım.” (K5). “Yani katılmışlığım var evet katılmışlığım oldu. En son ne zaman katıldığımı hatırlamıyorum bayağı oldu. Evlenmeden önce falandı herhalde.” (D5). “Katılıyorum. En son üyesi olduğum partinin Ankara’da gerçekleşen 6. Olağan Kadın Kolları Kongresine katıldım.” (M2). Katılımcılarımızdan elde edilen bulgular sonucunda ev kadınlarının mitinglere katılım oranı oldukça düşük bir seviyededir. Görüşme gerçekleştirilen katılımcılardan sadece 7 tanesinin mitinglere katıldığı geriye kalan 17 katılımcımızın ise herhangi bir siyasi organizasyona ya da mitinglere hayatları boyunca katılmadıkları gözlemlenmiştir.

Oy vermek, siyasal sistem ve toplum açısından önemli bir siyasal katılım biçimidir. Bazı seçmenler oy vererek siyasete katılım sağlamadıklarını düşünürler. Diğer taraftan da seçmenlerin bir bölümü oy verseler de herhangi bir şeyin değişmeyeceğini düşünürler. Bu düşünce bir yandan doğrudur diğer yandan da yanlıştır. Doğrudur, çünkü seçmenler seçim sonuçlarını gördüklerinde yöneticileri kendilerinin seçtiği duygusuna kapılmazlar, çünkü hiçbir seçim tek bir oyla kazanılmaz. Yanlıştır çünkü kişilerin tek başlarına karar alıp, verdikleri oylar bir araya gelerek yöneticiler seçilir (Çağla, 2019: 15). “Hiç oy kullanmadığınız oldu mu?” sorusu üzerine 6 katılımcı bazı seçimlerde oy kullanmadığını ifade etmiştir. “Sanırım 18 yaşında ilk oyumu kullanmamıştım. Yolculuk halindeydim o yüzden kullanamadım.” (D7). “Evet oldu. İkamet ettiğim şehirde olmadığım için kullanamadım. Herhangi bir yaptırımı yoktu sırf oy kullanmak için gelmek istemedim.” (D3). “Yeni evlendiğim sene oy kullanamadım. Çünkü yeni taşınmıştım ve mahalleye ikametgâhımı almamıştım. O yüzden oyumu kullanamadım.” (D1). “Gençliğimde oy kullanmadığım oldu tabi. O zamanlar bizi oy kullanmaya götürmezlerdi ki.”(K8). Bunun dışında 18 katılımcı ise her zaman oylarını kullandıklarını ifade etmiştir.

D3 isimli katılımcımızın vurgu yaptığı “sırf oy kullanmak için” ifadesi Türkiye Cumhuriyeti’nde vatandaşlık görevi olarak kabul gören oy verme davranışı, D3 isimli katılımcı tarafından aslında önemle üzerinde durulması gereken bir davranış olmadığı yönündedir. K8 isimli katılımcımızın ise ifade etmiş olduğu “o zamanlar bizi oy kullanmaya götürmezlerdi ki” ifadesiyle toplumların kadınların verdiği oylara önem vermedikleri tespit edilmiştir. Özellikle geleneksel toplumlarda kadınlar, her birey özgür bir şekilde hareket edemediği için oy vermek davranışlarını da özgür bir şekilde gerçekleştirememektir. Bu durum kadınlar üzerinde daha da belirgin bir haldedir. Bununla beraber Lioyd (2015: 63), “Erkek Akıl” adlı kitabında Aristoteles’in kadınların nefesine hâkim olarak tanımlamadığını ifade eder. Aristo’ya göre kadınlar, değişken akıllı olduklarından dolayı bununla beraber kolaylıkla başkaları tarafından yönlendirilebilirler ve tereddüt altında kalırlar. Bu yüzden kadınlara güven kolay kolay sağlanılmaz. Eski toplumlar tarafından kadınlara güvenilmeme duygusu günümüz toplumlarında da hala geçerliliğini korumakta ve kadınların oy verme alışkanlıklarını etkilemektedir.

Yukarıdaki katılımcıların dışında bir katılımcı ise her zaman oy kullanmaya gittiğini ancak bir partiye değil de onun yerine boş oy attığını ifade etmiştir. “Aslında oy

kullanmak bize verilen çok güzel bir hak. Ama boş kullandığımda oldu çünkü iyi bir parti olduğunu düşünmediğim zamanlarda oldu.” (D6).

Demokrasi ile yönetilen devletlerde vatandaşlar makam sahiplerini seçebilmek için oy kullanırlar. Oy kullanmak yasal yaşa gelen her vatandaşa verilen bir haktır. Bir nevi her vatandaşın yerine getirmesi gereken görev olarak kabul edilir. “Hiç oy kullanmadığınız oldu mu?” sorusuna ek olarak katılımcılara “Oy vermek sizin için neyi ifade ediyor?” sorusu yöneltilmiştir. “*Kesinlikle herkes oyunu kullanmalı, her vatandaş oy kullanmalı. Oy kullanmak yani herkesin sorumluluğu bence. Ben oy kullanmıyorum benim oyum şuna gidecek buna gidecek veya şöyle olacak diye düşünmektense oy kullanacaksın, oyunun arkasında duracaksın. Herkesi de oy kullanmaya teşvik edeceksin*” (K5). “*Oy kullanmak herkesin özgür düşüncesi, ifadesi. Oy kullanarak kendi fikrimi ve düşüncemi ifade edebiliyorum. Kimi isteyip istemediğimi söyleyebiliyorum. Bu açıdan çok güzel bir hak.*” (K7). “*Yaşı gelen her Türk vatandaşının oyunu kullanması lazım. Çünkü bizi yönetenleri seçebilmek için oy kullanmak şart.*” (K8). “*Oy kullanmak bizim de var olduğumuzu, bizimde söz sahibi olduğumuzu gösteren bir davranış. Çoğunluğun sesinin dikkate alındığı bir davranış çünkü çoğunluk, istediği insanı piyasaya çıkarıp, istediği insanı ise piyasadan silebilir. O yüzden önemli.*” (M2). İncelediğimiz bu katılımcılar, oy kullanmanın yasal bir hak olduğunu, bu hakka da sahip çıkılması gerektiği düşüncesini ileri sürmektedirler. Katılımcıların da bahsetmiş olduğu gibi her bir oyun siyasal katılım açısından yadsınamaz bir gücü vardır. Bu güç ise yasalar tarafından desteklenmekte ve meşru bir hale gelmektedir.

Oy kullanmanın bireylere verilmiş bir hak olduğunu ifade eden katılımcıların aksine bu katılımcılar ise oy kullanmanın boş, gereksiz veyahut işe yaramaz bir şey olduğunu dile getirmiştir. “*Pek bir şey ifade ettiğini düşünmüyorum. Çünkü vermiş olduğum oyun olumlu ya da olumsuz bir etki sağladığına inanmıyorum.*” (D3). “*Ben oy kullanmanın bir işe yaramadığını düşünüyorum. Yani ben hangi partiye oy verirsem vereyim yine orda bir şeyler dönüyor ve güçlü olan elde ediyor.*” (D8). “*Tabii ki herkes oyunu kullanmalı. Ama bizim verdiğimiz olmuyor. Başkası oluyor. Bence boşa oy kullanıyoruz gibi.*” (K2).

20. yy ile yoğun bir şekilde insan yaşamına giren kitle iletişim araçları, toplumsal değişimin önemli dinamikleri arasına yerleşmiştir. Ardımızda bıraktığımız yüzyıla büyük oranda damgasını vuran kitle iletişim araçları içinde bulunduğumuz yüzyılı da büyük oranda etkilemektedir. Siyasal toplumsallaşma konusunda yapılan ilk

araştırmalarla birlikte yapılan birçok araştırma, kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşma üzerindeki önemine vurgu yapmaktadır (Akın, 2009: 113). Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte sosyal medya insan hayatına girmiş ve gündelik yaşamda insanları oldukça meşgul eden bir mecra olmuştur. İnsanlar, sevinçlerini, hüznelerini, kızgınlıklarını, gezdiği yerleri vb. sosyal medya üzerinden diğer insanlarla paylaşmaktadır. Bu durum siyasi alanda da kendisini gösterir. Kişiler ülke gündemine dair bilgileri, benimsediği siyasi parti ile ilgili gönderileri, partilerin liderlerini ve politikalarını sosyal medya üzerinden takip etmekte ve kendileri de bu konularda paylaşımlar yapmaktadır. Katılımcılara yöneltilen “Sosyal medyada siyasi paylaşımlar yapar mısınız?” sorusunun ardından 5 katılımcı sosyal medyadan siyasi paylaşım yaptığını dile getirmiştir. “*Siyasi paylaşımlar yapıyorum. Yani bazen komik geliyor bazı şeyler onları paylaşıyorum. Benim istediğim şeyi bana vurguluyor aslında. Onları paylaşıyorum. Ya da onların paylaştığı şeyleri beğeniyorum.*” (K5). “*Sosyal medyadan en son Kongre ile ilgili paylaşım yaptım ve üyesi olduğum partinin yaptığı çalışmalarını ve lideri hakkında paylaşımlar yapıyorum.*” (M2). “*Yeri geldiğinde paylaşım yaparım. İlgimi çeken bir şey olursa onu hesabımdan yayınlıyorum.*” (M8). “*Evet. Yapıyorum ama genellikle uyguladıkları yanlış politikalar üzerinden eleştirel paylaşımlar oluyor.*” (D3). Günümüzde sosyal medyanın çok fazla kullanılmasına rağmen görüşme yapılan katılımcılar arasında çok az kişinin siyasi paylaşımlar yaptığı dikkatleri çekmiştir.

Bahsi geçen bu katılımcıların dışında bir katılımcı ise kesinlikle paylaşım yapmadığını ifade etmiştir. “*Hayır. Kesinlikle yapmam. Aslında nedeni çok açık. Twitter’de yapılan paylaşımlardan dolayı insanların başına iş geliyor.*” (D7). İncelemiş olduğumuz bu katılımcı, bizlere Ulrich Beck’in ortaya atmış olduğu “Risk Toplumu” kavramını hatırlatmaktadır. Beck, bu kavram ile sanayi sonrası modern toplumlarda, yeni risklerin ortaya çıktığını dile getirir. Eski toplumlardaki riskler genel olarak doğal yollarla meydana gelen riskler olduğunu ve bu yüzden insan müdahalesinin olmadığı risklerdir. Ancak Beck, modern toplumlarda meydana gelen risklerin, ekonomik ve siyasi kararlar üzerinde gerçekleştiğini söyler (Beck, 2019). Modern sonrası toplumlarda korkuların en belirginini belki de sosyal medya üzerinden yapılacak yorumlar sonucu alınacak cezalardır. İçinde bulunduğumuz risk toplumu her an ifşa olmaya ya da bilgi manipülasyonu sonucu yanlış anlaşılmalarda ortaya çıkmaktadır. Hızlı gelişen teknoloji sonucunda bilgi alışverişinin en üst düzeyde olduğu risk toplumunda insanlar, pandemi ile beraber kapalı kaldıkları evlerinde sosyal medyadan uzak kalamadıkları

gibi herhangi bir konuda gündem olmuş gönderilere yorum yapmaktan ve hesabında paylaşmaktan kendini alıkoyamamaktadır. Bu nedenle risk toplumu bağlamında korku kültürünün de hâkim olduğu ve D7 isimli katılımcımızın çekincelerine anlam kattığı gözlemlenmektedir.

Katılımcılara “Siyasetle ilgi ve alakanız hangi düzeydedir?” sorusu üzerine bir siyasi partide üyeliği olan “M2” siyasetle olan ilgisini 10 üzerinden 8/9 olarak tanımlamıştır. Yüksek düzeyde siyasetle ilgilenen bu katılımcımız bekârdır. Bu durum ise bekâr kadınların evli ya da dul kadınlara oranla daha fazla siyasal katılım sağladıklarının bir göstergesidir. Bunun dışında 13 katılımcı orta düzeyde, 10 katılımcı ise düşük olduğunu dile getirmiştir. Ev kadınları için siyaset genel olarak aktif olarak içinde bulunulmadığı, sadece haberlerden ve sosyal medyadan gördükleri kadarıyla takip ettikleri bir mecradır.

“Hiç alakam yok. Televizyon ya da sosyal medyadan ne gördüysem o. Ev kadını olduğumdandır bekli de. Akşama kadar çoluk çocuk. Belki çalışan bir kadın olsaydım ilгимde olabilirdi. Ama akşama kadar yemek iş, güç ondan siyasetle alakam yok.” (K2). K2 isimli katılımcımızın ifadesinden oraya çıkan sonuca göre toplumlar tarafından kadına ev içerisinde biçilen görev ve sorumluluklar kadının başka işlerle meşgul olmasına engeldir. Bu sorumluluklar dolayısıyla kadın için siyaseti takip etmek, siyasetle ilgili bilgi sahibi olmak oldukça meşakkatli bir iştir. Bu sebepten dolayıdır ki siyasetle ilgilenmek ev kadını için üzerine düşünülmesi gereken konular arasında son sıralarda yer almaktadır çünkü ev kadını için daha önce yapması ve yerine getirmesi gereken sorumluluklar vardır.

“Sadece kadın, çocuk, hayvan gibi konularda yapılan doğru veya yanlış politikaları, kanunları takip edip, ilgileniyorum. Onun dışındaki konularda orta seviyede ilğim.” (D3). D3 isimli katılımcının, siyasi konularla genel olarak pek ilgisinin olmadığını, sadece kendisini ilgilendiren, belli başlı konuları takip ettiğini dile getirmektedir. Burada D3’in kişisel olarak siyasi konularda ilgilenmediğini ve bu katılımcı üzerinde herhangi bir baskının ya da sorumluluğun siyasete katılımını engellemediği tespit edilmiştir.

Türkiye’de kadının siyasete katılım oranları incelendiğinde bu oranın oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır. Kadınlar siyasette yeteri kadar temsil edilememekte ve kendilerini görünür kılamamaktadır. Tabii ki bunun birçok sebepleri bulunmaktadır.

Kabul gören temel argüman, kadınların geleneksel iş bölümü sonucunda üstlendiği ev, çocuk bakımını üstlenmeleri sonucunda siyasal alanda yeteri kadar başarılı olamayacakları yönündedir. Bunun üzerine katılımcılara “kadınların siyasi görevlerde yer alması konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

21 katılımcı gurur verici bir durum olduğunu dile getirmiştir. “*Bence çok güzel. Kadın her yerde olmalı. Ben kadının zekasına hayranım çoğu erkekten daha zeki. Evi yönetende kadın, çocukları eğitende kadın eğitiyor. Bizim eğittiğimiz çocuklar geleceğimize yön veriyor. Çocuklarımızın din ve ahlaklarını kadınlar yönetiyor. Baba ne yapıyor? Çalışıyor ekmek parası getiriyor ama kadın her şeyi yapıyor. Bunları yapabilen kadın siyasette yapabilir.*” (K7). “*Kadınların böyle siyasette yer alması çok güzel. Çevremizde olsa gidip derdimizi daha rahat anlatabilirdik. Erkeklerle anlatamadığı kadına anlatabilmek daha kolay olurdu.*” (K1). “*İyi bir şey. Mesela eski mahalledeki muhtar kadındı. Çekinmeden gider derdimi anlatırdım. Ama bu mahalledeki muhtar erkek daha hiç görmedim. Ama seçim zamanı gelir oy ister.*” (K2). “*Güzel bir şey bence. Bizim muhtarımızda kadın. Yakışıyor bence. Bana göre cumhurbaşkanlığı yapabilmese zor ama başbakanlığı yapabilir. Tansu Çiller nasıl yaptı? Türk kadını akıllıdır. Her şeyin üstesinden gelir.*” (M1). “*Kesinlikle bir kadın olarak böyle bir şey isterim. Kadınların da hakkının olduğunu düşünüyorum ve kesinlikle çokta güzel yönetirler.*” (D6).

Yukarıda ele almış olduğumuz bazı katılımcıların, mahallelerinde ki muhtarın kadın olduğunu ya da kadın olmasını istediklerini dile getirdiler. Çünkü eğer muhtar kadın olursa katılımcılar, erkek muhtarlara göre daha rahat olacaklarını, dertleri ve sıkıntıları olduğunda daha kolay bir şekilde dile getireceklerini ifade etmişlerdir. Ancak bu katılımcıların aksine M3, muhtarlığın kadına göre bir görev olmadığını, kadının daha üst seviyelerde yer alması gerektiğini, muhtarlığın kadınlar için basit bir siyasi kategori olduğu ifade etmiştir. “*Üst düzeylerde yer alabilirler ama bir muhtarlık kadına göre değil bence. Çünkü daha düşük seviyede, zor. Kadının sokakta olması gereken bir iş muhtarlık. Bence muhtarlık kadına yakışmıyor.*” (M3).

“*Bence kadınlar biraz fazla duygusal olduğu için ben kadınların çok iyi yapabildiğini ya da yapabileceğini düşünmüyorum.*” (D5). D5 kadının duygusal yönünün baskın olmasının bu görevlere uygun olmayacağını dile getirmiştir. “*Muhtarlık ve belediye başkanlığı değil ama eğer cumhurbaşkanlığı yapacaksa ailen olmayacak net. Eğer ailen olursa yapamazsın. Onlar önüne hep bir engel çıkarır.*” (D8). D8 ise kadının bu görevlerde yer alabilmesi için evli olmaması gerektiğini, evliliğin ve

çocuğun kadının önünde bir engel olacağını dile getirmiştir..Çünkü toplum tarafından kadına atfedilen roller ve kadının kendisini sadece “anne” ya da “ev kadını” olarak görmeye zorlanması, kadın için öğrenilmiş çaresizlik durumunu ortaya çıkarmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik içerisine giren kadın, içerisinde bulunduğu durumu değiştiremeyeceğini düşünmekte ve bu durumu bu şekilde kabullenmek zorunda kalmaktadır.

2.4. KADININ SİYASETE KATILIM ENGELLERİ

Tablo 14’te ise katılımcılara kadınların genel olarak siyasete katılımlarına yönelik önlerine çıkan engellere dair sorular sorulmuş ve elde edilen cevaplarla birlikte ev kadınlarının siyasal yaşamda aktif olmadıklarına dair sorunlar incelenip çözümlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 14. *Siyasette Kadının Engeline İlişkin Sorular*

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Kadınların Aktif Siyasal Katılım Engelleri	Evlilik Sonrası Tutum Değişimi	K5, K7, D3	3
	Hane İçi Görevler	M3, D3, D5	3
	Annelik	K1, D1, D3, D5, D7	5
	Eğitimsizlik	K1, M2, D2	3
	Ülkenin Gelişmemesi	K2, K5, D6	3
	Eşitsizlik	K4	1
	Cinsiyetçi-Toplumsal Baskı	K3, K5, K6, K8, M1, M4, M5,D1, D3, D4, D5, D7, D8	13
	Yetiştirme Tarzı	K7	1
	Yaşam Koşulları	M2	1
	Rol Model Olmaması	M3	1

Patrikal toplum yapısında, soy erkekler tarafından devam ettirilir. Erkek egemenliğine bağlı bu toplumsal örgütlenme şeklinde erkeklere kadınlardan daha fazla saygı gösterilir. Kadınlar, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel her alanda erkeklerin gerisinde yer alırlar. Bu nedenle ev kadınlarının oy kullanırken göz önüne aldıkları tek kriter eşlerinin, oy vermelerini istedikleri partilerdir. Bu durum erkek egemenliğinin ev kadınlarının üzerinde en etkin göstergelerindedir. Katılımcılardan elde edilen genel kanıya göre katılımcıların çoğunluğunun evlendikten sonra siyasi görüşünde ya da oy verdikleri partide herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Sadece 3 katılımcıda evlilik sonrası siyasi görüş değişimi gerçekleşmiştir. “*Oldu. Eşim beni etkiledi. Kendim sol görüşlü bir ailenin kızıyım eşim sağ görüşlü ailenin çocuğu. O yüzden sol partiden sağ partiye geçiş oldu.*” (K5). “*Oldu. 21 yaşında evlendim zaten bir kere belediye başkanlığında oy kullandım. Sonra hep evliyken oy verdim. Birde eşimin akrabası vardı*

partilerde üyeydi sırf onlar için oy kullandığım oldu. Kendi düşüncem olarak değil de sırf onlar istiyor diye oy kullandım, o kazansın diye.” (K7).

“Kendi ailemin görüşü ile evlendiğim eşimin ailesi arasında fark vardı. Kendi ailem sol görüşlü eşimin ailesi de sağ görüşlüydü. Ama farklılık olmadı benim görüşüm hala aynı istediğim partiye oy verebiliyorum.” (K6). “Pek değişti diyemem ama eski eşim bu konuda hep baskı uygulamak istedi ama ben dinlemedim.” (D3). Bahsi geçen bu katılımcılar ise diğer katılımcıların aksine bariz bir farklılığın olmasına rağmen kendi istediği yönde oyunu kullandığını dile getirmiştir.

“Ben zaten 17 yaşında evlendim. Partiyi partiyi bilmem. Babam gözümü açtırmadı. Evlendikten sonrada eşim çıkartmadı. Babam 17 yaşında verdi beni amcan 26ydı. Gözümüz kör kör gittik. Öyleydi o zamanlar.” (D2).“Ben bekârken hiç oy kullanmadım. Evlendikten sonra oy kullanmaya başladım. Ama siyasi görüşüm hiç değişmedi, ölünceye kadarda hiç değişmez.” (M1). “Zaten ben evlendikten sonra oy vermeye başladım. O yüzden hiçbir değişiklik olmadı.” (M4). Bahsi geçen bu katılımcıların erken yaşlarda evlilik yaptığı tespit edilmiştir. Erken yaşta yapılan evliliklerin, bireylerin siyasal tercihlerini etkileyebileceğine dikkat çekilmiştir. Çünkü daha tam anlamıyla olgulaşamayan ve eğitimlerini tamamlayamayan kadınlar, tabiri caizse kendileri birden farklı bir dünyada bulmuşlardır. Bu durum ile birlikte kadınlar, eşleri ya da onların aileleri ile birlikte toplumsallaşırlar ve onların fikirlerini benimserler. Aynı zamanda bu durum sadece siyasal tercih bakımından değil, yaşamın birçok alanında da kendini gösterir.

Katılımcılara “Sizce Türkiye’de kadın siyasetçinin az olmasının sebebi nedir?” sorusunun yöneltildiği üzerine çoğu katılımcı bu duruma cinsiyetçi ve toplumsal baskının sebep olduğunu vurgulamaktadır. “Kadınlara karşı olan önyargılar, sadece kadınların ev içinde olmasının istenmesi tek görevinin annelik olması gerektiğinin düşünülmesi.” (D3). “Erkekler tarafından bastırılması. Eşleri tarafından, ağabey, kardeş, baba. Bastırılması yani. Sen kadınsın, sen yapamazsın, edemezsin. Biri sana bir şey der veya sen çıkma karışma gibisinden milletin baskısı, çevre baskısı.” (K5). “Ataerkiliz ya herhalde ondan geliyor. Erkeklerin çok baskısı var. Siyasette olanların bile önü çok açılmıyor. Sadece parmak kaldırıyor parmak indiriyor. Oda sırf bir erkeğin dediği olsun diye. Hep ataerkillikten bence.” (K8). “Toplumdan kaynaklı bence. Kadınların hep eksik etek görülmesinden kaynaklanıyor. Toplum baskısı başka hiçbir şey değil. Diğer ülkelere baktığımız zaman kadın siyasetçi daha fazla. Bizim

toplumumuzun baskısından kaynaklanıyor. Gelişmemişlik düzeyimizden kaynaklı. Hatta birazda toplum kapalı bayanların özellikle siyasette yerinin olmadığını düşünüyorum.” (D6). Dünyada ki çoğu toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de erkekler ve kadınların toplumsal rollerinin paylaşılması hususunda farklılıklar göze çarpmaktadır. Toplumlarda kadınlar, özel alanla sınırlı tutulmaktadır ve özel alanla ev arasında sıkışık kalmaktadır. Kadınların aksine erkekler, aile geçimini sağlamak için dışarıda çalışmakta, alınan kararlarda söz sahibi olmakta ve daha çok “kamusal” alanda yer almaktadır. Siyaset kurumu da daha çok kamusal alanla ilgili olduğundan siyaset ve siyasi partiler doğrudan erkeklerin hâkimiyet alanı olarak kabul görmektedir (Çadır, 2011: 101). Bu kabul görmüş genel kuralların dışına çıkmak isteyen, siyasi karar alma mekanizmalarında yer almak isteyen kadınlar ise toplum tarafından hor görülme, aşağılanmakta ve dışlanmaktadır.

“Ya birazda Eğitimsizlik bence. Ben İlkokul 5’ten sonra okumadım. Zorunlu eğitim yoktu o zamanlar. En küçük kardeşimde zorunlu oldu ortaokul lise o gidebildi. Birazda eğitimle alakalı eğer eğitilsek olabilirdi.” (K1). Siyasal katılım başlığı ile birlikte, sosyo-ekonomik düzeyler olarak nitelendirilen meslek, gelir durumu, yaşanan yer, eğitim gibi etkenler cinsiyet ile birlikte ele alındığında, bu durum tamamıyla kadınların aleyhine olmuştur. İyi gelir sahipleri, yüksek statülü meslek yapan kişiler ve iyi eğitim görmüş bireyler, genellikle düşük statüde çalışan, yoksul ve eğitimsiz kişilere göre daha fazla siyasal katılım göstermektedir. Cinsiyet bazlı bu durumlar incelendiğinde ise kız çocuklarının ve kadınların okula gitme düzeyleri erkeklere oranla daha düşük seviyededir (Şahin, 2011: 18-19). Az eğitim görmüş olan kadınlar, hem özgüven açısından hem de bilgi düzeylerinin erkeklere oranla daha düşük seviye de olmasından dolayı siyasal katılım bağlamında erkeklerinde gerisinde yer almaktadırlar. Ayrıca siyasal toplumsallaşmanın en önemli araçlarından bir tanesi eğitimidir. Bireylerin eğitim seviyeleri yükseldikçe, eğitim almaya devam ettikçe, siyaset ile ilgili yeni bilgiler öğrendikçe ve ülke siyasetine dair bilgiler elde ettikçe, kendilerini yöneten siyasal sistemi değiştirmeye başlayacaktır. Aynı zamanda önemli bir eğitim kurumu olan okulda çocuklar eğitim görmeye başladıkları andan itibaren siyasal toplumsallaşma sürecine dâhil olur. Çünkü eğitim öğretim sırasında verilen tarih dersleriyle beraber çocuklar ülkelerinin tarihini öğrenir ve bu durumda onların milli bilinçlerinde ilerleme sağlar.

Kadının doğası itibarıyla sıklıkla kendisini içerisinde bulunduğu ev işleri her ne kadar çok basit bir iş gibi algılansa da aslında geniş bir çerçeveyi kapsamaktadır. Hane içinde kadının emeği; yemek yapmak, temizlik yapmak, bulaşık ve çamaşır yıkamak, çocuk, yaşlı veya hasta bireylerinin bakımını yapmak, alışveriş yapmak, eşini ve çocuklarını mutlu etmek olarak tasnif edilmektedir. Bununla beraber içinde bulunduğumuz pandemi dönemiyle birlikte kadının hane içerisinde üstlendiği görevler çeşitlilik kazanmıştır. Örneğin okulların uzaktan eğitime geçmesiyle birlikte kadın hane içerisinde bir yandan yemek ve ütü yaparken diğer yandan da çocuğu için öğretmenlik yapmaktadır. “Hane içi görevler kadının siyasete katılmasına engel midir?” sorusuna 3katılımcı bu görevlerin engel olacağını, geriye kalan diğer katılımcılar ise kadının her şeyin üstesinden gelebileceğini, kadının çok güçlü ve başarılı olduğunu belirtmiştir. Kadınların kendilerinde hissetmiş olduğu bu özgüven ve cesaretleri toplum tarafından bastırılmaktadır. Toplum tarafından kadınlara “saçı uzun aklı kısa” tanımlaması yapılması bunun en önemli örneklerindedir. Ayrıca “elinin hamuruyla erkek işine karışma” deyimini ile birlikte kadınlar her alanda olduğu gibi siyasal alanda da geri plana atılmaktadır. Özellikle geleneksel toplumlarda kadın, özgür bir şekilde karar verememekte ve özgür bir şekilde siyasal katılım gerçekleştirememektedir. Arkasında herhangi bir destek göremeyen kadın yaşadığı özgüven kırılmasıyla birlikte öğrenilmiş çaresizlik içine girmekte, kendi kabuğuna çekilme ve kendini özel alana maruz bırakmaktadır.

2.5. SİYASAL PARTİ ALGISI

Bu bölümde ev kadınlarının parti tercihleri ve partilere karşı tutumlarına yönelik sorular sorulmuş ve elde edilen cevaplar tablo 15’te tek tek incelenmiştir.

Tablo 15. Kadınların Parti Algısına İlişkin Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Parti Tercihi	Partinin Kapasitesi	K1, D2	2
	Önceki İcraatlar	K2, K3, K5, M2, M4, M5, M7, M8, D3, D4	10
	Düşünce ve İdealler	K2, D3, D5, D6, D7	5
	Ülke Çıkarları	K8, M1, K4	3
	Bireysel Çıkarlar	K6, K7	2
	Güvenirlilik	M3	1
	Milli Değerlere Bağlılık	M3	2
	Sağ-Sol Ayrımı	M6	1
	Parti Politikaları	D1, D7	2
	Aday	D1	1
	Vaatler	D4	1

Tablo 15 (Devam). Kadınların Parti Algısına İlişkin Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Partiye Karşı Tutum	Parti Politikalarını Sorgulama ve Eleştirme	K1, K2, K4, K5, K6 K7, K8, M1, M2, M4, M5, M6, M7, M8, D1, D3, D4, D5, D6, D7, D8	21
	Seçim Vaatlerini Takip	K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, M2, M5, M6, M8, D1, D3, D6	14

Siyasi partilerin kökeni eski Yunan'a kadar uzanmaktadır ancak günümüzdeki anlamını 19. yy.da Batı Avrupa'da oy hakkının yaygın bir hale gelmesiyle ve seçimlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Siyasi partiler, siyasi iktidarı ele geçirmek için bir program çerçevesinde, denetme koşuluna bağlı olma şartıyla ve üzerinde etkili olmak amacıyla birlikte, kamu görevlerinde başkalarıyla ortak bir şekilde ya da tek başına kadrolar belirlemeyi amaç edinmiş örgütlenmiş birimleridir. Bir örgütün siyasi parti olabilmesi için, iktidar sahibi olduğu sürece bu yerini korumalı, muhalefet ise hükümet üzerinde etkide bulunmayı ve iktidar olmayı amaçlamalıdır (Çam, 2015: 101). Weber'e göre (2003) siyasi partilerin amacı, kurumsallaşmış grubun yani parti liderine bir ideali gerçekleştirmek ya da militanlarına maddi imkânlar sağlamak için iktidarı ele geçirmektir. Ona göre siyasi partiler, birleşikliğe yönelik toplumsal birliktelikleri, özgür bir şekilde bir bağımlılığa sokmayı hedefler.

Siyasi partiler, temsil ettikleri siyasi mensuplarına kimlik kazandırır ve partinin izlediği politikalar, göstermiş olduğu faaliyetler, programı bu kimliği pekiştirir. Özellikle bir düşünceye sert bir şekilde bağlı olan siyasi partilerde, iktidara gelmekten çok siyasi kimliği yayma ve güçlendirme işlemi daha önemlidir (Çam, 2015: 102).

Bu bağlamda katılımcılara “Oy verdiğiniz partiyi neye göre tercih edersiniz?” sorusu yöneltilmiş ve partilerin ev kadını seçmen üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler incelendiğinde çok farklı değişkenlere rastlanmıştır. Kimi katılımcı parti politikalarına önem verirken kimi katılımcı için hangi parti olduğunun herhangi bir önemi olmayıp, içinde yaşamış olduğu ülkenin menfaatleri ve çıkarları doğrultusunda oy verdiğini dile getirmektedir.

“Türkiye’yi ve toplumu idare edebilecek seviyedeyseniz eğer ona göre oyumuzu kullanıyoruz.” (K1). “Söylediklerini sağlam temellere oturtması lazım, gerçekçi olması lazım Milli değerlere sahip çıkması gerekir.” (M3). Bu katılımcılardan elde edilen verilere göre kişilerin oy verme tercihlerini başında yöneticinin ülkeyi yönetebilecek güçte olması ve söylediği her şeyin gerçekçi olması gerekir. Çünkü bireyler kendi

elleriyle seçtikleri iktidarı her daim güçlü görmek ve halkının iyiliği peşinde koştuğunu görmek istemektedirler.

*“Görüşleri bizim görüşlerimize uyuyor mu, adayın kimliğine, insanlığına, neler yapacak, ne vaatler verecek ona dikkat ediyoruz.” (D1). “Halkımız için olsun, çalışmaları onlar için çalışsınlar halkımıza yönelik olsunlar.” (D2). “İdeolojilerime uygun olup olmadığına bakarım. Politikaların gerçekliğine ve tutarlılığına bakarım ona göre tercih ederim.” (M2). “Görüşlerimize göre. Onun görüşleri bana uygun geliyorsa. Bazen de şey düşünüyorum mesela tamam bu görüş bana uymuyor ama devletin lehinde hangisi olması gerekiyor. Yani tamam kesinlikle katılmıyorum bazı konularına, fikir ayrılığı yaşayabiliyorum ama acaba devlet için hangisi iyi diye düşündüğüm oluyor. O zamanda boş kullandım zaten genelde.” (D6).*Bu katılımcılarımızdan elde ettiğimiz sonuçlara göre oy verme davranışı üzerinde partilerin yürüttükleri politikalar ve partilerin savundukları ideolojiler oldukça önemlidir. Siyasi partilerin siyasal toplumsallaşma üzerinde önemli etkileri söz konusudur. Örneğin siyasi partiler, yürüttükleri faaliyetlerle bireylerin belli bir siyasal bilinç, kültür, tutum kazanmasında, siyasal ortama katılmalarında ve siyasal ortamı anlamalarında etkili olur. Bireylerin siyasal sürece aktarılmasında etkili olan siyasi partiler, insanların siyasal sistemle güçlü bir bağ kurmalarını, yeni inanç ve davranış kalıplarını kazanmalarında yardımcı olmaktadır. Ayrıca ideolojiler bireyin siyasal toplumsallaşma yöntemi, yönünü belirleyen önemli bir araçtır. Geçtiğimiz yüzyıllar boyunca savaşlar, devrimler ve ihtilaller gibi olayların merkezinde ideolojinin yattığını söylememiz mümkündür (Dilber, 2012: 6).

“Allah ülkemize dirlik, beraberlik versin. Ülkemizi iyi yönetsin, sağ parti olsun. Benim annem babam hep sağcıydı bende hep sağcılara veririm.” (M6). M6 isimli katılımcı ise ailesinden öğrenmiş olduğu belli başlı siyasi kalıplara dikkat çekmektedir. Aslında insanlar, siyasetle ilgili bilgileri çeşitli şekillerde, dolaylı ya da doğrudan yollarla öğrenirler. Bunlardan en önemlisi ise ailedir. Aile, bireylerin siyasal toplumsallaşmasında ki ana etkenlerden bir tanesidir. Ulusal bilinç üzerinden örnek vermek gerekirse bir çocuğun ulusal bilinci kazanmasında, bunun çocuğa aktarılması ve çocuğun bunu kabullenmesi oldukça karışık bir zaman dilimini kapsar. Kazandırılmaya çalışılan bu ulusal bilinç, kültür mirası içerisinde belli bir program ya da plan olmadan çocuğa yansır ve aile içerisindeki bu aktarım sürecinde çocuk edilgen bir durumdadır (Çağla, 2019: 82). Ayrıca insanların davranışlarının şekillenmesinde çocukluk dönemi

oldukça önemlidir. Bu dönemde şekillenen düşünce ve fikirler, hayat boyu bireyin siyasal toplumsallaşması üzerinde etkilidir.

“Memleketimizin geleceği için hangisi güzelse, iyiyse ona veririm. Benim için parti çok önemli değil, ülkenin geleceği önemli.” (K8). *“İlk önce milletim için oy veririm. Kadına sahip çıkıyor mu? Milletine faydalı mı? Gelir düzeyleri nasıl olur? Fakirleşme mi yoksa zenginleşme mi oluyor? Enflasyon nasıl ilerliyor ben hep bunlara bakarak oy veririm. Halkım için hangisi faydalıysa ona veririm.”* (K7). *“Menfaat ve çıkarlarım doğrultusunda da hem de geleceğimizi düşünerek kullanıyorum.”*(K6). Bahsi geçen bu katılımcılardan elde ettiğimiz sonuca göre oy verme davranışı üzerinde bireylere kazandırılan milli bilinç duygusunun önemi vurgulanmaktadır. Bireylerin ilk olarak aile içerisinde daha sonra ise eğitim hayatında elde etmiş olduğu bu duygu, siyasal toplumsallaşma üzerinde de oldukça etkili olduğu gözlemlenmektedir.

Genel anlamıyla partici olarak bilinen partizanlık, Fransızcadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Herhangi bir gruba ya da herhangi bir partiye karşı duyulan ilgiyi ve yakınlığı ifade etmektedir. Partizan olan kişiler, siyasi partinin işaret ettiği yoldan sapmayan ve her ne olursa olsun o partiye karşı olan bağımlılıkları ve tutumları devam eden kimselerdir (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/partizan-ne-demek-partizan-nedir-partizan-tdk-kelime-anlami-41481682>). Bu bağlamda ev kadınlarının partizanlık derecelerini anlamak amacıyla onlara “Oy verdiğiniz partinin politikalarını sorgular mısınız? Yoksa koşulsuz şartsız o partiye oyunuzu verir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. 21 katılımcı parti politikalarını sorguladığını, yanlış bir şey gördüklerinde o partiden vazgeçtiklerini dile getirmiştir. *“Sorguluyoruz tabii ki. Bize ters bir şey varsa sevdiğimiz parti olsa dahi vazgeçiyoruz”* (D1). *“Tabii ki sorgularım. Mesela oy verdiğim parti sevmediğim bir partiye göz kırptı, açılım falan yaptı. O zaman oy vermedim. Körü körüne oy vermem mutlaka sorgularım.”* (M1). *“Sorgularım, kötü yaptığını tabi ki sorgularım. Şu yanlışı var ama şurada şu kadar doğrusu var diye sorgularım.”* (K5). *“Tabii ki sorgularım. Koşulsuz şartsız nasıl vereyim? Kafama, düşüncelerime uyuyor mu ona göre veririm.”* (K7). *“Sorgularım, yanlış bir şey yaptığında da hemen vazgeçerim. Eğer ki gıcığıma giden bir şey yaparsa gerçekten vazgeçerim.”* (M5). *“Tabii ki sorgularım. Koşulsuz şartsız oy vermem. Sorgularım demek o partide bir etkinliğim olduğu anlamına gelmiyor. Eğer gerçekten bende buradayım demek istiyorsam tabi ki sorgulamam gerekiyor. Çünkü öz eleştiri yapıp hatalarını da söyleyip onları düzeltmeye vesile olmak gerekiyor.”* (M2).

“Sorgulamam yok çocuğum, niye sorgulayayım? Onlar devletimizin başına gelmişler. Onlar bizi korumak hakkındalar. Sandalyeye oturdularsa bizi korumak, yönetmek zorundalar.” (D2). D2 isimli bu katılımcımızdan elde edilen verilere göre katılımcımızda ‘Siyasal Güven’ duygusu söz konusudur. İslam Can (2016) “Türkiye’de Siyasal Güven Liderler, Kuramlar, Süreçler” adlı kitabında siyasal güvenin tanımını yapmaktadır. Onun tanımlamasına göre siyasal güven, hükümet ve devlet kurumlarına, hükümetin ekonomi politikalarıyla halkın demokratikleşme sürecinde inanç, tutum ve beklentileridir.

Yöneltilen “Seçim vaatlerini takip eder misiniz?” soruna 14 katılımcı seçim vaatlerini takip ettiğini ifade etmiştir. *“Takip ederim ama sadece seçim zamanı vaatler oluyor. Seçimden sonra gözüküyorlar. Şimdi güya pandemiden dolayı herkese tablet dağıtılacaktı. 3 çocuğum var kendim yeni telefon almak zorunda kaldım. Sonra tekrar bir daha almak zorunda kaldım. Güya dağıtacaklardı olmadı.”* (K1). *“Ediyorum ama hiç birine de inanmıyorum. Çünkü hiçbir gerçekçiği yok sadece vaat olarak kalıyor.”* (K6). *“Tabi elimden geldiği kadar ederim. Bana göre oy toplamak için vaatte bulunuyorlar ama çoğu insan vaatlerini yerine getirmiyorlar. Bu bir gerçek. Tabii ki sonunda da sorun oluyor. Sözlerini tutsalar iyi olur.”* (K7). *“Tabii ki takip ediyoruz. Yapılmayacak şeyler söylendiğinde inanmıyoruz zaten. Sen söylüyorsun yapmadın ama yinede oyunumuzu sana verelim demiyoruz. Mesela ben gökdelen dikeceğim diyor ama onu yapmayacağını biliyoruz zaten.”* (D1). *“Takip ederim ediyorum ama vaatlerin şimdiye kadar hiç yerine getirildiğini de görmedim açıkçası. Vaatler gerçekleşmediğinde de zaman kendimi o partiden uzaklaştırıyorum ama bakıyorum ki bir dahaki seçimde ondan daha iyi bir parti yok yine ona vermek zorunda kalıyorum. Çünkü gerçekten hepsi birbirinden kötü. Bir tanesi iyi diyemiyorsun, hepsinin bir hatası oluyor, en azından diyorum ki bu şunu da yapmıştı, şu daha iyiydi diye kıyaslayıp ona veriyorum. Ama tabii ki çok kötü yönettiyse belediyeyi vs. o zaman veremem tabii ki.”* (D6). *“Çok ucu ucuna takip etmem ama televizyonda takip ederim. Mesela stadyumları her yerde millet bahçesi yaptılar ama Afyon’da yapmadılar ona çok üzüldüm. Baya 1 hafta falan sinir oldum, uyuyamadım. Orda herkesin çocukluğu var. Hatta belediye başkanına yazdım neden yapmadıklarını sordum. Onlarda kendilerince bahanelerini sundular.”* (M1). Katılımcılardan elde edilen verilerden anlaşıldığı üzere seçim vaatleri katılımcılar için birer yalan olarak görülmektedir. Seçim zamanlarında verilen ve daha sonra unutulup giden bu vaatler seçmenleri hayal kırıklığına uğratmaktadır. Bu

katılımcılar dışındaki diğer katılımcılar da aslında seçim vaatlerinin birer yalandan ibaret olduğunu ve bu yüzdende takip etmediklerini belirtmişlerdir. Yalan olarak kabul görülen seçim vaatlerinin gerçekleşmemesi bireylerin siyasal katılım oranını büyük oranda etkilemektedir. Çünkü siyasal katılım sadece aktif olarak siyasete atılmak ya da parti üyeliği olarak görülmemekte, siyasi olayları takip etme ve izlemeyle de siyasal katılım sağlanmaktadır. Ayrıca yapılan bu görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre D6 isimli katılımcımız siyasal alan içerisinde kendisini seçeneksiz hissetmektedir. Siyasal alan içerisinde seçeneksiz kalma veyahut kendisini bu alan içerisinde seçeneksiz hissetme duygusu bireylerin oy vermek tercihlerini de etkilemektedir. Kendisini seçeneksiz hisseden birey deyim yerindeyse ‘sırf oy kullanmak için’ oy kullanmakta bu durum ise siyasal katılımın doğasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bireylerin kişiliklerinin kazanılmasında çocukluk çağları oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde kazanılan çelişkiler veyahut değerler siyasal toplumsallaşmanın önemli bir boyutunu da kapsamaktadır. Bu bağlamda M1 isimli katılımcımız üzerinde ise çocukluk dönemlerinde kazanılan değerler veya çocukluk döneminden kalma hatıralar siyasal toplumsallaşmanın bir boyutunu ifade etmektedir. Ayrıca M1 isimli katılımcımızda seçim sırasında verilen vaatleri yeteri kadar takip etmediğini ancak verilen vaat sonucunda da sorgulama hissine kapıldığı tespit edilmiştir. Katılımcımız yerine getirilmeyen vaat sonucunda neden vaadi gerçekleştirilmediği hususunda yetkililere ulaşmaya çalışmıştır. Bu durum ise aslında siyasal alanda yok gibi görünen ev kadınının siyasal alanda kendi hakkını aradığının bir göstergesidir.

2.6. ÜLKE GÜNDEMİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Bu başlık altında katılımcılara genel olarak ülke gündemine dair sorular sorulmuş ve verilen cevaplar tablo 16’de tek tek incelenip ele alınmıştır.

Tablo 16. Ülke Gündemine İlişkin Yöneltilen Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Ülkedeki Siyasi İşleyiş	Başarısız	K2, K4, K5, K6M1, M2, M3, M4, M6, M7, M8, D1,D2, D4 D5, D6, D7	17
	Normal	M5, D3	2
	Başarılı	K1	1

Tablo 16 (Devam). Ülke Gündemine İlişkin Sorulan Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR	F
Türkiye'nin Temel Sorunları	İşsizlik	K1, K2, K4, M2, M5, D3, D4, D5	8
	Yönetim	K3, K5	2
	Üretim Sorunu	K5, M2	2
	Eğitim	K6, M2, D6	3
	Yenilik Olmaması	K6	1
	Özgürlük Olmaması	K6	1
	Kadın Cinayetleri	K4, K7, D2, D3, D6	5
	Çocuk İstismarı	K7	1
	Terör	M1, M8	2
	Ekonomi	K8, M3, M5, M6, D1, D3, D5, D7, D8	9
	Ferdiyetçilik	M7	1
	Sığınmacılar	D3	1
	Sağlık Sorunu	D6	
Kadınların Temel Sorunu	Cinsiyetçi Toplumsal Baskı	K1, K6, K7, M3, M7	5
	Şiddet	K2, K3, K4, M6, M8, D3, D4, D6, D7, D8	10
	İşsizlik	K2, D3	2
	Aşağılanma	K4	1
	İzole Yaşam	K5	1
	Cinsiyet Ayrımı	K6	1
	Cehalet	K7, K8, D2	3
	Sevgisizlik	M1	1
	Eşitsizlik	M2, M5	2
	Eğitimsizlik	M4, D2, K6, K7	4
	Ekonomik Güvence Olmaması	M5, D4, D8	3
	Özgüvensizlik	D5	1
	Aşağılanma	D8	1
	Okursuzluk	K1, K2, K3, K6, M1, D1, D2, D4, D7, D8	10
	Kadının Sorunu Yok	D1	1

Katılımcılardan elde edilen kanıya göre ülkedeki siyasi işleyişin başarısız olduğu yönündedir. “Ülkemiz siyasetinde bence siyaset yapmıyorlar. Sadece laf dalaşı yapıyorlar. Belden aşağı, herkes birbirine hakaret ediyor. Kişiselleştirilmiş bence. Bir siyasi ortam yok. Hele ki ahlaki bir düzey yok. Herkes birbirini kişisel olarak eleştirip, bir açığını bulup onu yaralama derdinde. Herkes bence kendi menfaatini düşünüyor, devletin menfaatini düşünen yok. Herkes kendi derdinde. Düzgün bir siyaset yok yani ülkemizde.” (D6). “Ülkemiz siyasetini aslında biraz ciddiyetsiz buluyorum. Biraz kurumsallaşmamış. Çünkü siyasetçiler ekran karşısına çıktığında birbirlerine bel altı sözler söylüyor. Görüşümüz ne olursa olsun her liderin arkasında belli bir kitle var. Bir liderin bir lidere kötü söz söylemesi arkasındaki haklıda etkiliyor. Bu söylemlerden dolayı kalitesiz buluyorum.” (M2). “Bana göre kötü. Eskiden milletvekillerin başbakanın bir ağılığı vardı. Kimse bir birine kötü söz söylemezdi. Ama şimdi sokak

çocukları gibi o ona küfür ediyor o ona küfür ediyor. Çocuklar gibi sürtüşüyorlar sürekli.” (D1). “Yönetim parçalanıyor. Hepsi bir tarafta. Erdoğan bir taraftan çekiyor. Bahçeli başka yerden. Kılıçdaroğlu ise bambaşka yerden. Benim duyularım o, başka bilgim yok çocuğum.”(D2). Görüşme gerçekleştirilen katılımcılarımızdan elde edilen verilere göre katılımcılarımız genel olarak Türk siyasetinde birlik ve beraberlik olmamasından şikayetçidir. Ülkenin ve milletin menfaati yönünde çalışması gereken siyasi iktidar, katılımcılarımıza göre sadece kendi için çalışmaktadır. Bu durum ise katılımcılarımız üzerinde olumsuz bir sonuç doğurmakta ve katılımcılarımız ülkelerine ait olan siyasi iktidara güven duyamamaktadır.

“Ülkemizin temel sorunları nelerdir?” sorusunda genel kanı ülkenin ekonomisinin kötü olması ve işsizliğin çok olduğu yönündedir. Katılımcılara temel sorunlar sorulduktan sonra “Bu konuda herhangi bir çözüm öneriniz var mıdır?” sorusu da ek olarak yöneltilmiştir. “Çözüm için fabrika yapacaklar. Olan fabrikaları bitirdiler. Çok fabrika yapacaklar gençlerin önünü açacaklar. Bizim gençlerimiz zehir gibi çocuklar onların önü açılrsa çok daha iyi yere geliriz.” (K8). “Ekonomi çözümü için de daha çok yatırım, üretim. Kaynakların doğru değerlendirilmesi gerekir. Aklıma gelenler bunlar.” (M3). “Bir düzen tutturamamız. Her konuda herkesin şekilde farklı davranması farklı davranmaya çalışması bence en büyük sorun bu. Ekonomi işsizlikte var. İşsizlik en büyük sorun bence. Her şeyin önünde işsizlik. Herkes kalifiyeli eleman olacak diye bir şey yok aslında ama toplum kalifiyeli işçi aradığı için işsizlik sorunu da artıyor bence.” (D5). “İşsizlik. Eğitim diyorlar ama oda bir yere kadar. Okuyup da mesleğine atanamayan çok insan var. Ablamın oğlu sosyal bilgiler öğretmeni ama atanamadı. Mesleğe yönelik olsa daha iyi olabilir. Benim oğlum meslek lisesinde okuyor, çocukları mesleğe yönlendirebilirler.” (K1). “İşsizlik. O kadar çok üniversite mezunu var. Emeklilik yaşı 65 oldu. 45 yaşında emekli yapsa gençlerinde önü açılır.” (K2). “Dış ülkelerde işsizlerde ne kadar çocuk varsa ona göre maaş bağlıyorlar. Ama bizim Türkiye’de öyle bir şey yok. İstese yapar ama ne yapıyor? Yapmıyor.” (M5). “Gelişmekte olmuş olması, üretkenliğin az olması, eğitime yeterli önemin verilmemesi, işsizliğin fazla olması. Bunları hep birlikte çözebiliriz. Sadece bir kişinin çabası ile olmuyor. Birlik olmalıyız. Siyasilerin bunu teşvik etmesi gerekiyor. İnsan şuan karnını doyurma derdinde bundan eğitimini düşünecek seviyede değil. Bir akademik kariyer yapmak istese, dil öğrenmek istese belli bir maddi birikiminin olması gerekiyor. Ama insan önce karnını doyurmayı düşünüyor. İnsan sırf maddi yetersizlikler

yüzünden eğitimini ilerletemiyor” (M2). TUİK’in Ocak 2021 yılı verilerine göre genç nüfusta işsizlik oranı %24,7, istihdam oranı ise %30,1 oldu. Özellikle 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı bir önceki aya göre %0,7 azalışta, istihdam oranı ise %0,5 puan artıştadır (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-January-2021-37486>). M2 isimli katılımcı, ülkemizin temel sorunun işsizlik olduğunu dile getirmiş bununla birlikte başka faktörlere de değinmiştir. M2, Türkiye’de üretimin az olmasına, eğitimin yetersiz olduğunu dile getirmiş ve birlik beraberlikle bütün sorunların çözüme kavuşacağına vurgu yapmıştır.

“En büyük sıkıntı kadına şiddet. Bu bizim gelişmediğimizi çok güzel gösteriyor. Sonra eğitim, sağlık sektörü de eğitim kadar olmasa da sıkıntılı. Mesela küçük ilçelerde adam akıllı doktorun olmadığını da görüyoruz. Küçük bir ilçede Anadolu lisesi var mesela. İnsanların çocuklarını yollayacağı başka alternatifleri yok. Büyük şehirlere gönderemiyorlar maddi imkanları yok. Buralara fen lisesi yapılabilir. Ondan sonra mesela kadın doğumcu yok. Kadın doğumcu için özel bir klinik yapabilirsin, özel hastane yapabilirsin. Her şeyi özelleştirebiliyorsun bunu da yapın. Ki bana göre kalkına da bilir. Şiddet konusunda bir şey diyemiyorum erkeklerimizi evcilleştirebileceğimizi düşünmüyorum çünkü. Sadece, fazlaca kanunları katılaştırmak lazım. Erkeklerin kadınlara dokunamaması için.” (D6). D6 isimli katılımcı ise Türkiye’de kadına şiddete vurgu yapmış ve bununla birlikte küçük şehirlerin sorunlara değinmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık’ın ifadesine göre, “kadınlar, yaş, gelir ve eğitim durumuna bakılmaksızın eski, mevcut eşlerinden veya birlikte olduğu kişilerden şiddete maruz kalmaktadır.” 15 yaşından büyük her 3 kadından 1’in yaşamının bir bölümünde cinsel ya da fiziksel şiddete maruz kalmakta veyahut her ikisini de yaşamaktadır. Aynı zamanda Yanık’ın ifadesine göre eşi ya da birlikte olduğu kişiden şiddete maruz kalma riski yaş ilerledikçe azalmaktadır. En büyük risk grubu ise 15-29 yaş aralığında yer alan kişilerdir(<https://www.ntv.com.tr/turkiye/2021-yilinin-ilk-5-ayinda-95-kadin-olduruldu,g6iRDNAZrkarl65vQKR7ew>).

D6 isimli katılımcının küçük şehirlerin sorunlarına değinmesi üzerine Durkheim’in ortaya atmış olduğu mekanik ve organik toplum yapısından söz etmek doğru olacaktır. Durkheim’in organik toplumla kastettiği şey bir toplumdaki insanlar arasında tümüyle bir farklılaşma olduğu, herkesin farklı işlerle meşgul olduğu, farklı görev ve sorumlulukların olduğu toplum yapısıdır. Bunun aksine mekanik toplum olarak nitelendirilen toplum yapısında ise Durkheim küçük şehirlerden bahsetmektedir.

Küçük şehirlerde toplumsal iş bölümü oldukça yoğundur, insan birlik ve beraberlik oluştururlar. Toplumda ki bu insanlar ortak görevleri yerine getirir, aynı işlerle sorumludurlar ve bu yüzden de iş bölümü oldukça yoğundur (Ritzer ve Stepnisky, 2018b: 202). Ancak günümüzde kentleşmenin başlaması ile birlikte küçük şehirlerden büyük şehirlere doğru yoğun bir göç başlamıştır. Büyük şehirlerin insanlara sunduğu iş imkânları, sağlık imkânları, daha ileri eğitim olanakları büyük şehirleri cazip hale getirmiştir. Büyük şehirlerin bu denli cazip hale gelmesiyle birlikte küçük şehirler kendini geliştirememiş ve ilerleyememiştir. Bununla birlikte küçük şehirler eğitim, sağlık gibi imkânlardan yeterince faydalanamamakta bu konuda oldukça sıkıntı çekmektedir. Bu konuda örnek vermek gerekirse 2019 yılında Aksaray'ın kardan yolları kapanan bir köyünde doğum sancısı tutan kadın, ambulansa yolda doğum yapmak zorunda kalmıştır.

“Türkiye’de ki kadınların temel sorunu nedir?” sorusu üzerine K2 ve D3 isimli katılımcılarımız işsizliğe; M5, D4 ve D8 isimli katılımcılarımız ise kadınların ekonomik güvenlerinin olmamasını dile getirmiştir. “*Ülkemizde kadınların çok sorunu var. Şiddet var işsizlik var. Yeri geldiğinde hakkımızı savunuyoruz ama oda bir yere kadar. Bu ülkede kadın olarak eğer eşinin görüşü açıksa rahatsin. Ama değilse çok zor.*” (K2). “*Maddi yetersizlik, eşitsizlik, özgüvensizlik. Erkeklerin eline bakması. Özellikle ev kadınlarının eşlerinin eline bakması. Özellikle ben kendimi örnek vereyim. Erkeğin eline bakmak çok zor. Parasız hiçbir şey olmuyor bence.*” (M5). Günümüzde Türkiye’de ki toplam istihdam oranının %30-40’ını kadınlardan oluşmaktadır. Ancak yüksek ilerde donanım ve bilgi gerektiren işlerde ve yöneticilik işlerinde bu oran gittikçe düştüğü gözlemlenmektedir. Türkiye’de kadınların %70’inden fazlasını ücretsiz aile içerisinde çalışan kadınlar oluşturur. Kırsal kesimlerde çalışan bu kadınlar, hem evde hem de tarlada çalışır ve bütünüyle iş gücü kadının sırtından geçmektedir. Bu kadınların ne bir gelirleri vardır ne de sosyal güvencesi. Kentlerde ise kadınları yaklaşık %15’i çalışmaktadır. Bu kadınlar ağırlıklı olarak gıda ve giyim sanayilerinde istihdam edilmektedir (Kaymaz, 2010: 357).

5 katılımcı ise Türkiye’de ki kadının sorununun cinsiyetçi ve toplumsal baskı olduğu kanısında birleşmişlerdir. “*Bana göre toplumsal baskı. Sürekli bir anneliğe dayanan bir şey var. Kadından anneden başka hiçbir şey olmaz deniliyor.*” (K1). “*Ben babamı küçük yaşta kaybettim. Annem büyüttü bizi. Kız çocuğu olduğum için hep bir baskı vardı. Laf gelir söz gelir diye korkardık. Bir yere gitsem acaba nereye gidiyor*

denilirdi. Toplum olarak kadınlar üzerinde bir baskı var. Kafan nereye basarsa oraya değil de çevre ne der diye çok korkuyoruz.” (K1). “Sorunumuz çok ya. Cinsiyetçilik yapılması, her yerde kadının arka planda olmasının beklenmesi, eğitimde olsun kadının hep geriden gelmesi, kız çocuklarının okutulmaması. Her yerde geride durmamızın beklenilmesi sorunumuz. Bütün kadınların sorunu budur bence.” (K6). “Erkeklerin baskısı, kadınların cahil kalması, okuma yazma bilmemesi. O kadar tanıdığım kadın var ki inan kendini ifade edemiyor, baskı üzerine kurulmuş evlilikleri var. Nasıl anlatayım ki? Çok şey var aslında şuan tam aklıma gelmiyor.” (K7). “Kadınların baskısı var ya. Erkek hep üstündür ama kadın hep bir tık geridedir. Öyle görüyorum ben.” (M7). Aslına bakmak gerekirse Türkiye’de kadının sorunlarına bakmak için aile tiplerini incelemek gerekir. Türkiye’de aile tipleri kırsal aile ve kentsel aile tipi olarak ikiye ayrılmaktadır. Kentsel aile ise kendi içerisinde üçe ayrılır. Bunlar: geleneksel aile, geçiş halinde ki aile ve çağdaş ailedir. Kırsal aile tipinde kadının ailesi dışında herhangi bir işlevi ve özgürlüğü yoktur. Burada dikkat çekilecek unsur ise kadın, bu durum içerisinde olduğunun farkında değildir. Geleneksel aile Türkiye’de oldukça yaygın olan aile tipidir ve genellikle kasaba ve köylerde görülür. Bu aile tipinde bir konu hakkında ortak karar alınması söz konusu değildir. Burada erkek egemenliği hâkimdir. Kadınlar ise bu duruma karşı çıkabilecek donanıma ve kabiliyete sahip değildirler. Geçiş halinde ki aile ise geleneksel değerlerle çağdaş değerler arasındaki ayrımı ifade eder. Geleneksel aile tipinin aksine bu aile tipinde bir konu hakkında karar alınırken kadının fikri sorulur, ortak dayanışma söz konusudur. Ancak, hala ataerkil yapısını da devam ettirmektedir. Son olarak çağdaş aile tipinde ise kadın, kendi bireysel kimliğine tamamen aittir. Burada kadın sadece ailesine bağımlı kalmaz, toplumda başka rollerde üstlenebilir. Herhangi bir işe, bir mesleğe ve ekonomik bağımsızlığa sahip olduğu aile tipidir (Kaymaz, 2010: 357).

Bunun dışında K6 ve K7 isimli katılımcılarımız kadınların eğitimsiz olduklarına vurgu yapmış ve bu görüşü M4 ve D2 isimli katılımcılarımızın görüşleri desteklemiştir. “Eğitimsizlik bence. Ama şunu da söylemek istiyorum eğitim bence ilk olarak ailede başlar. Aile bu konuda çok önemli.” (M4). Aslında belirtmek gerekirse Türkiye’de kadınların ve kız çocuklarının sorunları arasında eğitim en üst sıralarda yer almaktadır. TÜİK’in raporuna göre Türkiye’de toplam 41 milyon 698 kadından 2 milyon 877 bin 162’si okuma yazma bilmiyor. 3 milyon 85 bin 652 kadın ise herhangi bir eğitim kurumundan mezun değildir. Bu durumu yüzdelere döktüğümüzde %6,9 oranında kadın

okuma yazma bilmiyor, %7,4 oranında kadının ise herhangi bir diploması yoktur (<https://www.indyurk.com/node/326736/haber/t%C3%BCrkiyede-28-milyon-kad%C4%B1n-okuma-yazma-bilmiyor-3-milyon-kad%C4%B1n-diplomas%C4%B1z>). Bu rakamları incelediğimizde eğitimin her düzeyinde okula giden kız çocuklarının sayısı erkek çocuklarının sayısına oranla oldukça düşüktür. Bu durum kırsal bölgede yaşayan kız çocukları için daha vahim haldedir. Getirilen zorunlu eğitim bile ebeveynleri bu konuda tetiklememiş, onlara bu konuda başka alternatif bulmaya zorlamıştır. Uzaktan eğitim adı altında yapılan eğitim sistemiyle birlikte ebeveynler bu duruma çözüm getirmişlerdir.

“Kitap okur musunuz?” sorusu üzerine 10 kadın kitap okumadığını dile getirmiştir. *“Kitap hiç okumuyorum desem çok mu ayıp etmiş olurum? Kitap hiç okumuyorum. Kitap okumaya vaktim olduğunda kuran okumayı tercih ediyorum.” (D1).* Kadir Has Üniversitesi’nin 2010 yılından itibaren düzenli bir şekilde yaptığı 2020 yılı Türkiye Araştırma raporunu yayımladı. Bu araştırma 26 ilde 18 yaş üstünü geçmiş 1000 kişi ile yapılmış olup Türkiye’de ki kitap okuma oranının düşüklüğüne dikkat çekmektedir. Rapora göre Türkiye’de gazete okuma oranı %56,6 iken kitap okuma oranı ise %56,1’dir. Yine bu yayımlanan rapora göre Türkiye’de sosyal medya kullanımı oldukça yüksektir. Sosyal medya kullananların oranı %91,2 iken televizyon izleyenlerin oranı ise %93,3 olarak kaydedilmiştir (<https://yeni1mecra.com/turkiyede-gazete-ve-kitap-okuma-oranlari-giderek-dusuyor/>). Anadolu Üniversitesi Sosyal Medya ve Dijital Güvenlik Eğitim, Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin (SODİGEM) ‘Pandemi Döneminde Dijital Yaşam’ anketi ile pandemi döneminde kitap okuma alışkanlığı azaldığı yönünde bilgi aktarmıştır. Rapora göre pandemi döneminde kitap okuma oranlarında %3’lük bir azalma yaşanmıştır. Bu raporda en çok dikkat çeken husus ise pandemi döneminde tüm aktivitelerin sıklığı artarken kitap okuma oranının düşüş yaşamasıdır (Karataş ve Bayram, 2020). Ayrıca AA’dan Cihan Okur’un 2018 yılında yaptığı habere göre Amasya’nın Merzifon ilçesinde ki ev kadınları, ilkokul öğretmeni Fatma Nakır tarafından başlatılan “Köyüm Okuyor Projesi” ile birlikte altın günü yapmak yerine kitap okuma günü gerçekleştirmeye başladı. Nakır’ın ifadesine göre bu proje ile birlikte kitap okumaya başlayan ev kadınlarında kendilerine olan güvenleri arttı ve artık ev kadınları kendini daha fazla ifade edebilir duruma geldi (Okur, 2018).

SONUÇ

Kadınların siyasal alana eşit bir oranda katılım sağlaması, hem içinde bulunduğu toplumun kalkınmasında hem de kadının ilerlemesi için önemli faktörler arasında yer alır. Kadınlar, yeteri kadar siyasal karar alma mekanizmalarına katılmadıkça ve siyasal alana kadın bakış açısı getirilmedikçe sağlıklı, başarılı ve sürdürülebilir toplumsal düzen inşa edilemeyeceği ortadır. Ayrıca bir ülkede siyasal katılımın tam anlamıyla sağlanabilmesi için o ülkede yaşayan bütün bireylerin eşit derecede siyasal katılım sağlamaları gerekir. Eğer siyasal katılım toplumsal tabana yaygınlık göstermezse o ülkede işlevsel bir demokrasiden söz etmenin güç olacağı yönünde değerlendirmeler söz konusudur.

Kadınlar ilk olarak 19. yy.'da özgürlük ve eşitlik arayışları sebebiyle bir araya gelmişlerdir. Sırf kadın olduklarından dolayı uğradıkları haksızlıklardan kurtulmak ve içinde buldukları toplumda söz sahibi olmak için yönetimde de etkili olmak istemişlerdir. 1789 yılında gerçekleştiren Fransız Devrimi, bütün insanların, yasalar önünde eşit olduğunu dile getiren ilk süreç olmuştur. Ancak bu Devrimle birlikte kadınlar erkeklerle eşit seviyeye gelememiştir. Bu nedeni ise Fransız devriminin sadece erkekleri kapsıyor olmasıdır. Bununla birlikte farklı coğrafyalardan bir araya gelen kadınlar, kadın harekâtını gerçekleştirmiştir. Yapılan mücadeleler sonucunda oy hakkı elde eden kadınlar, bu hakla yetinmeyip, sadece oy hakkını kazanmanın toplum tarafından eşitlik olarak kabul edilmeyeceğini düşünmüş ve eşitlik mücadelelerini sürdürmüştür.

Bu süreç, ülkemizde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde gerçekleştiren Batılılaşma çalışmaları ile beraber kadın hakları bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Kadınlar bu dönemde sorunlarını dile getirmiş ve basın yoluyla bildirimler yayımlamış; hem sosyal haklarını hem de siyasal hakları elde edebilmek için mücadeleler vermişlerdir. Kadınların bu topraklar üzerinde verdikleri mücadeleler Cumhuriyet döneminde karşılık bulmuştur. 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte birçok inkılâplar gerçekleşmiştir. Daha önceleri ikinci sınıf insan muamelesi gören, eğitim ve iş hayatından soyutlanan kadınlar Cumhuriyetin ilanı ile birlikte eğitimde, iş hayatında aile hayatında ve siyasette kadın erkek fırsat eşitliği sağlanmıştır. Bu dönem boyunca Türk kadının toplumsal konumu değerlendirmeye alan Atatürk, kadınların geleceğe umutla bakmalarını sağlamıştır. 1924 yılında ilan edilen Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte kadınlar eğitim hayatında erkeklerle eşitliği kazanmışlardır.

1926 yılında kabul edilen yeni medeni kanun ile birlikte kadınlar, boşanma hakkını, velayet hakkı ve mallar üzerinde kullanım yetkisini kazanmıştır. Türk kadını ilk önce 1930 yılında belediye seçimlerine katılımda daha sonra 1934 yılında milletvekilliği seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir.

Ancak bugün için kadınlar, çeşitli ülkeler tarafından kabul edilen bu hakkı yeteri kadar kullanamamakta, erkeklerle eşit seviyeye yerleşememekte ve bu konu üzerinde hiçbir ülke çözüm üretememektedir. Bu sebepten kadın haklarının mücadelesi günümüzde hala devam etmektedir.

Kadınların elde ettikleri seçme ve seçilme hakkı, yüzyıllar boyunca süren eşitlik mücadelesi için önemli bir adım olmakla beraber, kadınların halen hem evin içinde hem de evin dışında baba, ağabey ya da eşlerine bağımlı olarak yaşamaları, bu hakkın yasalarca var olduğunu ancak uygulamaya gelince göz önüne alınmadığının bir göstergesidir. Kadınların önünde en büyük engel olan ataerkil toplum yapısı erkeğin ön planda olduğu, kadının ise her daim erkeğin arkasında kaldığı bir toplum yapısıdır. Bu toplumsal yapıdan dolayı kadınların siyasal alanda erkeklerle eşit oranda yer almaları söz konusu değildir. Kadınların yüzyıllar boyunca verdikleri mücadele, teorik olarak birtakım haklara kavuşmasını sağlasa da, ataerkil toplum yapısının kabul ettiği zihniyet kalıplarının yıkılması gerçekleşmediğinden, yaşanan değişim genellikle yüz üstü kalmış daha derinlere inememiştir.

Özellikle siyasal alanda bu cinsiyet ayrımı net bir şekilde kendini göstermektedir. Çakır'ın ifadesine göre (2001: 398) "siyaset, öncüllerinden kategorilerinden dilinden örgütlenme biçimine, oluşum sürecine değin pek çok alanda cinsiyetçilik içermektedir. Bu durumun en belirgin özelliğine siyasal partilerin söylem uygulamalarında ve hukuk metinlerinde gözlemlenir." Erkek egemen yapısı, siyasal alanı erkekleştirerek, içerisinde bulundurduğu eşitsizliği arttırarak, kadınların daha fazla temsil edilmesini engellemektedir. Bu kabul gören yapının çözümü için ise, ya kadınların siyaseti erkek işi olarak kabul etmesi gerekir, ya da kadınların erkek gibi siyaset yaparak kadın konusuna yeteri kadar önem vermemeleri gerekir.

Türkiye'de nüfusun %49,9'nu oluşturan kadınların, seçme haklarını kendi partisi için kullanmalarını arzulayan ve gücünü kadınlardan aldığını iddia eden siyasi partilerin duyarlılığı, kadınların seçilme hakkının kullanması ön plana çıktığı zaman bu duyarlılığı kullanmadıkları ve onları aktif olarak siyasal yaşamda desteklemedikleri hem yerel

yönetimlerde hem de parlamentoda kadın siyasetçi sayısına bakıldığında görmek mümkündür. Türk siyasetinde önemli bir konuma sahip olan MHP, AKP ve CHP'nin kadınlara yönelik söylemlerinin fazla olması ve kadınların her alanda erkeklerle eşit derecede olması gerektiğini savunmalarına rağmen gerek yerel seçimlerde gerekse genel seçimlerde bu partilerin kadın temsilinin az olması bu durumun en çarpıcı örneklerindedir.

Afyonkarahisar ilinde gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada 24 ev kadını ile ayrı ayrı görüşme yapılmıştır. Elde edilen bilgiler üçüncü bölümde detaylı bir şekilde ele alınmış olup bu araştırmanın sonucunu da göstermektedir ki kadınların Türk siyasetinde yeteri kadar yer edinmemesinin ve temsil edilememesinin sebebi toplum tarafından kadınlara baskı uygulanmasıdır. Toplumda kadının özel alanla sınırlı kalması, “iyi anne”, “iyi eş” ve “iyi ev kadını” olarak kabul edilmesi ve ev dışında herhangi bir işle ilgilenebilecek seviyede olmadığı düşüncesi onları siyasal alanda geri plana itmektedir. Özellikle ev kadınları ‘acaba toplum bize ne der?’ korkusunu büyük oranda kendi içlerinde yaşamaktadır. Bu nedenle, arkasında hiçbir destek hissedemeyen kadın, siyasal alana katılma konusunda da çekimser davranmaktadır. Ayrıca katılımcılarımızın belirttiği bir diğer husus ise, toplumdaki kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması onların siyasete katılmasını engellemektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde de değinildiği üzere Türkiye’de yaşayan kadınların eğitim seviyeleri erkeklere oranla oldukça düşüktür. Bu durum özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar için daha da belirgin bir haldedir. Yeteri kadar eğitim göremeyen kadın, kendinde hissetmiş olduğu bilgi eksikliği ile birlikte siyasete katılma konusunda cesaret bulunmamakta ve kendini siyasal alandan soyutlamaktadır.

Çalışmada ilk olarak katılımcıların siyaset kavramı üzerine algıları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcılar için siyaset kavramı, siyaset bilimciler tarafından yapılan tanımlara oldukça yakındır. Örneğin görüşme gerçekleştirilen katılımcıların çoğu siyaseti çatışma ya da yürütme/yönetim organı olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda da günümüz sosyologlarından Emre Kongar siyaseti yönetme sanatı olarak ifade etmekte; Marx ve Dahrendorf ise siyasetin çatışma ortamı olduğunu ifade etmiştir. Bunun sonucunda ise toplumun siyasal alandan uzak tutulması gerektiği düşündüğü kadın, siyasal alana ilişkin doğru tanımlamalar getirdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca belirtmek gerekirse bu katılımcıların dışında bazı katılımcılar ise siyaseti torpil ya da yalandan ibaret olduğu düşüncesindedir.

Çalışmamızı kapsayan katılımcılar, genel olarak siyasal alanın erkeklerle sınırlandırılmaması gerektiğini, isteyen her kadının üstesinden gelemeyeceği bir iş olmayacağı kanaatindedir. Ancak kadınların bunu başarabilmeleri için önlerindeki erkek ve toplum baskısının olmaması gerektiğini dile getirilmektedirler. Katılımcıların kadının zekâsının, naifliğinin ve ince düşüncesinin siyasete yeni bir boyut kazandıracığını ve siyasal alanı yumuşatacağı düşüncesindedir.

Katılımcılardan elde edilen bulgulara göre, oy vermek bir siyasal katılım göstergesidir. Çünkü katılımcılara göre oy kullanmak, ülke siyasetini kendilerinin belirlediği, iktidar ve otoriteyi kendilerinin seçtiği ve aynı zamanda seçmiş oldukları otoriteyi yine kendi oylarıyla yok edebilecekleri bir sistemdir. Bir katılımcının ifadesine göre oy kullanmak “ben de burada varım”, “ben de bu ülke de söz sahibiyim” anlamlarına gelmektedir. Katılımcılardan elde edilen bir diğer bulgulara göre ise siyasal katılımın gerçekleşmesi için parti üyeliğinin olması gerektiği yönündedir. Görüşme gerçekleştirilen katılımcıların yarıya yakını siyasal katılımın parti üyeliği ile mümkün olacağını belirtmiştir. Bu açıdan incelenmesi gereken bir diğer soru ise “parti üyeliğiniz var mı?” sorusudur. Görüşme gerçekleştirilen sadece 3 katılımcı şuan içerisinde aktif bir üyeliği bulunmaktadır. Bu bağlamda siyasal katılımın gerçekleşmesi için parti üyeliğinin olması gerektiğini düşünen katılımcılar, kendilerine 84 yıl önce verilen oy verme hakkıyla herhangi bir siyasal katılım göstermediklerini düşünmektedir.

Oy vermek önemli bir siyasal katılım göstergesidir. Dumlupınar Mahallesi’nde yaşayan katılımcıların geneli bazı seçimlerde oy kullanmadıklarını ifade etmiştir. Deniz Baykal’ın siyasete katılma oranının gelir seviyesiyle herhangi bir bağlantısı olmadığı söylemi bu çalışma ile birlikte eş değer bilgiler vermektedir. Dumlupınar Mahallesi görüşme gerçekleştirilen diğer mahallelere oranla daha yüksek gelire sahip bir mahalledir. Ancak genel olarak bu mahallede yaşayan bireyler bazı seçimlerde oy kullanmadığını ifade etmiş, düşük gelire sahip olarak bilinen Karşıyaka Mahallesi ve orta gelire sahip olarak bilinen Mareşal Fevzi Çakmak Mahallesi’nde yaşayan bireyler her seçimde oylarını mutlaka kullandıklarını ifade etmiştir.

Son yüzyıllarda teknolojinin ve internetin hayatımıza girmesiyle birlikte sosyal medya kavramı ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle pandemi döneminde eve kapanmak zorunda kalan insanlar, sosyal medyayı daha da aktif kullanır hale gelmiştir. Katılımcılara yöneltilen “sosyal medyada siyasi paylaşımlar yapar mısınız?” sorusu sonucunda 7 katılımcının sosyal medya kullanmadığını, 5 katılımcının sosyal medya

üzerinden siyasi paylaşımlar yaptığını, geriye kalan katılımcılarımızın ise sosyal medyadan siyasi paylaşımlar yapmadığı tespit edilmiştir. Sosyal medya üzerinden siyasi paylaşımlar yapmayan katılımcılar ise eşlerinin bu duruma izin vermeyeceğini ifade etmiştir. Özellikle sosyal medyada siyasi paylaşımlar yapmayan 1 katılımcının korku ve endişelerinden dolayı paylaşım yapmadığı gözlemlenmiştir. Bu katılımcımız sosyal medya üzerinden siyasi paylaşımlar yaparsa bunun sonucunda tutuklanacağı hissini kendi içerisinde yaşamaktadır. Buda siyasetin bazı kadınlar üzerinde korku yarattığının bir göstergesidir.

Ahmet Taner Kışlalı'nın "Politika Bilimine Giriş" adlı kitabında ele almış olduğu ve bu çalışma kapsamında da değinilmiş olan özellikle evli kadınların eşleriyle aynı siyasi görüşü benimsediği ve geleneksel bir toplum yapısına sahip olan Türk toplumunda ise bu oranın oldukça yüksek olduğu varsayımı yapılan görüşmeler sonucunda farklı sonuçlar ile karşılaşmıştır. Katılımcılara yöneltilen "evlendikten sonra oy verdiğiniz partide bir değişiklik oldu mu?" sorusu üzerine sadece 3 katılımcı böyle bir değişikliğin olduğundan söz etmiş, geriye kalan 20 katılımcı ise herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. Bu katılımcılarımız oy kullanırken eşleriyle beraber ortak bir karar aldıklarını, birbirlerinin fikirlerini sorduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışma sonucunda genel olarak kadınların oy verme davranışlarında eşlerinin ya da eşlerinin ailelerinin herhangi bir baskısının olmadığı, kadınların istedikleri partiye özgür bir şekilde oy verdikleri tespit edilmiştir.

Partilerin ya da siyasi kişiliklerin bireylerin siyasal toplumsallaşması üzerinde yadsınamaz bir gücü vardır. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre ev kadınlarının siyasi parti tercihlerinde, partilerin ya da siyasi kişiliklerin önceki dönemde yaptığı icraatlerinin önemli bir etkisi vardır. Ayrıca görüşme gerçekleştirilen bir katılımcı, ailesinin benimsediği siyasi ideolojiden başka hiçbir ideolojiyi benimsemeyeceği, bu kriterleri benimsemeyen siyasi partiye kesinlikle oyunu vermeyeceğini dile getirmiştir. Bu durum ise ailenin siyasal toplumsallaşma üzerinde güçlü bir etkisinin olduğunun göstergesidir. Bu bağlamda toplumsallaşma ve siyasal toplumsallaşma sürecinde en önemli etken olan aile, bireylerin parti tercihleri üzerinde de önemli bir etkisi söz konusudur. Bir ailede anne baba çocuklarıyla birlikte siyasi sohbetler yapıyor ya da kendi benimsedikleri siyasi görüşü alenen bir şekilde belirtiyorsa, o ailede yaşamını sürdüren çocuklar da anne ve babalarının siyasi görüşlerini benimser ve ona göre parti tercihi yaparlar.

Partizanlık, herhangi bir siyasi partiye bağıllığı ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu bağlamda ev kadınlarının partizanlık duygularını ölçmek amacıyla katılımcılara yöneltilmiş olan soru sonucunda, ev kadınlarının partizan duygulara sahip olmadıklarını, oy kullanırken siyasi partilerin parti politikalarını sorguladıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde toplum tarafından siyasetten anlamadığı düşünülen kadının oy kullanırken bir takım kriterleri incelediğini, kendi düşüncelerine uygun olmayan bir davranışta bulunulduğunda oy verdikleri partiden vazgeçtikleri gözlemlenmiştir.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde kadınların, hem siyasal alan içerisinde eşitlikçi bir temsile sahip olamamaları hem de yaşamın öteki alanlarında da erkeklerle eşit temsil edilememeleri o ülkelerdeki demokrasi eksikliğinin bir sonucu olarak görülmektedir. Ülke yöneticilerinin bu gerçeklere önem vermeleri ve erkeklerle yasal bir şekilde eşit olan kadınların, siyasal alanda da aktif bir şekilde siyaset yapabilmeleri için siyaset yapma tarzlarının ve var olan siyasi yapılarını gözden geçirmeleri ve yeniden şekillendirmeleri gerekir. Ayrıca bugün hem parlamentoda hem de yerel yönetimlerde yer alan kadınların bir kısmı eril bir siyasal düzeni benimseyerek kadın sorunlarına uzak bir şekilde siyaset yapmaktadır. Erkek egemen siyaset yapma tarzını benimseyen bir kadın vekilin ya da başkanının bu bağlamda kadınları temsil etmesi oldukça zor bir durumdur. Bu denli erkek egemen siyaset tarzını benimsemiş kadınların siyasal alanda kadın siyasal yaşamının belirlenmesinde söz sahibi olacağını söylemek doğru olmayacaktır.

Kadınların kendisine ait siyasi bir alan oluşturması için ise onların, siyasi partiler içinde daha aktif olarak yer almaları, daha bilinçli seçmen olmaları ve parlamentolara daha fazla katılmaları önemlidir. Kadın politikacılar hem nitel hem de nicel olarak çoğalmaları ve daha fazla etkin olmaları; kadın bakış açısını ve naifliğini parlamentoya yansıtmaları ve aynı zamanda kadın sorunları için doğrudan politikalar üretmeleri, onları, siyasal alanda daha fazla aktif hale gelmesini sağlar. Ayrıca Kadınların toplumdaki statüsünün geliştirilmesi ve kadınların sorunlarına çözüm bulmak için kadınların aktif olarak siyasete katılmaları şarttır. Kadınlar siyasete oy vererek ya da bir grubu, bir partiyi destekleyerek pasif katılım gösterebilmektedir. Ancak hem cinsileri tarafından, siyasete katılım gösteren kadınlardan asıl beklenen şey aktif olarak siyasette yer almalarıdır. Siyasi parti kadın kolları üyeliği, milletvekilliği seçimlerinden yerel seçimlere kadar her türlü etkinlik siyasal katılımın aktif olarak

gerçekleştirilmesidir. Bununla birlikte kadınlarında savundukları siyasi görüşler her ne olursa olsun, öncelikle kendileriyle daha sonra ise sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde olmalı, örgütlenerek kadınların sorunlarına yönelik yeni projeler tasarlayarak çözüm bulmaları sağlanmalıdır. Ancak ülkemizdeki kadınların bunlara eğilimleri çok fazla olmadığı söylenilebilir.

Türk kültürünün kodlarında kadının genel olarak statüsüne ilişkin olumlu değerlendirmeler içeren tarihsel değerlendirmeler mevcuttur. Elbette ki tarihsel süreç içinde bu değerlendirmelere uymayan sapmalar da olmuştur. Özellikle kalkınma ve modernitenin hep erişilmeye çalışılan trendinden uzakta kalınan ve gelişme çözümleri üretilmeye çalışılan son birkaç yüzyılda birçok toplumsal olguda da olduğu gibi kadın statüsünde de olumsuz manzaralar oluşmuştur. Gerek Osmanlı son dönemindeki yenileşme hareketleri gerekse Cumhuriyet döneminin bu yöndeki kapsamlı politikaları, kadının statüsünü yükseltmeye ve dolayısıyla toplumsal yaşama daha anlamlı katkı veren fertler haline getirmeye çalışmıştır. Ancak çeşitli toplumsal ve kültürel faktörler bu hedeflere erişme noktasında zorluklar çıkarmıştır.

Bu tez çalışması kapsamında yapılan görüşmeler göstermektedir ki ev kadınlarının eğitim, ekonomi vb. temel konularda kadın cinsiyetine özgü bir takım engelleri vardır. Ancak ev kadınları; bütün bu engellere rağmen toplumsal hassasiyet taşıyan, toplumsal sorunlara bilinçli bir şekilde ilgi gösteren bir kategori olarak da kendini göstermektedir. Geniş bir toplumsal kategori ve toplumsal potansiyel olan ev kadınlarını, eğitim süreçlerine, çalışma hayatına, üretime ve siyasete katkı verecek biçimde -tıpkı Atatürk gibi-kadınlara ilişkin reformlar yapmanın ve etkili politikalar üretmenin önemi büyüktür.

KAYNAKÇA

- 2021 Yılıının ilk 5 Ayında 95 Kadın Öldürüldü. (2021). Haziran 25, 2021, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/2021-yilinin-ilk-5-ayinda-95-kadin-olduruldu,g6iRDNAZrkarl65vQKR7ew>.
- 78 Kadın Milletvekili. (2011). Ocak 11, 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/78-kadin-milletvekili-18020594>.
- 81 İlde Sadece 4 Kadın Belediye Başkanı Aday Oldu. (2019). Ocak 28, 2021, <https://www.ntv.com.tr/2019-yerel-secim/81-ilde-sadece-4-kadin-aday-belediye-baskani-oldu,2-8N0bddwEO2MZu9E8yKAA>.
- Acar, H. (2019). Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın. *Bilim, Kültür ve Sanat Düşünce Dergisi*, 6(21), 395-411.
- Akın, M. H. (2009). *Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik -Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma-*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılımın Toplumsal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 305-322.
- Akıncı, S. (B.t). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(7), 34-45.
- Aktan, E. (2017). *Sosyal Medya ve Siyasal Katılım*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Alan, S. (2019), “Ürperten Sonuç: 389 Belediyeye 45 Kadın Başkan!” <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/04/15/urperden-sonuc-bin-389-belediyeye-45-kadin-baskan> (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Aliağaoğlu, A. (2003). Afyon’da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi Ve Konutlar. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2), 63-83.
- Alkan, T. ve Eril, D. (1980). *Siyaset Psikolojisi*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Altan, C. (2011). Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 313-329.
- Altındal, Y. (2007). *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Anıl, E., İlkaracan, P., Kılıç, Z., Ronge, K., Seral, G. ve Ülgen, T. (2001). Pekin+5: Birleşmiş Milletlerde Kadın İnsan Hakları ve Türkiye’nin Taahhütleri. *Kadın İnsan Hakları Projesi*, Yeni Çözümler Vakfı.
- Anonim, (2019). Türkiye’de Kadın. *T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Aristoteles. (1975). *Politika* (Çev: M.Tuncay). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Arslan, M. (2019). *Almanya’da Yaşayan Türklerin Siyasal Toplumsallaşma Süreci Kuzey Ren-Vestfalya Örneği*. (Doktora Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, Y. (B.t). Marksist Devlet Teorileri Çerçevesinde Elitler Teorisinin Marksist Yorumu Üzerine Bir İnceleme Marx ve Pareto. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 73-83.
- Ay, H. ve Uçar, Ö. (2015). Devletin Gelişim Süreci. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), 195-206.
- Aydın, H. (2015). Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türkiye’de Kadın, *Güncel Sosyal Bilimler Kaynağı Dergisi*, 1(3), 84-96.
- Aydın, M. (2015). *Siyasetin Sosyolojisi: Bir Sosyal Kurum Olarak Siyaset*. (4. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.

- Aydingör, F. (2006). *Tanzimat Döneminde (1839-1876) Kadın Yaşamındaki Modernleşme*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Babayeva, U. (2018). Kadınların Siyasal Katılımı; Adalet ve Kalkınma Partisi ve Yeni Azerbaycan Partisi Örneği. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 68-83.
- Baktır, M. (2004). Hz. Peygamber'in Otoritesinin Dayanakları. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 23-39.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baran, R. (2018). *Türkiye'de Kadın ve Siyaset*. (Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları No. 302.
- Beck, U. (2019). *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru* (Çev: B.Doğan). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bele, T. (2001). *Kadın Yazın Siyasa*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Bilim, B. (2014). *Türkiye'de Kadının Siyasal Katılım Mücadelesi: Afyonkarahisar Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bottomore, T. (1987). *Siyaset Sosyolojisi* (Çev: E.Mutlu). Ankara: Teori Yayınları.
- BozatatAnbarlı, Ş. ve Kutlu, S.Z. (2014). Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçimi Sonuçlarının Çanakkale İli Örneğinde Değerlendirilmesi. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi*, 2(16), 131-156.
- Bozkurt, B. ve Bozkurt, İ. (2014). Türkiye'nin İlk Kadın Belediye Başkanı Müfide İlhan ve Mersin'deki Çalışmaları. *Cumhuriyet Araştırmaları Dergisi*, 10(19), 51-75.
- Can, İ. (2016). *Türkiye'de Siyasal Güven Liderler, Kurumlar, Süreçler*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 3(4), 117:140.
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: (Kadına karşı şiddetin önlenmesi) Şimdi Meclis'te yeni bir komisyon oluşturuyoruz. (2021). Mayıs 7, 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-kadina-karsi-siddetin-onlenmesi-simdi-mecliste-yeni-bir-komisyon-olusturuyoruz/2168472>.
- Çadır, M. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)*. (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara
- Çağla, C. (2019). *Siyaset Bilimi*. (3. Baskı). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Çağlar, N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4), 56-79.
- Çaha, Ö. (2018). *Sivil Kadın, Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*. (5. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çakır, S. (2001). *Bir'in Nostaljisinden Kurtulmak: Siyaset Teorisine ve Pratiğine Cinsiyet Açısından Bakış*, *Yerli Bir Feminizme Doğru*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı Kadın Hareketi*. (5. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çam, E. (1998). *Siyaset Bilimine Giriş*. (5. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Çetin, H. (2012). *Korku Siyaseti ve Siyaset Korkusu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çetin, H. ve Görüşük, L. (2015). *Siyaset Psikolojisi*. Ankara: Orion Yayınevi.
- Demir, Z. (2015). *Türkiye'de Kadın ve Siyaset*. Ankara: Kadim Yayınları.

- Dilber, F. (2012). Siyasal Toplumsallaşmada Seçmenlerin Siyasal Tercihine Sosyal Unsurların Etkisi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi*, 32(8), 1-19.
- Dilber, F. (2013). Siyasal Katılımı Etki Eden Psikolojik Faktörler ve Seçmen Tercihine Etkisi; Karaman Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Entitüsü Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 35(2), 1-21.
- Duran, H. (B.t). *Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği*, Çalışmanın nerede ve ne zaman yapıldığına dair bilgi paylaşılmamış.
- Dursun, D. (2014). *Siyaset Bilimi*. (7. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Duverger, M. (2011). *Siyaset Sosyolojisi* (Çev: Ş. Tekeli). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Dünya'da Kadın Milletvekili Oranı*. (2020). Aralık 11, 2020, <https://tr.euronews.com/2020/03/10/kadin-milletvekili-oraninda-turkiye-117-nci-sirada-zirvede-ruanda-ve-kuba-var>.
- Düvenci, S. (2018). Devletin Köken Teorileri Açısından Devleti Doğuran Etmenler: Çeşitli Uygarlıklar ve Topluluklar Üzerinden Bir Değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademi Dergisi*, 1(2), 66-93.
- Ecevit, Y. ve Karkıner, N. (Ed.). (2013). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*. (2. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Elden, N. (2019), "Türkiye'de Kadınlar Siyasete Ne Kadar İlgi Duyuyor?" <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48060043> (Erişim Tarihi: 01.01.2021).
- Eser, H. B. ve Sarışahin, P. (2016). Cinsiyet- Siyasal Katılım İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örnek Olayı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 38-58.
- Fedayi, C. (2020). *Siyaset Bilimi*. (10. Baskı). Ankara: Kadim Yayınları.
- Gökalp, Z. (1961). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara: Serdengeçti Neşriyatı Yayınları.
- Gökçe, G. (B.t). Devlet Sınıflandırmaları ve Zayıf Devletlerin Karakteristik Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 343-359.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*, 2(10), 5-59.
- Göksel, B. (1993). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*. Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Görgülü, Ü. (2014). *Kadın ve Siyaset: İslam Toplumunda Kadının Siyasal Hakları Üzerine Fıkhi Bir İnceleme*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Gözler, K. (1998). *Kurucu İktidar*. Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.
- Gültekin, M. (2013). Aile Niçin Dağılıyor: Aile Politikaları ve İstanbul Sözleşmesi. *Aile Akademisi Derneği Yayınları*.
- Güneş, G. (2010). Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme Seçilme Hakkının Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 171-190.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset Teorisine Giriş* (6. Baskı). (Çev: H.M.Köse). İstanbul: Küre Yayınları.
- Heywood, A. (2015). *Siyasetin Temel Kavramları* (2. Baskı). (Çev: H.Özler). Ankara: Adres Yayınları
- Heywood, A. (2017). *Siyaset* (18. Baskı). (Çev: B.B.Özipek vd.). Ankara: Adres Yayınları.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan* (6. Baskı). (Çev: S.Lim). İstanbul: YKY Yayınları.

- Ilgar, R. ve Lefilleur, J.N. (2011). Az Gelişmiş Ülkelerin Coğrafi Koşullarının Zorlandığı Mekana Bağlı Kalkınma Girişimleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 73-91.
- İlk Türk Kadın Milletvekillerinin Listesi. (2020). Aralık 30, 2020, https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0lk_T%C3%BCrk_kad%C4%B1n_milletvekilleri_listesi.
- İnanç Demir, M. (2018). Siyasal İletişim: Kavramsal Bir Derleme. *Yakın Doğu Üniversitesi Uluslararası Sanat, Kültür ve İletişim Dergisi*, 1(1), 79-104.
- İnce, Ö. (2009). "5 Aralık 1934 ve Kadınlar." <https://www.hurriyet.com.tr/5-aralik-1934-ve-kadınlar-13116810> (Erişim Tarihi: 01.01.2021).
- Kadından ve Aileden Sorumlu Bakanlar. (b.t). Temmuz, 21, 2021, <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/bakanlik-yoneticileri/onceki-bakan-ve-yoneticiler/bakanlar>.
- Kalaycıoğlu, S. ve Rittersberger, H. (2000). *Cömert "abla"ların Sadık "hanım"ları: Evimizdeki Gündelikçi Kadınlar*. İstanbul: Su Yayınları.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. (21. Baskı). Ankara: Bilgi Kitapevi.
- Kaplan, M. (2011). "Kaplumbağa'nın Özgürlüğü": Kadınlar ve Ev İçi Emek. *Folklor ve Edebiyat Dergisi*, 17(65), 163-172.
- Karaca, N.E. (2002). Türk Aile Hayatı Üzerine Genel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(28-29), 313-325.
- Karaca, S. (2013). *Machiavelli-Carl Schmitt ve Siyasal İktidar*. Ankara: Alter Yayınları.
- Karataş Altay, A. ve Bayram, M. (2020). *Pandemi Döneminde Kitap Okuma Azaldı*. <https://www.dha.com.tr/yurt/pandemi-doneminde-kitap-okuma-azaldi/haber-1770854>(Erişim Tarihi: 01.08.2021).
- Kaya, S.B. (2015). Hukuk Devleti, Demokrasi ve Anayasacılık Ekseninde Anayasa Yargısı ve Yargısal Aktivizm. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(3), 355-401.
- Kaymaz, İ.Ş. (2019). Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2(46), 333-366.
- Kışlalı, A.T. (1999). *Siyaset Bilimi*. (7.Baskı). Ankara: İmge Kitapevi.
- Korkmazer, A. (2020), "Nevşehir'e İlk Kadın Vali" <https://www.haberturk.com/kayseri-haberleri/78588265-nevsehire-ilk-kadin-vali> (Erişim Tarihi: 01.02.2021).
- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Lloyd, G. (2015). *Erkek Akıl* (2. Baskı). (Çev:M.Özcan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mertens, D.M. (2014). *ResearchAnd Evaluation in EducationAndPsychology: IntegratingDiversityWithQuantitative, Qualitative, And MixedMethods*. Newyork: Sage.
- Mutlu, A. (2017). Niteliksel Bağlamda Kadının Siyasetteki Yeri ve Anlamı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(9), 24-46.
- Nizamülmülk. (2021). *Siyasetname* (6. Baskı). (Çev: M.Kanar). İstanbul: SAY Yayınları.
- Okur, C. (2018). "Köylü Kadınlardan 'altın' yerine 'kitap günü'." <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/koylu-kadınlarından-altın-yerine-kitap-gunu/1076952>(Erişim Tarihi: 07.08.2021).
- Orhan, G., Palaz, S., ve Altan, E. (2015). Yerel Siyasette Kadınların Aktif Katılımının Koşulları: Muhtarlık Akademisi Katılımcıları Çalışması. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(1), 16-39.

- Özdemir, S.S. (2019). *Kadın Hakları Bağlamında Türkiye’de Pozitif Ayrımcılık İlkesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Özer, F.F. (2007). *Ziya Gökalp’in Şiir ve Mektupların Çocuk ve Kadın Eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Öztürk, Z.A. (2012). Uluslararası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*,3(1), 1-33.
- Parlak Börü, Ş. (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Özel Sayı.
- Partizan Ne Demek? Partizan Nedir*. (2020). Haziran 27, 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/partizan-ne-demek-partizan-nedir-partizan-tdk-kelime-anlami-41481682>.
- Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2018a). *Modern Sosyoloji Kuramları* (8. Baskı). (Çev: H.Hülür). Ankara: De Ki Yayınları.
- Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2018b). *Klasik Sosyoloji Kuramları* (7. Baskı). (Çev: H.Hülür). Ankara: De Ki Yayınları.
- Rousseau, J-J. (2016). *Toplum Sözleşmesi* (15. Baskı). (Çev: V.Günyol). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Russell, B. (1976). *İktidar* (2. Baskı). (Çev: M.Ergin). Altın Kitaplar Basımevi.
- Sarıbay, A.Y. (1998). *Siyasal Sosyoloji*. (4. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Sağıt, D. (2016). *Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Sarıçoban, G. (2017). Milli Mücadele’de Anadolu Kadını, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1331-1346.
- Sarıkaya, E. (2019). *Kadının Siyasal Hakları Tarihçesi*. Ankara: TAÇESE Yayınları.
- Sarışahin, P. (2015). *Cinsiyet- Siyasal Katılım İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örnek Olayı*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Son Dakika Haberi: İstanbul Sözleşmesi Neden Feshedildi?* (2021), Nisan 15, 2021, <https://www.haber7.com/guncel/haber/3079689-son-dakika-haberi-istanbul-sozlesmesi-neden-feshedildi>.
- Son Dakika Haberi: Yeni Bakanlıklar Neler ve Yeni Bakanlar Kimler Oldu?*(2021), Mayıs 5, 2021, <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-haberi-yeni-bakanliklar-neler-ve-yeni-bakanlar-kimler-oldu-iste-yeni-kabine-listesi-6487073/3>
- Süfraj*. (2021). Eylül, 1, 2021, <https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCfraj>.
- Şahin, F. (2011). *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri*. (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şahin, C. ve Şahin, M. (2013). Osmanlı Son Dönemi İle Milli Mücadele Yıllarında Türk Kadınının Sosyal, Siyasi ve Askeri Faaliyetleri, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,3(2), 53-72.
- Taşdelen, M. (2015). *Siyaset Sosyolojisi*. (4. Baskı). İstanbul: Kocav Yayınları.
- Taşkın, Y. (2016). *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler* (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, Ş. (2011). *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, N. (2009). *Ev Kadınları ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnek Olay Araştırması*, (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

- Tokgöz, O. (1979). *Siyasal Haberleşme ve Kadın*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Topbaş, H. (2010). David Easton'un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(30), 81-112.
- Turan, E. (2014). *Siyasal Bilimine Giriş*. (3. Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Turan, İ. (B.t.). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. (2. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Turan, O. (2020). *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, İstanbul: Boğaziçi Yayınevi.
- TÜİK, (2021). *İş Gücü İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-January-2021-37486> (Erişim Tarihi: 07.08.2021).
- Türk Siyasetinde ki Kadının Yeri*, (2020). Ocak 25, 2021, https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCr_k_siyasetinde_kad%C4%B1nlar%C4%B1n_yeri.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekili Dağılımları*. (b.t). Ocak 10, 2021, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim.
- Türkiye'de Kitap ve Gazete Okuma Oranları Giderek Düşüyor*. (2021). Temmuz 30, 2021, <https://yeni1mecra.com/turkiyede-gazete-ve-kitap-okuma-oranlari-giderek-dusuyor/>.
- Türkiye'de 2,8 milyon kadın okuma yazma bilmiyor, 3 milyon kadın diplomasız*. (2021). Temmuz 30, 2021, <https://www.indyturk.com/node/326736/haber/t%C3%BCrkiyede-28-milyon-kad%C4%B1n-okuma-yazma-bilmiyor-3-milyon-kad%C4%B1n-diplomas%C4%B1z>.
- Türkmenoğlu, A.T. (2017). *Siyasal Toplumsallaşma ve Medya (Üniversite Öğrencileri Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma)*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Türköz, Ş. (2016). Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Kitle İletişim Araçları ve Sosyal Medyanın Rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 97-114.
- Uğuz, E.S. (2019). *Milli Görüş Gençliğinin Siyasal Toplumsallaşma Süreci*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uşak Valisi Funda Kocabıyık Kimdir?* (2020), Ocak 25, 2021, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/usak-valisi-funda-kocabiyik-kimdir-41483713>.
- Uysal, B. (B.t.). Siyasal Katılma ve Siyasal Katılma Üzerinde Ailenin Etkisi. *Amme İdari Dergisi*, 109-134.
- Ünal, S. (2014). Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkının Kazanılması ve Basın. *Türk ve Türk Dilleri Edebiyatları ve Tarihi Uluslararası Dergisi*, 9(7), 525-559.
- Vali* (2020). Ocak 27, 2021, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vali>.
- Weber, M. (2003). *Sosyoloji Yazıları* (Çev: T.Parla). İstanbul: Bağlam Yayınları
- Weber, M. (2013). *Bürokrasi ve Otorite* (6. Baskı). (Çev: H.B.Akın). Ankara: Adres Yayınları.
- Weber, M. (2017). *Meslek Olarak Siyaset* (Çev: L.Özşar). Bursa: Biblos Yayınları.
- Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye'de Sosyal Devlet. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 3(9), 147-161.
- Yıldırım, A. ve Gökalp, M.F. (2016). Gelişmiş Ülkelerde Kurumsal Yapı ve Uluslararası Rekabet Gücü İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(1), 1-34.
- Yıldız Turan, E. (2015). Türk İslam Düşünce Sisteminde İbn-i Haldun'un Devlet Nazariyesi. *Atatürk İletişim Dergisi*, 2(9), 197-204.
- Yılmaz, A. (2000). *Modern Demokrasi Gelişimi ve Sorunları*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

- Yumlu, K. ve Belkıs, Ö. (Der.). (2017). *Kadın ve Siyaset*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Yüceer, S. (2008). Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Hakların Tanınması. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(14), 131-151.
- Yücekök, A.N. (1987). *Siyaset'in Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Zarakolu, C.D. (2013). *Thomas Hobbes'un Siyaset Felsefesi*. İstanbul: Belge Yayınları.

Arşiv Kaynakları

- Cumhuriyet, 6 Birinci Kanun 1934/6 Aralık 1934, nr. 3794, s. 12.
- Kurun, 7. Birinci Kanun 1934/7 Aralık 1934, nr. 34879, s. 16.
- Milliyet, 6. Kanuni Evvel 1934/6 Aralık 1934, nr.3171, s. 9.
- Ulus, 6 İlk Kanun 1964/6 Aralık 1934, nr. 4632, s. 5.

ÖZGEÇMİŞ

EKLER

Ek 1: V. Dönem Kadın Milletvekili Resimleri

Milliyet

Sahip ve Basımuharriri: Siirt Meh'usu MAHMUT.

9 uncu sene No. 3171 PERSEMBE 6 K. EVVEL 1934

Tel: (Mühür) 2010. Yıllık abone bedeli 5000. İnce ve Matbaa 2000.

Universite İnkilap enstitüsünde derslere bugün başlanıyor. İlk ders Bay Recep "Kütahya" verecek.

FIATI 5 KURUŞTUR.

Dinkü usular Derneği toplanması

Bugün Avrupa'da acun bariyerliği bakımından en çok korkulan iki şey, Yugoslavya ile Macaristan arasında Kral Aleksandr'ın ölümünden çıkan sorak ile, Sar'ın ülkesindeki Alman - Fransız anlaşmazlığıdır. Bu iki şeyin de önüne geçmek üzere Yugoslavya usular derneğine bir nota göndererek Macaristanın bu işten ötürü suçlu olduğunu bildirdi. Sonra ikinci bir notaya bağlı yetmiş sayfalık belge ile Macaristanın nerede ve niçin suçlu olduğunu anlatmak istedi. Macaristan, sorguya çekilmek istemediğinden sevinç duyduğunu bildirerek, usular derneğinin bu işe bir işten önce bakmasını söyledi. Yugoslav - Macaristan anlaşmazlığında Avrupa kurtuluşları için ayrılmalarıdır. Bir yandan Yugoslavya ile küçük anlaşma ve Balkan anlaşması kurulmaları. Öte yandan da Macaristan, İtalya, Avusturya. Fransız bu işte iki yanlı bir siyaset gütmektedir. Bir yandan Yugoslavyayı gücendirmek istiyor. Sonra Fransa için bir işin bir iceliği de vardır ki, Kral Aleksandr Fransız toprağında öldürülmüştür. Bu yandan Fransızın bu işe karşı yakın ilgisi olmak gerektir. Ancak Fransızın İtalyayı gücendirmeye istine elverişli. Fransız Da Bakan Latval yakında Roma'ya giderek, Mussolini ile anlaşmaya çalışacaktır. Bunun içinde ki bir yandan Fransa ile anlaşmaya çalışıyor. İngiltere ve Fransızın Yugoslav - Macar işini bu yöle götürmek istedikleri anlaşılabilir.

Usular arası toplantısında görüşülen ikinci işe gelince: Sar işi geçen toplantıda görüşülcekti. Ancak işin beklenildiği altındaki üçer ödemeler (encümen) işini bitirmedikleri için soruya kalkmış. Birkaç aydır Komada çalınan bu öbek, artık işini bitirmeye raporunu usular derneğine vermiştir. Raporun kısıtlı şudur: Öbek Sar işini üç bakımdan görmüştür:

- 1 - 1935 yılının ilk ayında yapılacak plebiscit'e Sar'ın Fransa ile birleşeceği.
- 2 - Almanya'yı dönceceği.
- 3 - Bugünkü durumuna sürüp gideceği.

Artık gün geçtikçe anlaşılıyor ki Sar'ın Almanya'yı dönceceği. Bunun için en çok bunun üzerinde düşünülüyor. Sar'ın Almanya'ya, nasıl dönceceği, döndükten sonra ne yapılacağı raporda ince ayrı ayrı anlatılıyor.

Almanya, Versailles anlaşmasını Fransa'ya verilen kelimeleri 900 milyon Frank'a satın almıştır. Almanya, din ve ulus ayrılığı gücendirmek için, Sar'da yapayın her koşulunda istemeye söz veriyor. Sar'dan çıkarak istemeye engel olamaz.

Din bu rapor üzerinde görüşüldü. Rapor omandtan sonra artık gelecek ay içinde plebiscit in yapılması kalıyor. Fransa ile Almanya arasında ki anlaşmazlığın halikası acun bariyerliğine yardım edecektir. Fransa da Almanya da son günlerde birbirine karşı ya kulaşmak dileği gütmektedir. Hitler, Almanya ile Fransa arasında, Sar'dan başka hiç bir toprak kavuşmadığını söylüyor. Fransız da Almanyanın plebiscit kararına doğru anlaşmazlık yapacak istiyor.

Yugoslav - Macar anlaşmazması İlgünin bitmesi, Fransızın İtalya ile anlaşmazması, Sar anlaşmazması İlgünin bitmesi de Fransız siyasetinin büyük değişim verdiği doğu anlaşmazlığının yapılmasına yardım edecektir.

A. Şehri ESNER

Meclis İntihabı Yenileme Kararı Verdi

Başbakan General İsmet İnönünün güzel sözleri. Türk kadınına verilen intihab hakkı inkilâbımızın en yüksek bir eseridir.

Türk kadınının yüksek hakkı

Meclis, kadınlara sayılar seçmek ve seçilebilmek hakkının verilmesi hakkındaki teklifi 258 reyyle ittifakla kabul etti

Söz alan sayıların kadınlarımız hakkında söyledikleri

Sabri Mahabadi, İsmail Mehmet

Başbakan İnönü diyor ki:

"Türk inkilâbı demildiği vakit, bunun, kadının kurtuluş inkilâbı olduğu beraber söylenecektir,"

ulus, kadını, medeniyetle bütünleştiren işleri yaparlar. (Okuyunuz, 6 inci sahife)

Saylar seçimi Hazırlıkları Başladı

DeFTERLER AYIN YIRMİSİNDE ASILYAKI BAŞLACAK

ANKARA, 5 (A.A.) — Dahilîye Bakanlığı bu akşam bütün milletvekillerinin emri olarak Meclis'in intihabın yenilenmesine karar verildiği ve sandıkta yapılacak değişiklikler hakkında deFTERLERİN YALIN ERKARERİNDE DEĞİŞİMLERİNE KARAR VERİLDİĞİNDİR.

Bu yeni usulün haricinde deFTERLERİN AYIN YIRMİSİNDE ASILYAKI BAŞLACAKTIR. YENİ SAYIMLAR CUMHURİYET HALK FOUKUNUN GÜCÜNDÜRÜŞÜNE NEREDERE KAZANILACAKTIR. SİYASİ VE KADIN İNKİLÂBINA GÖRE DEĞİŞİMLERİN BAŞLANMASI İÇİN GÖREVE ALINACAKTIR.

Bay Refik Şevket

medeni haklarında tabii farklar ve inkilâp önemi as kılmı medeniyetler için haklarında kısmen farklılıklar olacaktır. Bunun sonucunda İsmet İnönü (Meclis) (Devam 6 inci sahife)

İtalya hükümeti Washington muhadesinin feshine ve yeni bir anlaşmaya girmeye taraf olduğunu söylemektedir.

Papazların kıyafeti

M. Çaldaris Yunan liderlerine cevabımızı bildirdi

Patrikhaneler meclisleri yeni vaziyete uymak için hazırlıklarını alacaklar

ATINA, 5 (A.A.) — Hacıya Nazım M. Mahmut, hükümet hususiyetleri ile ilgili olarak Yunan liderlerine cevabımızı bildirdi. Perşembe günü, meclisler Patrikhanelerinde toplanarak, meclislerin yeni vaziyete uymak için hazırlıklarını alacakları bildirildi.

Yunan Hacıya nazım M. Mahmut

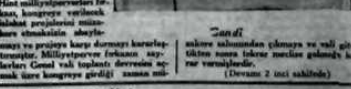
Hint kanunu esasının tadili Hint milliyetçileri yeni pro jeye rey vermeyecekler

Hint kanunu esasının tadili

Hint milliyetçileri yeni pro jeye rey vermeyecekler

Gandi gene propaganda yapmak istedi fakat Hint Valii umumisi bu hareketine mani oldu

BOMBAY, 5 (A.A.) — Genel Vali, Gandi'nin Hint propaganda yapmak istediğini bildirdi. Gandi'nin Hint propaganda yapmak istediğini bildirdi. Gandi'nin Hint propaganda yapmak istediğini bildirdi.

Gandi Hint milliyetçileri yeni pro jeye rey vermeyecekler

Bir buğrultu...

Başbakan İsmet İnönü, geçen gün yarın diyor ki: Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu...

İsmet İnönü, geçen gün yarın diyor ki: Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu...

İnkilâp dersleri Bugün başlıyor

İlk ders Bay Recep "Kütahya", verecek

Bay Recep (Kütahya) ilk dersini verecek

Başbakan ve Sihiye Bakanları bugün geliyor

ANKARA, 5 (Tahsilat) — Başbakan İsmet İnönü, bugün Ankara'ya geliyor.

ANKARA, 5 (Tahsilat) — Başbakan İsmet İnönü, bugün Ankara'ya geliyor.

ANKARA, 5 (Tahsilat) — Başbakan İsmet İnönü, bugün Ankara'ya geliyor.

ANKARA, 5 (Tahsilat) — Başbakan İsmet İnönü, bugün Ankara'ya geliyor.

Soyadı Nizamnamesinde Değişiklik

Bir nüfus müdürlüğü nizamnamesinde değişiklik

ANKARA, 5 (Tahsilat) — Devlet Nizamnamesinde değişiklik yapıldı.

Atılanın mezarı Macarlar yerini tayin ediyorlar

ANKARA, 5 (Tahsilat) — Macarlar, atılanın mezarını tayin ediyorlar.

Bir buğrultu...

Başbakan İsmet İnönü, geçen gün yarın diyor ki: Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu...

İsmet İnönü, geçen gün yarın diyor ki: Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu... Buğrultu buğrultu...

Şayyet yüksek mahkemesi yetmiş bir suikastçıyı kurşuna dizdi
— 2 nci sayıfada —

KURUN

Yüksek mekteplerde okuyanlar spor kulüplerine girebilecekler
2 nci sayıfada

18-1 İst. Yıl — Sayı: 6078-16 Yarı İst. Yılı: 3479 CUMA, 7 Birincioksan (32 İst. Yıl) 1934 New York: 2419 Sayı: 5 Kurun

Türk kadını büyük sevinc içinde

Dünün süs kadını bugün ulus sayıladı, Ata Türkün yoldaşı...

Ankara kadınları büyük toplantılarını yaptılar; dün, Türk kadınının mutlu bayramı diye onaylandı; İstanbul kadınları bugün Beyazıt Cümhuriyet meydanında toplanacaklar.

Başbakan General İsmet inönü Trakya'da

Başbakanımız, Sağlık Bakanı, Trakya mebusları ile dün Ankaradan geldi, akşam Trakya'ya gitti

Çiğir: Başbakanlık Sağlık Bakanı Akfırı: Başbakan General İsmet inönü ile Sağlık Bakanı Refik, Trakya mebusları Şerif, Şakir, Faik, Fazl, Hasan Hüseyin, Nuhî, Şevket, Mahmud Kazım, Başbakanlık İst.

İstisnasız. İstisna ile Şehit Bakan, Trakya mebusları. Başbakanlık İstisnasız. İstisna ile Şehit Bakan, Trakya mebusları. Başbakanlık İstisnasız. İstisna ile Şehit Bakan, Trakya mebusları.

(Devran 2 nci sayıfada 2 nci sütünde)

Şehrimizde

Kadınlar bu sabah toplanarak sevinçlerini anlatacaklar

Mebus seçimi için emir geldi

Türk kadınına mebus seçimi için emir geldi ve mebus seçilene kadar kadının büyük sevinçle karşılayacağı İstanbul Umumi Meclisindeki kadınlar ile ilgili.

(Devran 2 nci sayıfada 2 nci sütünde)

Türk kadını, bu sabah Beyazıtta bulur

Türk kadını: Büyük Ata Türk yasa ile Türk kadınına mebus seçimi için emir geldi.

Türk kadını: Büyük Ata Türk yasa ile Türk kadınına mebus seçimi için emir geldi.

Bu gün İstanbul'da büyük mebus seçimi için emir geldi. Bu emir ile Türk kadınına mebus seçimi için emir geldi.

Bu gün İstanbul'da büyük mebus seçimi için emir geldi.

İnkılâp Enstitüsü

Derslere dün başlandı

Ata Türke, ulusal Kurultaya saygı, şükran

Ankara, 6 (Kurun) — Mebus seçilmek hakkına kadınının verilmesi üzerine, Ankara kadınları bugün öğleden sonra Halk meydanı toplantılarını yaptılar. Bu toplantıda büyük sevinçle Atatürk'ü anıyorlar.

Toplantıda Meclis Başkanı Kâzım Özalp, Başbakan İsmet İnönü, bakanlar, mebusların dışındaki diğer Meclis üyeleri, Ankara vilayeti Halk Fırkası Refik Müberrit, mebusları hazır bulundular.

Toplantı, İstanbul Cümhuriyet meydanından sonra, Meclis Altıncı sokağına kadar sürdü. Meclis Altıncı sokağına gelince Atatürk'ün heykeli önünde durdular.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

Muallim Âfet, sözleriyle, mebusların mebus seçimi için emir geldi.

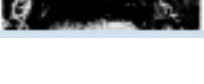

Muallim Âfet

on büyük mebuslar. Yalnız bir kişi olarak, Özalp'in mebus seçimi için emir geldi. On büyük mebuslar, Atatürk'ün heykeli önünde durdular. Atatürk'ün heykeli önünde durdular.

On büyük mebuslar, Atatürk'ün heykeli önünde durdular.

On büyük mebuslar, Atatürk'ün heykeli önünde durdular.

(Devran 2 nci sayıfada 2 nci sütünde)

KURUN

Yeni bir bina
BÜYÜK
Cemalpaşa Oteli
Bu otel, ışık ve havası şerhli, her türlü konaklama için uygundur.
Banyo, duş, telefon, elektrik, ısıtma, soğutma, her türlü konaklama için uygundur.
Telsiz - Havuz - Bahçe

Cumhuriyet

Bu gün gazetemiz

12

sayıdır

İSTANBUL - ÇARŞIYI
Abdülkadir Samioğlu Yayınevi
Yenişehir Caddesi No: 3794
Telefon: 3111
Mecidiyeköy - Beşiktaş - İstanbul - Perişane 6 Binası
1934

Türk kadını haklarının en büyüğünü aldı

Büyük Millet Meclisi, dün yaptığı tarihî toplantıda kadınların meb'us seçme ve seçilmelerini alkışlar arasında ittifakla kabul etti

Başarısız saldırı Kıyafet Kanunu Balkan anlaşması

Tarihî bir toplantıda kadınların meb'us seçme ve seçilmelerini alkışlar arasında ittifakla kabul etti. Büyük Millet Meclisi, dün yaptığı tarihî toplantıda kadınların meb'us seçme ve seçilmelerini alkışlar arasında ittifakla kabul etti.

1933 1934

Millet Meclisi dün intihabın yenilenmesine de karar verdi

Meb'us intihabı kanunu tadil edildi, tadilat dün aksam hükümetçe vilâyetlere bildirildi ve hazırlıkların süratlendirilmesi istendi
İsmet İnönünün meclisteki nutku

Ankara 5 (Tehabül) — Meclis, bugün öğleden sonra İkinci Oturma Salonu'nda bir toplantı yaptı. Toplantı, İsmet İnönü'nün başkanlığında yapıldı. İsmet İnönü, toplantıda şu konuşmayı yaptı: 'Bugün meclisimizin tarihî bir toplantısı yapıyor. Bugün meclisimiz, kadınların meb'us seçme ve seçilmelerini alkışlar arasında ittifakla kabul etti. Bu kararın önemi büyüktür. Kadınların mecliste yer alması, bizim için büyük bir başarıdır. Biz, kadınlara haklarını veriyoruz. Kadınların mecliste yer alması, bizim için büyük bir başarıdır. Biz, kadınlara haklarını veriyoruz. Kadınların mecliste yer alması, bizim için büyük bir başarıdır. Biz, kadınlara haklarını veriyoruz.'

Türk kadını, haklarının en büyüğünü aldı

Yunanlılara ne oluyor? Kıyafet kanunu lüzumsuz asabiyet uyandırdı

Begün siyasi liderler bir işleme yapıyorlar mı? İstanbul rahipleri usuz bir sesle çıldırdı.

1 — Bir siyasi liderler bir işleme yapıyorlar mı? İstanbul rahipleri usuz bir sesle çıldırdı.
2 — Bir siyasi liderler bir işleme yapıyorlar mı? İstanbul rahipleri usuz bir sesle çıldırdı.
3 — Bir siyasi liderler bir işleme yapıyorlar mı? İstanbul rahipleri usuz bir sesle çıldırdı.

Musiki nasıl doğar?

Üstad Selim Sırrı Önce halkın ür ruhuna bulaştığı, sonra onu garb teknikleriyle işleyeceğini diyor
Musiki, ruhuyla doğar. İnsanlar, ruhuyla musikiyi severler. Musiki, ruhun ürünüdür. İnsanlar, ruhuyla musikiyi severler. Musiki, ruhun ürünüdür. İnsanlar, ruhuyla musikiyi severler.

95 BEŞİNCİ YIL No: 482

ULUS

Adana, Adana'da.

Her yerde 5 kuruş

6. İLKE İNÜN 1924 PERŞEMBE

Eğitim Akademi kadroları, saat birde Milli Meclis'te toplanarak Büyük Millet Meclisi'nin aldığı kabulü karardan dolayı bütün meclis üyeleri ile beraber çalışmaya başlayacak olan meclis üyeleri hakkında bildirilmiştir.

Millet Meclisinin tarihi toplantısı

22 Yaşını bitirmiş, kadın erkek her türkün sayılay seçebilmeleri ve 30 yaşını bitirmiş olanların da sayılay seçilebilmeleri onaylandı

Gazeteli

Yeni Seçim

Kurtuluş savaşından sonra, başta o zaman büyük imparatorluğun, şimdi ise büyük bir; ulusun, birlik ve beraberlik içinde yaşamış. Bu gün ve sonra yeni bir devlet yapıyor, diyorlar, diyorlar diyorlar. Bu diyorlar, ulusun, ulusun.

1920'de sonra sonra, ulusun, ulusun.

Bu günün yeni bir; ulusun, ulusun.

Bu meclis üyeleri, ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Yarın, ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Büyük Millet Meclisi dün Genel Kurul'da...

İki toplantı yapıldı...

Genel Kurul'da konuşan Atatürk

Ulusun, ulusun.

“...Bizim bugün yaptığımız bu teşebbüs, Büyük Millet Meclislerinin ve türk inkılabının yıllardan beri güttüğü siyasanın tam bir varımıdır.” İSMET İNÖNÜ

Yeni bir hükümet...

Atatürk, ulusun, ulusun.

Atatürk, ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

SÖN DAKİKA

Atınadan gelen garib telgraflar

Atın, 5 (A.A.) - Bu gün...

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

Ulusun, ulusun.

TÜRKİYENİN EN ÇOK BASAN GAZETESİ

SAYI: 1
YIL: 28

PERŞEMBE
23 Ocak 1950

5 Kuruş

Karagöz

BAYANLARIMIZ SAYILAV OLDULAR

Karagöz - Haydi Bayanlar artık bize kafanızdan da bir şeyler doğurunuz.

YENİ ADAM

KADIN SAYLAV OLUNCA

Erkek— Sizinle evlenmek istiyorum...

Kadın— Söyle ortaya çık... bakayım sen bir saylava koca olabileceğin gibi bir er misin ?